

Ydelheyt des werelts

<https://hdl.handle.net/1874/23434>

Burlinger

S/m. Parnocelli

221. G. 37

YDELHEYDT

D E S

WERELDTS

D O O R

P. ADRIANVS POIRTERS

S. I.

YDELHEYT
DES
WERELTS

DOOR

PADRIANVS POIETERS

S. I.

*Tweden druck,
verbetert.*

T' ANTWERPEN,

Bij de Weduwe ende Fabrice...

AEN MYN HEEREN
MYN HEEREN
DE
SUPERINTENDENT,
RADEN ENDE MEESTERS,
AVDITEVRS ENDE GREFFIER
van sijne Majesteys
REKENINGHEN

*In't Vorstendom Ghelder, ende Graeffschap
Zutphen, &c.*

YN HEEREN,

Als PHILIPPVS *Koningh*
van *Macedonien* gingh
oorlogh voeren, ende
strijdt wou leveren teghen die van *A-*
thenen; als nu rondf-om de tromper-
ten staecten, ende dat-men dapper de
trommels roerde; soo de *Soldatesca* en-
de d'ondersaeten sich met vlijtigheyt
toe-rusteden, ende met een groot ghe-

woel tot den veld-toght spoedighden,
Diogenes den Filosooph, siende al de
wereldt in roeren, is ghekropen uyt
sijn tonne, ende heeft die den bergh
op en af gaen tuymelen, ende den hee-
len tijdt anders niet ghedaen, als het
ydell vat van boven tot beneden wen-
telen, segghende dat, als ieder een soo
besigh was, hy alleen niet en kost stil
sitten. Is't dat wy desen tijdt met den
voorgaenden, ende onse oorloghe met
de *Grieksche* willen verghelijcken, *Eu-
ropa* en moet aen *Asia*, noch *Neder-landt*
aen *Grieken-landt* niet wijcken. VVat
Rijck, wat *Republique*, wat *Provincie* en
sit niet midden in den brandt van
d'oorloghe, of en staet van overlanch
al in sijn affchen? VVat stadt isser, die
niet een bloedighe riviere voor-by
haer en heeft sien passeren? Onsen *Ne-
derlandtschen Leeuw*, *Beschermer* van het
doorluchtigste Huys van *Oostenrijck* heeft
nu seventighjaeren langh geweest den
Stafer-

Stafermo, daer soo veel uyt-heymfche
ende nae-burighe Koninghen ende
Princen hunne lancien op hebben ge-
broken; ende teghenwoordigh wordt
teghen hem met fulck gheweldt de
oorlogh ghevoert al oft-men niet om
een kleyn *Landeken*, maer om gheheel
Europa fcheen te vechten. Terwijl het
dan rondf-om is in beroerte, ende dat
een-iegelijck befich is met de oor-
logh, soo fal ick hen ghelijck die van
Macedonien hunne wapens latē wetten
ende flijpen; ick fal naer het exempel
van *Diogenes* het ydel vat vande *VVe-
reldt* wat gaen keeren ende wentelen,
ende een weynigh d'YDELHEYDT DES
VVERELDTSVOR OOGHEN fstellen. De-
fen mijnē arbeydt fal my dies te lich-
ter vallen, als dit vat van fijn-eyghen-
felven te meer is gheneghen tot loo-
pen ende rollen; soo dat het ghevoe-
len van *Nicolaus Coopernicus*, op eenen
fekeren fin ghevat, ontfanghbaer kan
wefen.

wesen. Defen heeft met sijn verstandt willen door dringhen teghen het ghevoelen van alle de Philosophen, dat den Hemel stil stondt, ende gheen beweghinghe en hadde, maer dat in teghen-deel den aerdt-bodem anders niet en dede, als keeren ende om-loopen. Dit ghevoelen (seggh'ick) en sal soo vreemt niet zijn, willen wy't in een andere ploye slaen ; te weten, dat den Hemel, ende hemelsche saecken, de saligheyt ende eeuwige goederen zijn on-beroerlijck ende on-veranderlijck, gheenen onder-gangh onderworpen; maer d'aerde alleen, dat is, de wereltsche saecken, die loopen ende rollen, die draeyen ende keeren , die zijn in gheduerighe beweghinghe, ende tusschen eenen ghestadighen op-gangh ende onder gangh beslotten ; soo dat het menschelijck gheslacht, 't welck de werelt maect, van rijckdommen tot armoede , van eer tot schande , van wel-

wellusten tot pijnen, van throonen tot de galleyen komt te vervallen. Sat *Iob* niet op den mest-hoop met een ghebroken scherfken, die daeghs te voren uyt silveren servies tracteerde sijne vrienden? Heeft Roomen niet ghesien, dat *C. Marius* in sijn selde Borghermeesterschap moght heerschap-pije voerē, ende in sijn sevenste moest gaen bedelen? Ende wat sal ick segghen van eenen *Duc de Luna*, die d'onghestadigheyt in sijnen eyghen naem voerde? Desen eerst den meesten favorit vanden Koningh, den maghtighsten van Spaignien valt in disgracie, krijght het hoofd voor sijne voetē, ende blijft het doot lichaem dry daghen op het schavot met een houten scho-teltjen, tot dat voor hem soo veel ghe-offert sou zijn, dattet lichaem ter aerden besteet sou kunnen worden. Ende ghy, ô voorbeelt van alle verwaende Hovelinghen, spieghel van d'onghe-

ftadigheydt, ballon vande Fortuyn,
exempel ende waerschouwinghe van
alle eersuchtighe Vorften; Ghy *Aman*,
feggh' ick, hoe weynigh uren zijnder
maer verlopen tuffchen het Ko-
ninghlijck bancket daer ghy hebt aen-
gheseten, ende tuffchen de galghe daer
ghy hebt aen-ghehanghen? O *bedrie-
ghelijcke hope der menfchen!* (roept den
grooten Orateur *Cicero*) *ô broofse Fortune,*
ende ydele gbedachten! die in het midden dick-
wils worden onderbroken, ende in het beſte
van hunnen loop te gronde gaen, eer ſy de ha-
ve van hunne begheerten kunnen beſeylen.
Wie en fou ſich niet verwonderen, als
hy hoordt dat eenen, die de heele we-
reldt omgheſeylt hadde, ende menigh
tempeeft vanden grooten *Oceaen* was
ontkomen, dat deſen weder-ghekeert
in het *Vader-landt*, ende ſich met een
ſchuytjen op een ſpeel-hof wat verma-
kende, in eenen kleynen vijver is ver-
droncken? Veel perijckeleuſer is den
loop

loop des wereldts , ende meer achterdencken moet ons hare bedrieghelijcke onghestadigheydt gheven. *Op den selven dagh , ende op de selfste plaetse daer de schepen ghelaveert hebben , ende de jachten ghespelt , worden-se dickwils vande baeren te gronde ghedronghen.* Ten waer geen eynde wou ick dit gaen bevestighen met het ghevoelen der wijzen , met d' ongheluckighe uyt-ganghen der Hovelinghen; soo dat my dunckt dat *Cooper-nicus* het kindt soo qualijck niet en schijnt ghedoopt te hebben, als hy het d' omloopende *Vereldt* heeft gheheeten. Op welcken sin ende manier van spreken oock te verstaen is het testament van *Diogenes*, ende sijnen uystersten wil die hy hadde bevolen. Desen, ligghende op sijn sterven , heeft aende omstaenders belast, dat men hem, doot wesende, niet op sijnen rugg'h', ghelijck de andere, maer op sijnen buyck ligghende sou begraeven; ende gaf dit

voor

voor reden: 'Tis nu inde verkeerde wereldt,
ick hope dat-se noch eens sal draeyen, ende dan
sullen alle d'andere op bunnen buyck ligghen,
ende ick sal op mijnen ruggh' dan rusten. Dit
was het leste ghevoelen, dat hy hadde
vande bedrieghelijcke ende onstandt-
vastighe *VVerelt*, die in een houte ton-
ne woonende ende philosopherende,
geckte met al het ghene de menschen
groot achten, ende derfde wel seggen,
dat de Heeren van *Alexander den Groo-*
ten maer en waren *Diogenis* knechten.

Mijn voornemen is dan, dese onghe-
stadius, bedrieghelijcke, valsche, ydele *VVe-*
reldt een weynigh te beschrijven; ende
om dieswille dat ick mercke dat alle
Schrijvers hunne Patroonen ende Be-
schermers tegen alle nijdighe tongen
verkiezen, soo hebb' ick dit teghen-
woordigh boecksken *VV. EE.* willen
opdragen, om gelijk als onder *VV. EE.*
schaduwe te schuylen, biddende met
eenen dat *VV. EE.* dit oock ghelieve

t'ont-

t'ontfanghen , tot een teecken van
her-kentenisse van alle de weldaden
die onse Societeyt alhier in't gemeyn ,
ende ick in't besonder van VV. EE.
hebb'ontfanghen : voor de welcke ick
my altijd sal verbonden kennen ,
ende blijven

Vyt Ruremunde den
7. Septemb. 1644.

VV. EE.

*Oodtmoedighen Dienaer
in den Heere*

ADRIANVS POIRTERS.

Ver-

Verheffinghe der begheerten boven
de VVereldtsche saecken.

In cruce stat securus animae.

Ioan. Cnobbaert sculpsit. Præcipio.

**Mijn lot
Is Godt.**

Hoe sou de Wereldt doch hier ruste kunnen vinden,
Die omloopt aen een rat gheslinghert van de Winden,
Die altemael op een gaen stormen om het meest,
Waer van den minsten wel doet rijzen een tempeest?
Het wordt hier al beroert, van boven tot beneden,
De landen schieten om, met Borchten en met Steden,
Alleen staet onbeweeght een soet een hemels kindt;
Tot spijt van haer ghewoel, en spot van al den Windt.
Ghy Philotheca kloeck, die hier speelt met u sinnen,
Spelt hier oock met verstandt, daer steeckt een lesse binnen,
Daer steeckt wat in den bol, daer steeckt wat in het rat,
Tot voorder onderwijs dat dienstigh is ghevat.
Ghelyck de Wereldt keert soo snel in alle saecken,
Men kan op desen grondt gheen vaste wercken maecken,
Het moet doch altemael eens svvichten voor den tijdt,
Die door een rots en stael en diamanten bijt.
Wat kan hier eeuwiggh zijn? De Steden ende Rijcken,
De vesten van arduyn die hebben haere lijcken.
Wie weter hedensdaeghs waer eertijds Memplius stont?
Wie is't die Roomen nu oock binnen Roomen vont?
Het Mausoleen graf met al sijn rijcke gaeven
Is in sijn eyghen graf ten lesten al begraven:
Daer Babels toren stont, soo trots, soo hoogh, soo moye,
Daer vint-mē qualijck nu een boeren-huys van stroye,
En siet-men klippen dan tot stof en sandt verdwijnen,
Hoe can een aerden pot aen iemandt eeuwiggh schijnen?
Doch al waer uwen Staet ghebouwt op louter stael,
Soo vrees den onder-gangh die dreyghet altemael.
En waer het niet ghesien, men hielt voor enckel droomen,
Dat die eerst Koningh was, ginck schuymen op de toomen,
Ginck svveeten in het sandt, ginck draeven als een ros,
En trecken met hen vier Sefostratis karos.
Men kan ter Wereldt niet soo diep en vast gaen gronden,
Onder al ons werck wordt drif-sandt noch ghevonden,

En menigh snoode laegh van svverten Haet en Nijdt:
En dat dees gaen voor-by, dat velt den Grijsen-tijdt.
Alleen staet onberoert, en boven al het schocken,
Een ziel die haer verheft, en hoogher is ghetrocken;
En die een stil vertreck ghevallen is tot lot,
En nergens op en steunt als maer op haeren Godt.
Al wordt Olympus-bergh noyt op het sop gheslaghen
Van stormen en tempeest, en grove donder vlaghen:
Al is het op sijn cruyn ghedurigh heel schoon weer,
Noch is't al soeter tijdt voor die rust in den Heer?
Wel aen dan mijne ziel, Wilt u soo hoogh verheffen,
Dat u gheen Wereldt meer, noch Ydelheyt kan treffen:
Want soo de Wereldt noch blijft langh in desen loop,
Soo smijt sy't altemael noch seffens overhoop.

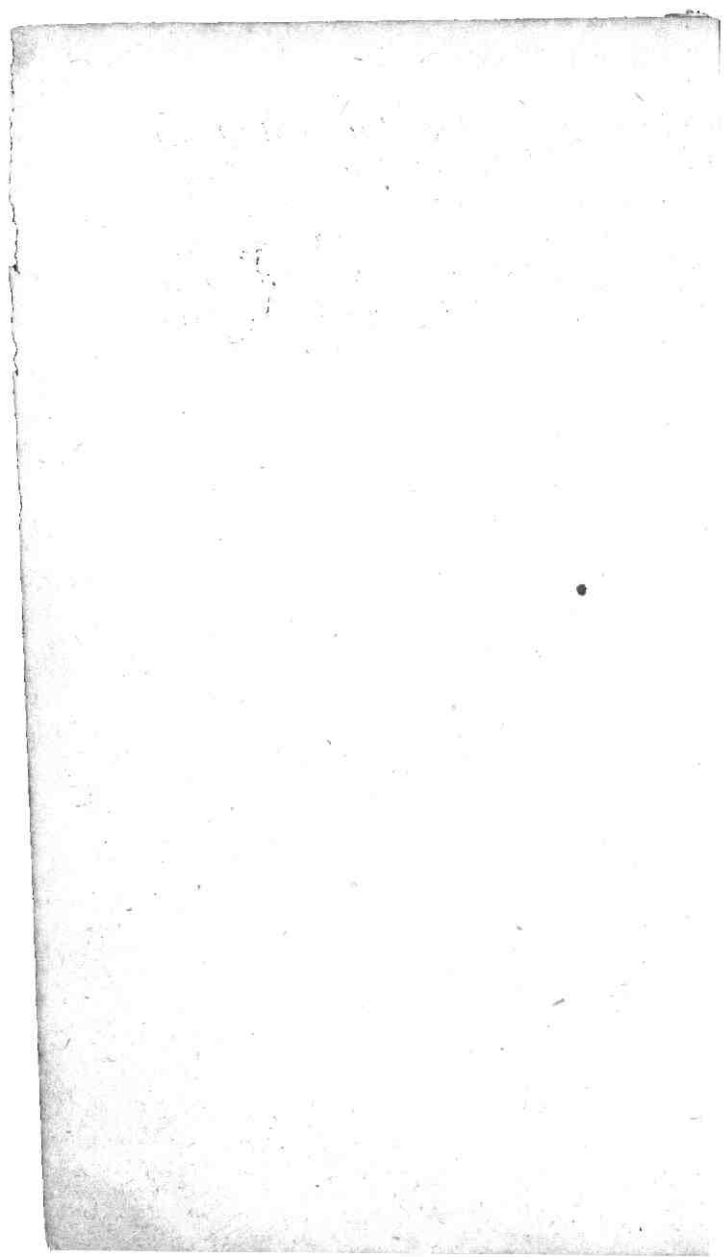

Goedtjonstighen Leser.

HEt is gheschiedt verre boven mijn hope,
al-hoe-wel niet boven mijnen wensch,
dat mijne Philothea een ieder een soo
is bevallen dat den gheheelen druck op twee
maenden is verkocht gheworden, ende dat mijn
Ydelheydt des Wereldts meer eenen appetijt
ghescherpt, als eenighe versaedinghe schijnt ghe-
geven te hebben. Godt sy ghelooft (door wiens
gratie ick dit gheschreven hebbe) dat ick in soo
eenen Goedtjonstighen Leser ben gheval-
len. Hier op heeft my den Drucker soo met
brieven, als mondelyck soecken te verwillighen
om den tweeden druck te consenteren, segghen-
de dat hy dien van nu af al wist verkocht oft
versonden. Ick moet bekennen dat ick anders
niet en socht als dat mijne Alder-liefste Phi-
lothea met veel Ioffrouwen ende Dochters ken-
nis soude maecken, my laetende voorstaen dat-
se hier of daer al een woordt tot waerschouwin-
ghe der Ionckheydt sou konnen voort-brenghen:
dan midts ick voor my hadde ghenomen dese mij-
ne Philothea de helpt grooter te maecken, ende
de selve niet alleen met nieuw figuren en plaeten,
maer oock met verscheyde aenghename mengel-
dichten te verciereu, soo heb ick het versoeck
vanden Drucker eerst af gheslaeghen, ter tijde
toe dat wy malckanderen mondelinck hebben
ghesproken, en vanden tweeden druck voor het

te ghenwoordigh, ende vanden derden (soo het
Godt belieft) binnen corten tijdt, zijn over een
ghecomē; welcken derden, soo ick hope, verwa-
ten sal veel dichten ende leeringen tot voldoe-
ninghe van eenen Goedijonstighen Leser. On-
dertusschen ghelieve u l. te weten dat andere
Poeten, namentlijck die wereldts zijn, veel din-
ghen roe-ghelaeien worden, ende wijder met
hunne penne moghen uyt-loopen, als zijn de en-
ghe palen daer ick om mijnen roep ben in beslo-
ten, soo dat mijn handt niet en magh volgen het
verstandt, maer moet daer ancker werpen daer
veel andere loffelijck, immers niet berispelijck,
mer vollen zeylen moghen voort-vaeren. Ick
soeckjde saecke soo te matigen, dat en die geeste-
lijck zijn van leven, het boecxken niet en schou-
wen; en die wereldts zijn, het selve niet en wal-
ghen, soo dat ick een sause moet vinden, die
twee teenemael verscheyden appetijten eenigh-
sins sou smaecken, en bevallen. Of ick dit mijn
voornemen ten deel uyt-ghewerckt hebbe, of
niet, dat stell' ick ten oordeel van den Goedijon-
stighen Leser. Soo ick in het wit mijnen pijl
heb ghedreven soo sal ick mijne pese noch eens
gaen spannen; en want ick ghevonnist worde
over den doel gheschoten te hebben soo sal ick
my troosten dat ick ghetracht sal hebben mijne
Philothea te eeren. Dan is't dat ick het toe-
komende uyt het voorgaende magh oordeelen,

soo laet ick my voorstaen datter noch al veel
sullen zijn die by hunne treffelijcke boecken het
mijn oock een hoecxken en een kleyn plaetsken
sullen verleenen. Dit docht my noodigh, Goet-
jonstighen Leser, u l. te waerschouwen ende te
bidden dat ghy desen mijnen arbeydt met een
goede ooghe wilt gheweerdighen.

AEN DE WAERACHTIGHE
PHILOTHEA,
DAT IS,
DE GODT-MINNENDE
ZIELE.

Er is eertijds het ghebruyck ghe-
weest datter in de Kercken van de
Christenen op-ghehanghen wierden
raders ende wielen van waeghens,
ende dat de Leeraers de ghemeente
dickwils voorhielen, dat de saecken van dese we-
reldt soo onghestadigh ende verganckelijck waren,
ofse altemael op wielen ghedurigh hadden af ghe-
loopen. Dit was doen ter tijdt, ghelijck het noch is
op den dagh van heden, een tecken, ende beduy-
denisse van onghelstaedigheydt: ende is oock eer-
tijds gheweest een ghewisse waerschouwinghe
aen den Koninck *Sosoftris*. Dese liet vier Koningen
in-spannen die sijn carosse moesten trecken, van de
welcke den eenen altijdt om-siende, ende daer op
ghevraecht, gaf voor andt woordt: *Heere Koninck,*
ick sie dat het radt keert ende draeyt, het opperste comt
onder, ende het onderste comt boven; ende ick denck dat
de cans oock eens sal keeren, ende dat ghy sult daelen, ende
dat wy sullen climmen. Op dit radt, *o Philothea*, loopt,
en draeyt de wereldt, daerom heb ick u aenden
inganck van dit boecxken, dit sinnen-beeldt wil-
len voor-houden, om u haer onghestadigheydt,

daerſe alleen in is gheſtaedigh, in te drucken; op dat ghy mer deſe *Goddelycke Liefde* u begeerten boven haer ſoud't verheffen. Hier ſiet ghy dan voor u ooghen de verganckelijckheydt van de bedrieghelijcke *Wereldt*, over de welcke den *Philosooph Democritus* ſijn gheheel leven heeft ghelacchen, ende den *Philosooph Heraclitus* anders niet en heeft ghedaen als weenen, ſoo dat deſe twee, al ſtaecken ſy in de duyſterniſſe van het Heydendom, hebben nochtans door het licht van hun natuerlijk verſtandt haere valſcheydt ghenoech connen door gronden. Den *Eer Dr. P. Ioannes de Gouda*, vermaert door ſijne *Sermoonen*, ende boecken, plagh te ſegghen, datter een gaetjen alleen was daer-men de *Wereldt* door coſt aentſchouwen, ende ſeyde dat te weſen de tralien van de *Bicht-ſtoelen*. Want daer is't dat een ieghelijck ſijn verborghen ſwarigheydt te berde brengt, om ſijn benouwt hert een weynigh te verlichten. Buyten die plaetsen willen wy haere ydelheydt noch ſoo aenmercken, noch ſoo belijden. Wy zijn, *o Philothea*, ghelijck de viſſchen in de zee, die de brackigheydt van de ſoute wateren niet en ſmaecken, voor datſe naerderen den mond van een binnen-landtſe riviere die haeren ſoeten ſtroom onder die ſiltighe baeren komt te ſchieten. Soo langh als wy binnen de *wereldt* ſwemmen en woelen, ſoo en bevroeden wy haere bitterheydt niet, noch haere ſwaerigheden; men moet ſich een weynigh daer af vertrecken, om die met een vry en onbelemmert gheſicht te onderſoecken.

En min of meer ghelijck die eenen *Almanach* ſou willen leſen, moet het boecxken een weynigh van ſijn ooghen houden, ende daer niet op legghen; ſoo moet-men oock de *Wereldt* van verre beſien om

te leeren wat voor eenen *Almanach*, en *Loghen-sack* sy is, wat quaedt weer sy *prognosticeert*, wat tempeesten, en Eclipsen Dit en sien wy noyt beter dan als wy uyt de *Wereldt* moeten scheyden. Doen heeft her oock ghevat sijne Koninghlijcke Majesteit *Philippus* den III. die nochtans met sijne Heylighe Huys-vrouwe godtvruchtelijck gheleest hadde, Desen naer dat hy 23. jaren geregeert hadde, ligghende op sijn sterven, ende overpeysende de *Ydelheydt* vande *Hoffche Wereldt*, heeft tot hem ghe-roepen sijnen Predicant P. *Hieronimus de Florentia*, vande *Societeyt Iesu*, ende hem belast, dat d'eerste reys als hy op stoel sou staen, sou vercondighen, *Dat hy had' sien sterven eenen Koninck die soo veel jaeren wenschte Eremijt geweest te zyn als hy Koninck geweest hadde.* Diergelijcke redenen dan, *o Philothea*, hebben my beweegt dat ick u dese *Ydelheydt* een weynigh tijts soude voor ooghen stellen, t'gene ick in dit boeckken heb ghetracht te bewijfen. Ick hebbe al wil-lens en werens mijn manier van schrijven ghetempert, en niet eenemael op sijn geestelijcks willē stellen, gelijk sommighe doen die heel verheven spreken, ende anders niet by en brenghen als het merch vande verlichte schrijvers. Mijn ooghmerck, ende het wit is de *Ydelheydt des Wereldts* by soo veel duy-senden beclaeght, by soo weynighe versmaedight, een luttel met eenvoudighe woorden te ontdekken. Ick heb tot mindere costen des Druckers gheen nieuwe plaeten willen doen snijden, ende tot meerdere onder-wijsinghe, ende naerdere uyt-legghinghe tusschen de dichten, heb ick inghevoeght een *Aenspraeck*, om u een weynigh t' onderhoudē, ende om met u als tusschē beyde eenste mogen spreken, daer in voorhoudende verscheyde Leeringhen ende

Historien, op dat ghy de *Wereldt* eens soudt met
 de voeten stooren, en dan u beghinnen te stellen
 om Godt allencxkens naerder en naerder by te co-
 men; ghelijck de Reyghers ende Oyvaers doen, die
 twee of dry-mael op de aerde met haere voeten
 douwen om haer selven soo om hoogh te dringhen,
 soo wensch ick dat u, *ô Philothea*, dit boecxken een
 occasie magh wesen om u vande aerde, dat is, vande
 verganckelijcke ghenuchten, eer, en rijckdom-
 men te verheffen, ende dan voortaan als eenen *Pa-
 radijs-voghel* verre boven dese *Idelbeydt* uwen swier
 te houden, op dat ghy nimmermeer met u begeer-
 ten en komt neder te daelen. Ende is't by al-dien
 dat het Soontje vanden Koninck van *Iaponien* soo
 op-ghevoedt wierde, dat het noodt de aerde en
 raecte, om dat het erf-ghenaem moest wesen van
 een Rijck dat nochtans op de aerde was ghelegen,
 soo liet ghy wel hoe voorsichtelijck dat ghy uwe
 voetstappen oock moet setren; ick hou u voor een
 Princesse, ghy zijt by my een Konincks Dochter:
 verre moet dan van u wesen dat ghy aen de aerde
 vast ghehecht sout blijven. Ick weet wel, ghy zijt
 al verhevender van moedt, ende coragie, ghy en
 soudt den naem van *Philothea* niet willen voeren,
 waer't dat ghy den naem van *Philothea* niet en wout
 beleven: dat doen my vastelijck ghelooven uwe
 seebaerheydt, godtvruchtigheydt, eenigheydt, eer-
 baerheydt, vreesse des Heeren, suyverheydt des her-
 ten; met een woordt, alle de deughden die in u
 worden ghevonden: dese, seggh' ick, gheven my een
 vaste hope dat ghy u liefde op daerde niet en sult
 laeten spelen, als om den hemel meer te beminnen.
 Door-wandelt ghy dese wereldt met u verstandt,
 't is om de glorie Godts daer alleen uyt te raepen:

Solier
 Hist. Ec-
 cles. Ia-
 ponl. I,
 e. 6.

sijn

sijn liefde leert ghy uyt het vyer, sijne soetigheyt uyt den douw, sijne bermhertigheyt uyt de gronde-loose zee, sijne schoonigheyt uyt de bloemen, sijn rijckdommen uyt de goude mijnen; daerom alleen, segh ick, wilt gy dese wereldt aenschouwen, andersins is u nature, ende gheneghentheydt tot verhevender saecken gheschapen. My dunckt als ghy eens in uwe ziele smaect de soetigheyt van den Goddelijcken troost, ende dat ghy eens groeft dien hemelschen Nectar, dat ghy dan roept met duysent ziel-suchten die uyt uwen boesem vliegghen: *Wee my dat mijn ballinck schap hier soo langh wordt uyt-getrocken! Wie sal my verlossen van dit lichaem des doodts? Hoe ghenoeghelijck zijn uwe tabernaculen, ó Heere der crachten! mijne ziele beswijckt, ende smilt in het overdencken van uwe saletten! Waerom en verander' ick niet in een herte, op dat ick eens magh loopen naer die fonteyne der levende Wateren? Wie sal my gheven vleughelen van een Duyve, ende ick sal vliegghen en gaen rusten? ó Wanneer sal ick eens in eenen Enghel veranderen, om die hemelsche ghenuchten, ende de blijdschap der Saelighe te ghenieten! Gaet daer mijne Wenschen ende begheerten, vliegghet derwaerts op mijne ghedachten ende ghepeysen, sie op die vleughelen der Winden, snijdt door die blauwe Wolcken, gaet eens daer boven ghenieten dat noyt ooghe ghesien en heeft, noch oor gehoort, noch gedaelt en is in 's menschen gedachten. O dat ick had een gensterken van die eeuwighe Sone ó dat ick had een briseltjen van dat hemelsch Manna! ó dat ick had een sandeken van ons Vaderlant daer boven! ó dat ick had een straeltjen van dat Goddelijck vyer ende vlāme!*

Komt tot ons Heylighen Geest,

Wilt in mijn herte daelen;

Ontsteect dat alder-meest

Met uwe straelen.

O Wat een beweghinghe sou dat geven in mijne ziele! Wat een veranderinge in mijne manieren! Ghy zijt eens gedaelt op een Herderken, ende hy is verandert in eenen Koningh: ghy zijt eens ghedaelt op een cleyn kindt, ende hy is ghe- worden eenen Rechter van twee Ouderlinghen: ghy zijt eens ghedaelt op eenen Visscher, ende hy is op-ghenomen tot het Hooft der Kercke: ghy zijt eens ghedaelt op een on- eerlijcke Vrouwe, ende sy is ghe worden de ghenuchte der Enghelen. En Wat een cracht ende sterckte en hebt ghy aen die teere ende swacke Maeghden niet ghegheven! Ghy verweckt Catharina, datse liever heeft op scherpe raders ghescheurt te zijn, als in de ghebourduerde carosse van den Keyser Maximinus ghevoert te worden: ghy doet Agnes met meerder vreught staen in't midden der vlammen, als Sardanapalus lagh op de roosen: ghy laet Barbara stel- len in de ijfere boeyen, ende sy is schoonder dan ofse waer behanghen met goude ketenen: Potamiëna wordt in het siedende peck ghesmeten, ende haer dunckt datse met he- melschen dauw' wordt overgoten: ghy doet Virgula wen- sichen om pylen, Agatha om nyp-tanghen Thecla om wil- de beesten, Clara om cruycen: Maeckt ô stercken Geest dat Philothea, Clara magh wesen, dat sy met Virgula roep om wonden, met Thecla om bloedtgierighe dieren; datse de voetstappen volghe van Catharina, datse ghelyck magh worden aen Barbara, datse met die cloecke Maegh- den haer ziel al hebbe in den Hemel, schoon het lichaem hier noch wordt ghehouden op der aerden. O gheluckigh ende duysent-mael gheluckigh die van nu af bezeylt heb- ben de haeve vande eeuwighe glorie! die nu zijn buyten perijckel van schipbraeck te lyden, die het vaste landt van hunne saligheydt al besitten? Wanneer sal ick eens sien die neghen chooren der Enghelen? Wanneer sal ick eens aen- schouwen die twelf gheslachten van Israëls? Wanneer sal ick weerdigh wesen om gheluck te wenschen aen die vie-
rige

righe Apostelen, aen die vrome Martelaeren om hunne Lau-
 rieren, aen die suyvere Maeghden om haere Lelien! Wan-
 neer sal ick daer boven eens gaen genieten die sekere gerust-
 heydt, die gheruste stilligheydt, die stille soetigheydt, die soete
 gheluck-saeligheydt, die gheluck-saelighe eenwigheydt,
 die eeuwighe vrolijkheydt! ô Heer Wanneer sal ick ko-
 men, en voor u aensicht verschijnen! ô Heere Wanneer
 sult ghy mijn ziel uyt dese levende doot verlossen, ende tot
 dat onsterffelyck leven op-nemen! Soo dunckt my, ô
 Philothea, dat ick u hert sie vlammen, die ghelijcke
 ziel-spraecken merck' ick in u wen klaecken gheest
 te spelen, sulcke wenschen ende suchten stiert ghy
 somtijds naer den hemel. Ick weet wel, ghy zijt
 een wel-geborn kindt, dat anders niet en soeck
 als sijne saeligheydt te verseeckeren: dit soo wesen-
 de, soo seggh' ick u't ghene Christus in't hofken sey-
 aende Soldaeten: *Wie soeckt ghy?* sy antwoorden:
Iesum van Nazareth. Waer op Christus: *Laet dese dan*
gaen. Soeckt ghy Iesum van Nazareth oprechtelijck
 ô Philothea? laet dan d'eere, de wellusten, den
 pracht, de *Tdelheydt des VVereldts*, laet die vaeren: ver-
 laet die, eer datse u verlaeten, dat is mijnen wensch,
 dat zijn al mijn begheerten. Hoe kloeck is dit eens
 volbrocht gheweest van *Gerardus à Campis*? Desen
 had een schoon huys ghebouwt, en was wel ghe-
 stoffeert, waer toe hy sijne vrienden ghenoodt
 heeft om dat eenste beghieten, ende naer dat-se
 lustigh gheweest waeren, heeft hy aen hen ghe-
 vraecht ofter iet was dat sulck een huys ontbrack.
 Waer op eenen van al antwoorde, ja, datter een
 gat was, kost hy dat stoppen, dat hy dan gheluc-
 kigh sou wesen: den welcken seyde dat het gat van
 de deur was daer hy doot deur sou uyt-ghedragen
 worden, als wanneer hy oock Vrouwen Kinde-

ren, goet en bloedt, en alle vreught der wereltd sou moeten verlaten. Welcke waerschouwinghe soo veel ghe werckt heeft in het ghemoedt van *Gerardus*, dat hy de wereltd met haer *Ydelheydt* heeft gaen versaecken. | Hoe weynigh zijnder, *ô Philothea*, die dit eens oprecht overdencken? hoe luttel die daer naer hun leven schicken? ende nochtans den *Apostel Paulus* en houdt niet op van ons te vermaenen; Ick seggh u dan, *ô Broeders*, dat den tydt cort is, op dat de ghene die vrouwen hebben, zijn ofser gheen en hadden, ende die weenen, of sy niet en weenden; en die lacchen, of sy niet blij en vvaeren; en die coopen, of sy niet en besaten; ende die dees wereltd ghebruycken, of syse niet en ghebruyckten: want de figure ende den schijn van dese wereltd die gaet voor-by. *Rolandus* een wereltds Ionghman wierde dese verganckelijckheydt oock op eenen dagh ghewaer; want 's avonds uyt een lustighe feest, ende vrolijk gheselschap t'huys komende vraeghde hy sy-selven: *Rolande* waer is nu het banquet dat ghy van daegh' hebt ghenoten? waer die leckere spijsen? waer die costelijcke wijnē? waer dat musieck en instrumenten, waer die liefelijcke stemmen? waer die aerdighe dansen? waer dat aenghenaem ende vrolijk gheselschap? is dat dan al ghepasseert? is dat altemael voor-by? zijn die genuchten soo haest al verdwenen? *ô* nu sie ick dat de werelt gelijk als op een rat schijnt de drayen ende te keeren, ende alle ghenuchten tot eenen haestighen ende onverwachten onderganck is brenghende. 't Ghene desen *Rolandus* heeft bevonden, had *Ezechiel* langhen tijdt te voren in het schip beschreven, dat had masten van Ceder-boomen, riemen van sterck eycken hout, ende eene costelijcke campagne ende spieghel: het had zeylen van zijde

I. Ad
Corint.
7.

Ezech.
27.

de, en vlagghen van purper, ende meer andere
rijcke toe-rustinghe; maer daer en was gheenen
ancker aen, die het standtvastigheyt ofte verseke-
ringhe sou connen gheven. Hoe wel seydt dan de
Godtvreesende ziele by *David*: *Het is my goedt mijnen
Godt aen te hanghen, en in mijnen Heer mijnen ancker en-
de hope te stellen*. Die wensch ick dat altijd u toe-
vlucht magh wesen, *ô Philothea*; op sijne gratie hope
ick dat ghy voortaan sult steunen, ende niet op het
ongheftaedigh radt van haere *Ydelheydt*. *Godt moet
zijn u lot*, daer toe heb ick de penne in de handt
ghenomen om u in uwe aenghenomen Godts-dien-
stigheyt te verstercken; want ick sagh al dat 't gene
ick hier ghestelt heb op het pampier, dat dat te vo-
ren al in u hert was gheschreven, ende dat het al
eerder by u waeren wercken, als by my woorden;
ick bid u al even wel dat ghy dit mijn boecksken in
danck wilt ontfanghen, om wiens willē het alleen
te voorschijn is ghecomen, ende dat ghy dit als een
moederloos kindt voor het uwe wilt omhelsen en-
de aenveerden.

DEN SCHRYVER
TOT SYN BOECKKEN.

Gaet Boeckken, gaet vry uyt, en laet de mensche pratē,
Die schorft is op sijn hoofd die sal den kam toch hatē,
Gaet henen even wel, en spreek met stouten mond',
Daer sachte Meesters zijn, daer blijft een vuyle Wond'.
Maer dat ghy u wel wacht van niemandt niet te laecken,
Ghy moght de fouten wel, maer niet de menschen raecken;
Straft vry de Ydelheydt, en wat de Wereldt doet,
Maer dat ghy nimmermeer treedt iemandt op de voet.
Als ghy u daer voor wacht, dan isset gheen verwyten,
Maer in den gribbel wat, en in den grabbel smijten,
En of ghy somtyts noemt ons Claesje, Griet, of An,
Dat is van niemandt niet, dat is van allen man.
Men magh nu anders niet; soo teer zijn onse ooren,
Dat niemandt niet en wil de platte waerheydt hooren;
Al waer het uwen vriendt, niypt ghy hem wat te sel,
Stracks is hy op sijn peert, en springht schier uyt sijn vel.
Soo dat—men hedensdaeghs moet als Churgynen leven,
Die strijcken eerst den erm eer sy een steecxken geven,
En trecken soo het bloedt dat in de aders sit,
Op dat het heele lijf ghenese door een lit.
Nu merckt ghy immers wel hoe dat ghy u moet draeghen,
Op datter noyt met recht kom' iemandt van u klaeghen:
Daerom siet wat ghy doet eer dat ghy u verbrandt,
Want daer is over al soo menigh vies verstandt.
Maer wat een Lichte-veegh, en Venus-jancker smallē,
Of wat een Kiecken-hoofd wil van u ligghen rallen,
Of ievers een Doctoor met hersen van papier,
En past op hunnen klap, en snaeter niet en sier.
Doch soo u iemandt quaem te stooten, en te smijten,
Daerom en moet ghy niet ghelijck de kinders krijten,
Maer krijghe gy't te quaet, en praemt u meerder noot,
Soo neemt u toeylucht dan op Philotheas schoot:

Sy heeft u menighmael verwacht met groot verlanghen;
 Sy sal, ick wetet wel, met blijdschap u ontfanghen,
 En nemen in de handt, en toonen metter daedt,
 Dat sy is u Mameer' of seker seer bestaet.
 Sy sal u Marsepeyn, en Mustasolen gheven,
 En veel meer lecker dincks als ghy hadt van u leven,
 En eenen Sinte-Claes, dan weer een Nicuwe-Iaer,
 En Suycker en Candys dat heeftse allegaer.
 Noch sult ghy Peperkoeck, Rosijnen, ende Vijghen,
 Soo veel als ghy begheert met heel papieren krijghen,
 En waefels honingh-soet met soo veel specerije
 Van suycker, en Caneel, en ander leckernije.
 Nu peyft eens liefste Kindt hoe dat ghy haer moet minnen,
 Hoe ghy u best moet doen om haere gunst' te winnen,
 Doet altoos watse seydt, vergramt haer nimmermeer,
 Dat is naer mijn verstant voor u een nutte leer.
 En merckt ghy datse heeft somtijds een pratens-vlaeghje,
 Al is sy in den hof, of onder een groen haeghje,
 Seght Philothea dan met eenen soeten lach,
 Dat ick uyt gront mijns hert haer wensche goeden dagh.

ALDERLIEFSTE PHILOTHEA,

DAER was binnen Luca in Italien enen Moeselaer, die op den pijp-sack ghespeelt hadde voor alle de Borghers deuren, ende niet, of weynigh ontfanghen hebbende, is hy mistroostigh gegaen naer de Kercke, ende staende voor een silveren beeldt van enen Salvator, sey hy: Heer, ick heb den heelen dagh ghespeelt voor die ondancckaerighe wereldt, nu wil ick liever voor u spelen. 't welck doende heeft het beeldt enen silveren schoen, of plattijn voor den Speelman laeten vallen, die-men het beeldt nimmermeer weder aen den voet en heeft connen stellen, al of den Salvator had willen te kennen gheven dat hy de diensten die t'sijnder eeren gheschiede, al ghetrouwelijcker sal loonen als die-men voor de wereldt is jaenvangende. Die de Wereldt dient, dient enen ondancckaeren, ende krancken Heer, soo dat David, die nu Herder, nu Koninck, nu vluch-

vluchtigh en ballinck was, oock wel sey 'datse is een *bedrieghelijck peerds tot de saligheyt*. Overfulcks staet het eenen voorfichtighen Ruyter toe, sijn voeten niet te diep in den steghel reep te stellen, om in alle gheval het in 't water of slijck wou gaen ligghen; hy altijd met eenen spronck alle onghemack sou connen verhoeden: daerom schijnt hy vry al te forgheloos ende te onbedacht, die sich sonder achterdencken daer al te diep wil insteken, ende daer op te seer betrouwen. *Ghy en weet niet, waerschouwt ons Seneca, waer dat u dese tijdelijcke saken, daer ghy op rijdt, waer dat se u neer sullen setten, of laeten steken*. Ons sou ghebeuren 't ghene den wederspannighen *Absalon* is ervaren. Als hy met het hayt ghevlochten was tusschen de tacken, doen is hem den Muyt-esel ontschoten, en hy bleef hanghen voor sijne vyanden, daer hy met dry lancien vreedelijck is door-loopen. Een volkomen *Figure* van eenen rampsaelighen dienaer des *Wereldts*, die op de verganckelijcke saecken betrouwende, de selve tot eenen grooten hert sweir op het onverwachtste moet laeten vaeren, wiens ziele als-dan mer ghewisse lancien van droefheydt wordt door-reden. Laet ons dan in tijdts tot ons profijt by wijlen dit nae-volghende overdencken.

1. Wat isser doch op dese werelddt dan ydelheydt der ydelheden, en altemael ydelheydt, uyt-ghenomen *Godt* *beminnen en hem dienen?*

2. Wat salder in mijnen uysterften doots nootd wesen als bangigheydt der bangighedē, en altemael bangigheyt?

3. VVat salder in 't laetste oordeel wesen dan rechtveerdigheydt der rechtveerdigheden, en altemael rechtveerdigheydt?

4. VVat salder in den Hemel wesen als vrolijckheydt der vrolijckheden, en altemael vrolijckheydt?

5. VVat salder in de helle wesen als pijnlijckheydt der pijnlijckheden, en altemael pijnlijckheydt?

6. VVat salder hier naermaels wesen als eeuwigheydt der eeuwigheden, en altemael eeuwigheydt? VVildt dit, aendachtighen Leser, overpeysen, ende de werelddtsche *Ydelheydt* en sal u hert niet verleyden, noch ghy en sult *Godt* niet lichtelijck door sonden komen te vergrammen.

A E N

P. ADRIANVS POIRTERS,

OP HET BOECKKEN

VANDE YDELHEYDT DES VVERELTS.

WOrdt Ptolomæus hoogh-gheleert,
Met reden over al ghe-eert,
Om dat hy uyt den diepen nacht
De VVereldt heeft in't licht ghebracht;
Is't wat Americus noch leeft
In't Deel dat hy gevonden heeft;
Is't dat noch heden wordt ghehoord
Columbus naem, en vander Noordt;
Zijn over al om hunne vaert
Noch Draeck, en Candys seer vermaert,
VVaerom en sal de selfste Faem
Oock niet verbreyden uwen naem?
Dees zeylden wel de VVereldt rondt,
Daer ieder-een nieuw Rijcken vondt,
Hierin het Ooft, daer in het VVest;
Maer ghy ontdeckt de VVereldt best.
Al quamen Spaensche Kraecken aen
Daer woont den swerten Indiaen,
Schoon d'ander vlooten zijn ghelandt
Aen Bantams, en Guineas strandt;
Noch heeft ons noyt Matroos gheseydt
Hee verr', en waer de VVereldt scheydt,
Maer ghy gheeft ons beduydenis
Hoe dat 't met haer ghelegghen is:
Ghy thoont u Philothea claer
De VVereldt in het openbaer:
Ghy thoont se haer vol van verdriet,
Vol van bedrogh, en anders niet,
Vol dobbelheydt, en sottigheydt,
En ydel ydel ydelheydt.

G. V. E.

OP

OP HET BOECKKEN
VAN DEN EERW.
P. ADRIANVS POIRTERS,

Priester der Societeyt IESV.

DE Wereldt, sey wel eer een Schrijver by de Griecken,
Is rontsom waerje fiet een gaff-huys vol van siecken,
En uyt den heelen hoop vraecht qualijk iemant raedt,
Dan als den man is doodt, of als het is te laet,
Den eenen klaeght zjn hoeft, de ander haere zijden,
De ander datse pijn in haere borsten lijden,
Een ander in den voet, een ander in de handt,
Een ander in den mondt, een ander in den tandt.
En of 't quaedt meest al komt van overvloedigheden,
Soo zjn dees altemael meest sieck van ydelheden;
Daer van is ieder swack, daer van is ieder kranck,
Dat is de wereldt deur een snooden overganck.
VVat raedt voor dese dan? wat sal-men ordonneren?
VVat pillen, of wat dranck sal dese maegh' purgeren?
VVat water of julep voor soo een fellen brandt,
Op dat hy niet en wast, en neemt de overhandt?
Hier is een *Recipe*, die canse al ghenesen,
Die goedt om nemen is, men hoeft hem maer te lesen,
En of hy tusschen bey smaectt amper in den mondt,
Soo denckt, dat bitter is, dat maeckt het hert ghesont.
VVel aen dan wieje zjijt, gaet overleest dit *Boeckken*,
En laet het in den mondt versmilten als een koeckken,
Oft een *Tabletje* waer, soo vindje seker baer,
En sult in korte n tijdt ghenesen al het quaedt,

IOANNES DE VVINDE,
Medicine Doctor.

AEN DEN EERWEERDIGHEN
P. ADRIANVS POIRTERS,

Soe wie dit boeckken lesen sal, Een spiegel dan dient voor ghesels.
Dat hy sich daer niet aen en stoor. Oft wel voor ooght' verthoont het
Ist dat m'hem waerschouwt van- quaet
den val, Dit Boeckjen ons ghenoech vertelt.
En roont dat pluyck kan wesen loor. Als men maer siet wat daer in
Van wint het spreckt, van ydelheyt, staet,
Van seijn, van locht, die haest ver- Vvat meyndt ghy was eick Beldt
schiet, (leydt, ons seylt:
Van dit, van dat, 't welck ons ver- Siet wat daer bystaet, want ghy't
Van schadu w' en droom, van haer- wat,
ren niet. (swaer, Al is het sprake loo: en slecht,
Die maeck dy ons, Poirters, doch soo Den ael man u het haeste blat.
En roont dat 't Wetelts lusten syn, Daer wordt ons 't Wereldts lust
En dat daer in is groot ghevaer, in't langin
En doorgaens oock in't eynde pijn. Met haren aenhangh al verlaet:
Vwie san die weten metter daer, O! wist ghy was een kort be-
Die 't Wereldts valsche mom-aen- d'wagh,
sicht, Met wat een druck sy is bepaelt:
En haer bedriehelijcken praet 't ghen' ick u, Leser, segghen sal,
Niet aenverhaelt, en brocht in't licht: Neemt desin Boeck maer in de
Ghelouf, 'o mensch, des wijse leer, hands,
Al w't ons al niet openbaer, leer Daer sulx ghy't in breedt lesen al.
tZy wellust, macht, 't y gouat en En pryseu op den helcken brandt.
T u al voor ons verboden waer, Verzaeken sulx ghy d'Idelheydt,
En schoon die noch ghe weten wort, Die 't Wereldts minnaer bitter
En veet dit oock alsoo verstaen; valt,
Och dese wytheyd schiet se kort. VVanx treedt ghy eens in d'Een-
Als men niet wilt het quaedt ont- weghydt,
gaen. Leed sal't u zyn hebt ghy ghemat.
Die 't Wereldts minnaer
VVanx treedt ghy eens P.I.H.
weghydt,
Leed sal't u zyn hebt ghy ghemat.

Ignatius

Ignatius wordt ontsteken door het
aenschouwen der Hemelen.

Quam sedet mihi terra, dum celum adspicio!

Phil. de Malloy fecit

J. L. Verbeke del. cum Prætorio.

*Hoe vryl dunckt my d'aerde als ick
den Hemel aensie.*

I

YDEL HEYDT DES WERELDTS.

Is nu het sterren-licht schoot duysent helle
stralen,
En dat den gouden nacht quam uyt den hemel
dalen;

Als nu in duysterheydt de aerd' verdronck en lagh,
Soo wordt Loyola's hert bestraelt met eenen dagh:
Hy sloegh sijn ooghen op, hy sagh den hemel blincken;
Hy voelt dat hemelsch vier allenskens tot hem sincken:
Diës leet daer wat in 't hert, en in de ziel en woelt,
Dat hem is onbekent, en noyt en heeft ghevoelt.
Hy worter door geraeckt, het treft hem heel van binnen;
O wat een soet verdriet is't vyer van suyver minnen!
Dan siet hy naer het West, dan siet hy naer het Oost;
Sijn blyschap wordt bedroeft, en weent uyt enck el troost.
Soo langh als hy den brandt kost in den boesem sluyten,
Soo sprack 't ghemoet alleen, men hoorde niet van buyten;
Maer wie heeft langh ghemint en spraecke-loos gestaen?
Hy sucht, hy vlamt, hy blaect, het vyer gaet seffens aen.
Hy ster-ooght wat hy kan, en roept met groot verlanghen:
Laet aerde, laet my los, wat houdt ghy my ghevanghen?
Het principaelste deel is buyten u ghebier,
En t'ander vreesst de doot, noch hare pijlen niet.
Och Hemel seyndt u vyer, en weirt die my beletten,
En wilt den aerdschen romp geheel in polver setten.
Ach! Wierd' ick meer ghewont soo waer de pijn gedaen;
Dan soud' mijn ziele zyn, daer nu mijn ooghen staen.
Moet ick dan om dit pack noch onder blijven suchten?
En leven hier in pijn, en derven daer ghenuchten?
Soo roep ick: Lieven Godt, hoe seer is hy verblindt,
Die desen hemel siet, en d'aerde noch bemindt!

Als ick op d'aerde sie heel beken tranen vlieten,
 En boven een rivier van Wijn en suycker schieten,
 Dan roep' ick: Lieven Godt, hoe seer is hy verblindt,
 Die desen hemel siet, en d'aerde noch bemindt!
 Als ick daer boven sie een leven sonder sterven,
 En hier een doncker graf, en bleecke dootste erven,
 Dan roep' ick: Lieven Godt, hoe seer is hy verblindt,
 Die desen hemel siet, en d'aerde noch bemindt!
 Wat is hier al ons vreught, als alle daghen cruyskens?
 Wat is hier al ons goet, als slechte kinder-huyskens?
 Men schraeffelt dagh en nacht, men bouwt van bovē neer,
 En wat is doch ons huys? vier plancken, en niet meer.
 Wat Tagus gulde vloedt oyt heeft aen strandt gheschoten,
 De mijnen van Peru, den Cargo vande vloten,
 Wat is't als aerd' uyt aerd' die noch om aerde vecht?
 Ghy hemel die soo blinckt die maectt dees aerde slecht.
 Adieu dan aerdsche dal adieu Mars, en Bellona,
 Adieu dan Aragon, Biscayen, Pampelona,
 Adieu, ô Koninghs hof, adieu, adieu voor al,
 My lust een schoonder plaets als dit vuyl aerdsche dal.
 Ghy hemel sult voort aen alleen mijn hert verwecken,
 Ghy zijt mijn vaderlandt daer ick wil henen trecken,
 Daer rijdt de gulde Son, daer loopt de silv're Maen;
 Laet aerde, laet my los, laet aerde, laet my gaen.

A E N S P R A E C K.

Philothea, dat is claer, die Godt heeft in het herte,
 den schoonen hemel in sijn ooghen, die sal de
 vuyle aerde haest hebben onder de voeten. Daer-
 om beminnen wy noch het ellendigh ballingh-
 schap, om dat wy ons gheluckigh Vaderlandt niet
 en kennen, ghelijck de Valcken, die met het huyl-
 ken de ooghen hebben over-trocken, blijven op
 den erm vanden Wey-man sitten sonder eens ghe-
 negent-

negentheyt te toonen om iet boven in de locht te jaeghen; soo schijnt ons belemmert verstandt in eene blinde duyfternisse te steken sonder ghewelt te doen met den Apostel *Paulus*, die begheerde ont-bonden te zijn, ende met *Christo* te wesen. Och oft wy ten minsten met den *H. Ignatius* by nachten klommen op een verheven plaetse, daermen met een vry ghesicht den heelen hemel af kan meten, ende daer saghen de schoone sterren, en glinsterende planeten! wy souden roepē: *Hoe vuyl dunckt my d'aerde te vvesen, als ick die met den Hemel vergelycke.* als ick verghelijck de lichten met dese duysterhedē, de palleyen met dese speloncken, dat leven met dit sterven. O leven, dat Godt bereydt heeft voor de ghene, die hem beminnen! *levendigh leven, saligh leven, gherust leven, vreedsamigh leven, suyver leven, schoon leven, leven sonder doot, leven sonder droefheydt, leven sonder vleck, sonder pijnen, sonder benauwtheydt, sonder bederffenisse, sonder stoorringhe, sonder onghestadigheydt, leven vol van ghenuchte, en lieflijckheydt, waer dat is een volmaeck te liefde, gheē vreesse, eenen eeuwighen dagh, daer-men Godt siet aenschijn aen aenschijn.* O leven, ghy doet my sterven! Naer dat leven moeten wy verlanghen, derwaerts is't, *beminde Philothea*, dat wy ons ghesicht moeten stieren. Onse twee ooghen moeten ons dienen voor *Iosue* ende *Caleb*, van *Moyse* af-ghesonden om het landt van Beloften, het saligh eeuwigh Vaderlandt te bespieden. O! dat wy eens saghen, hoe soete en vruchtbare wijnstocken daer groeyen op de eeuwighe berghen, terwijl wy hier kruypen in de valleyen der tranen! Wisten wy alsoo wel wat daer boven is, als wy ghevoelen (eylaes!) 't ghene is hier onder, wy souden sien dat daer is overvloedigheydt sonder ghebreck, hier ghebreck sonder overvloedigheydt;

*August.
l. med.
c. 22.*

4
 daer peys sonder oorlogh, hier oorlogh sonder peys; daer blijfchap sonder droefheydt, hier droefheydt sonder blijfchap; daer alle goet sonder eenigh quaet, ende hier alle quaet sonder eenigh goet: en zijn wy noch verwōdert dat soo menigh jongh, cel, maeghdelijck hert wellusten, eer, goet, en rijdommen, dat is, de droeve, ende onstandt vastighe aerde heeft willen verliefen, om den blijden ende eeuwighen hemel te winnen! Och hoe hoogh fouden wy wesen, dat wy de werelt met haten pracht eens onder de voeten hadden ligghen, ende daer boven opstonden! soo dat wel seyde de Marquise van Montferrat aen haer soontjen den *S. Aloysius*. Sy toonde hem het beelt van *Alexander de Groot*, en seyde: Lief soon, desen heet *Alexander de Groot*, om dat hy de werelt met wapenen heeft overwonnen; maer veel grooter soud' hy wesen hadt hy de werelt vermaect, ende onder de voeten ghetreden. Daer is de eyghen plaetse, *beminde Philothea*, daer-se behoort te ligghen, en ondertusschen wat en doen wy niet om haren t wille? *De Werelt die vlucht, ende wy loopen haer nae; sy valt, ende wy blijven daer aen vast houden; het wanckelbaer eynde gheeft ghetuyghenisse van hare gheveynsde standt vastigheydt. Over-peyst dit wel, ende wilt voort aen vast in de eeuwigheydt u hert gaen hechten: want*

*Gregor.
 tom. 3.
 bo. 28.
 in Est.*

*Al light de aerde soo vast ghegrondt,
 Wie is't die daer standt vastigh stont?
 In u, ô Hemel, waert ghy mijn,
 Schoon ghy nu loopt, sal ruste zijn.*

En dit was de beweeghreden van *Iacoponus*, die in d'ydclheydt des wereltds al te gronde was ghegaen maer door de onverwachte doot vā sijn huyf-vrouw (die in een schouw-spel door ongeluck vermaecte en een scherp hayren kleedt over haer teer lichaem,
 buy-

buyten sijnen weet doen aen hadde) door d'onverwachte doot, seggh' ick, noch eens bovē komende, heeft ghevat het kruys *Christi*, en is voortts inde religie boven geblevē. Hy dan sittēde op den vasten oever van een gheestelijck leven, plach vande ongestadighe en voor-by-loopende vverelt soo te spreken:

Wie dat de werelt dient, en stof op edelheydt,
Die is met haer verblindt, en vol van ydelheydt;
Want allen haer ghenucht en voorspoedt, eer en pracht,
Die breken onder u als ijs van eenen nacht.

Eer suldy met een pen sien in een snellen vloet

Gheschreven blijven staen den sin van u ghemoet:

Maer hier en staet niet stil, 't gheluck heeft sijnen keer;
Fortuyn doet wat-se wil, en past op Prins, noch Heer.

'T is min als eenen droom daer ghy u in verheught,

Al wat daer wort verbeelt, en is gheen vaste vreught.

Siet eens als ghy ontwaeckt, en u vindt in den hoeck,
Wat hebt ghy in u handt als eenen lynen doeck?

De Vorsten van het landt, de Princen van het hof,

De cloeckste die-men vandt en zyn maer asch en stof.

'T seght eens, wat is 't al? een bloem, wat schuym, een bel;
Iae eenen grooten Niet, besietmen 't eynde wel.

Waer is nu u palleys, o Koningh Salomon?

Waer is den jonghen Prins den soeten Absalon?

Waer is het aerdigh beelt, waer sijn schoō goutgeel hoofd?
Eylaes de bleecke doot die hevet al gherooft.

Waer is den rycken Vreck die hier santēen dronck?

Waer is nu Cefars throon die van ghesteenten blonck?

En waer is Cicero, de tongh' van 't Roomsche landt?

Waer Aristoteles, dat spits en cloeck verstandt?

Sy zyn al langh ver-rot, sy zyn al stof, en slyck,

Den Koningh, en de slaef die ligghen nu ghelijck;

Soo gaet des werelts loop, 't is een blij-treurigh spel,

Dacrom seght eens in tyts: Vaert werelt eenwigh wel.

Niemant en heeft twee
Hemels.

Non bene conueniunt.

Loon. Cuobbaert exc. con. Privilegio.

*Kiest een
Alleen.*

DAer hanght soo veel aen, Wat-men kiest;
 Want soo-men in den keus verliest,
 En dat-men slaet een blinden slag,
 Die niemant niet her-doen en magh,
 Ghy zyt ghewis u voordeel quijt,
 Den keus die gelt voor allen tijdt.

Wat dunckt u als ghy raden soudt?
 Wie is't die ghy voor wijser houdt?
 Die hier staet aen de rechte handt,
 Oft die staet aen den slincken kant?
 Den eenen kiest de Son, en Maen
 Met duysent sterren die daer staen,
 En neemt den hemel met de handt:
 Maer d'ander kindt verkliest het landt,
 En seyt: De wereldt die is mijn,
 Daer mé sal ick te vreden zyn,
 En houdet ghy den hemel vry,
 De aerde die nem' ick voor my.
 Het mijn dat is al veel meer weerd,
 Daer ryd' ick op een houten peerdt;
 Daer maeck' ick huyskens in het sandt,
 En leer' een muschken op mijn handt,
 Oft met den vliegheer aen den draet
 Loop' ick gheduerigh achter straet.
 Siet sulcke spelen vindt-men hier,
 'K en acht den hemel niet een sier:
 Zyn daer wel koten voor het spel
 Daer isser gheen, ick weet-se wel.
 Ick wedd', gh'en hebt niet eenen bal;
 Noch bal, noch koot, noch iet met al.
 En daerom blijv' ick by het myn,
 Ick vrees' ghy sult bedroghen zyn.
 En is dit niet wel kinder praet,
 Die seffens buyten reden gaet?

Doch kinders hebben kinders sin,
 En meer en stecker oock niet in.
 Maer dat een man die is bedaeght,
 En't hooft vol grÿse hayren draeght,
 Dat die oock noch soo is ghesint!
 Ick seggh' dat is een dobbel kindt.
 Dat die hier acht het Wereldts goet,
 En stoot den Hemel met den voet,
 En als sijn vreught hier is ghedaen,
 Meent naer een ander vreught te gaen;
 Ick seggh' het is veel slechter praet,
 Als kinders hebben op de straet.
 Hy bouwt casteelen in de locht
 Die hier en daer den Hemel socht.
 Want 't is een wet voor al die leeft,
 Dat Godt maer eenen Hemel gheeft.
 Maer eenen Hemel hier oft daer;
 Dit is ghestelt voor alle-gaer,
 Eer ghy hem boven dan verliest,
 Siet hoe ghy hier beneden kiest.

A E N S P R A E C K,

TWEE hemels te willen hebben, Godt-vruchtighe *Philothea*, eenen hier, ende eenen hier naemaels, dat is een soo grof ende onbedacht voorneemen, dat het eenen blinden soude kunnen tasten. Den Patriarch *Iacob* sagh dit wel, al scheemden sijn ooghen van ouderdom, doen voor hem stont *Ephraim* aen de rechte sijde, ende *Manasses* aen de slincke. *Iacob* cruyste sijne ermen, ende leyde de rechte handt op *Manassen*, die aen de slincke sijde stont; ende de slincke handt op *Ephraim*, die was aen de rechte sijde. My dunckt get was te segghen: Stelt u de werelt aen haer rechte sijde in voorspoet,

eer

eer, en wellusten, u hanght wat slings ende onghelucks boven het hoof; ende veracht sy u, ende stelt sy u op de leege, ende slincke handt, den gheluckigen segghen sal haest op u hoof komen dalen. De droefheydt volghet de blijfchap; ende de blijfchap is achter op de hiel van de droefheydt. Hebt ghy wel oyt ghesien, *Philothea*, twee nachten, twee winters, twee daghen die malckanderen volghde, twee somers achter-een? Alsoo is het oock onmoghelijk datter twee hemels aen malckanderen palen, noch de sonden van den boosen en verdienen altijd te lacchen, noch de deughden van den rechtveerdigen en verdienen altijd te weenen. Ende dat wilden de Heydenen beduyde, als sy *Iupiter* stelden tusschen twee vaten, d'een ghevuldt met honigh, ende d'ander met gal, ende dat hy anders niet en dede als d'een en d'ander over de menschen storten; soo nochtans, die eerst de gal had d'ontfangen, over dien sou dan honigh regenen; maer die eerst met honigh was over-sproeyt, die wierde nader-handt met gal over-goten. Altiidt honigh ende soetigheyt te hebben dat en wilde *Iupiter* nimmermeer gheghen. *Het can qualijck gheschieden, jaer het is onmoghelijck dat iemandt de tijdelijcke ende eeuwighe ghenuchten sal ghenieten; dat hier het lichaem, ende daer boven de ziel sal in vreughden leven; dat hy van d'een wellusten treden sal in d'ander wellusten.* Godt heeft de saecken soo gheschickt, ende besnedde, dat niemandt noch het quaet op beyde de plaetsen en moet vreesen, noch het goet op beyde de plaetsen en magh hopen. Daer wierde eens van een kindt ghevraeght, oft het liever kiesen sou in den hemel te wesen, oft op d'aerde te blijve, ende andt worde, dat het wenschte het hoof in den hemel om daer suycker te eten, ende de voeten

- Cor. 1.* op d'aerde om daer te spelen. O Godt-vreesfende
1.13. *Philothea*, seght liever met *Paulus*: *Als ick was en kind,*
ick sprack ghelijck een kindt; ick oordeelde ghelijck eē kindt,
ick wenschte ghelijck een kindt; maer nu ick grooter ben ge-
worden, hebb' ick alle myne kindtsche begheerten laten va-
ren. En voor waer wy en kunnen twee hemels sef-
 fens niet besitten, noch den eenen naer den anderen
 niet ghenieten. En dat was den grouwelijcken
 donder-slach, die daer scheurde, ende ruyfchte over
Luc. 16. het rampsaligh hooft vanden Rijken Vreck: *Zijt*
gedachtigh soon dat ghy 't wel gbehadt hebt in u levē, ende
Lazarus quaedt; maer nu wort hy verblijdt, als ghy wordt
gepynight. De onghestadighe kans moet voor een-
 ieder eens keeren, ende naer het blijdste levē volghet
 het droevighste sterven. Was dit niet 't ghene de
 consciencie van *Marten Luther* soo dede krevelen,
 oft hy al-reeds op heete kolen hadde gheseten?
 kloppende som wijlen op sijne borst, als hy die met
 spijsē ende dranck onmatigh hadde ghevult; *Merten,*
Merten, seyde hy, *nu gaet het wel, maer hoe sal't daer*
naer af-loopen met u, ende met uwen buyck, Merten?
Apoc. 18 *Ioannes* sal't ons segghen: *Soo veel als hy gheweest is in*
Wellusten, soo veel tormenten doet hem aen, ende pynen.
 Ghelijck de Tyrannen sommighe met honigh de-
 den bestrijcken, ende honghen in een yfere kevie
 uyt eenen tooren in 't braden van de Son, om van
 de bien ende wespen bestreelt te worden; ende
 hoe-se vetter besmeirt waren, hoe-se oock dapper-
 der ende vinnigher aen-gheraft wierden; alsoo oock
 die hier leeft in wellusten en ghenuchten, hoe hy in
 selve dieper steckt, hoe hy oock meerder voedt-
 sel vergadert voor sijn tormenten.

G Aet vry dienaers van de vvereldt,
 Stijf van gout, en dicht beperelt,

Soeckt hier over-al in rust,
 En wat dat het herte lust.
 Al u vreught hanght in twee schalen,
 Klimpt-se hier, daer sal-se dalen;
 Hier in pijn, daer in gheluck;
 Hier in vreught, en daer in druck.
 Siet den Rijcken Vreck eens blaecken,
 Die hier ghingh in 't root schaerlaecken,
 Die sat midden in het spel,
 Die light midden in de hel.
 Hoort hem in de vlam eens kermen,
 Dat hem Abr'am sou ontfermen.
 'Tis, eylaes! het is te spaey,
 Daer en is nu gheen ghenae.
 Maer als Lazarus gaet scheyden,
 Siet waer d' Enghels hem gheleyden;
 Siet die hier van sweiren stinckt,
 Hoe hy daer van glorie blinckt.
 Daer, daer Abraham doen ruste,
 In de salighe Welluste,
 Daer-men siet een hof-prieel
 Toe-ghevolchten van Caneel:
 Daer de clare silv're beken
 Vyt Cristal de roche leken,
 Daer-men heel palleyfen bouwt
 Van het alder-fijnste goudt.
 Daer gheen straffe Noorde Winden,
 Noch gheen buyen zyn te vinden;
 Daer gheen heete Son en brandt
 Midden op het dorre landt.
 Maer daer altydt staen en bloosen
 Op de hagen soeten roosen,
 Daer de Witte Lelie bloeyt,
 Daer den lieven Balssem vloeyt;

Rijcken Vreck, daer rust den ermen,
 Die ghy voor u deur saeght kermen,
 Daer sit hy in overvloet,
 Als ghy hier soo bidden moet.
 Weeldigh mensch, wilt hier uyt leeren,
 Dat de werelt speelt verkeeren.
 Vat ghy wel wat dat ick meen?
 Siet het in den dobbel-steen.
 Gaet de six haer boven setten,
 Wilt dan eens beneden letten;
 Siet daer eens den terlingh-steen,
 Ghy vindt daer een aes alleen.
 Maer is't dat de six leet onder,
 Boven is het aes be-sonder:
 Smijt hem op, en smijt hem neer,
 Dit verschil blijft in de keer.
 Hoort dees les dan aerdsche Heeren,
 Godt sal uwen terlingh keeren;
 Godt vercleynt hem naer sijn doot,
 Die was in sijn leven groot.
 Die hier hunnen hemel kiesen,
 Sullen hem hier naer verliesen;
 S'eten 't witte-broot hier veur,
 Soo gaet hunnen hemel deur.

GRAF-DICHT
VAN DEN
RYCKEN VRECK.

STAET
DIE HIER VOOR-BY-GAET,
EN OP HET KERCK-HOF
DAER VERANDEREN IN HET SELFSTE STOF
DE LYCKEN
VAN ARMEN EN RYCKEN:
LEERT
HOE DE KANSE KEERT.

*Hier onder leet den Rycken Vreck,
Die brandt in solfer en in peck;
Hy leefde hier in weelden groot,
Daer moet hy sterven sonder doot.
Siet hoe de weeld' in spijs en dranck,
Is oorsprongh van den hellen gangh.*

Soo dan Philothea, Kiest een alleen; want twee
hemels en passen niet op een.

*Hier in vreught, en daer in lijdén,
Hier in druck, daer in verblijden,*

De Schoonheydt is vergan-
ghelijck.

Fenſtea: quis ſtabilem figat in oebe gradum?

Ioan. Cnobbaert exc. cum Privilegio.

*Al
Tot val.*

Siet eens dees twee die ligghen al,
 Sick wed de Pauw haest volghen sal.
 De Werelt rolt gheduerigh aen,
 Wie sou daer vast op connen staen?
 Laet haer dan proncken soo sy wil,
 Ter-Wijl sy staet een weynigh stil,
 Ter-Wijl sy op haer veren siet,
 Daer light ons Pauw, en doet-se niet?
 En crockt haer pluymen over-al.
 Siet eens wat comt van eenen val?
 De Wereldt is dan al te rondt,
 Soo dat daer niemant vast en stont.
 Lief Kint, ghy zijt van alle-gaer
 De alder-schoonste, dat is claer:
 Maer weet dat dit oock soo vergaet,
 En dat de Schoonheydt niet en staet.
 Als ghy dan siet u schoon couleur,
 En comt u somtijts niet eens veur:
 T! Waer op draegh' ick mijnen roem?
 Wat is het anders als een bloem?
 En waer toe dan soo hooghen moet,
 Al of het waer een eeuwigh goet?
 En waer toe al dees kremerij?
 En desen spieghel aen de sij?
 En braseletten aen mijn handt?
 En stricken schier op alle kant?
 En nu het voor-hoofst eens ghegomt?
 En dan de Wijnbrauw weer ghecromt?
 En bey mijn wanghen gheblancket?
 En altydt aen het nacht-packet?
 En altydt isser wat te doen,
 En alle dagh' een nieuw faitsoen.
 Dan craghen à l'Egyptieen,
 En als dit weder is ghemeen,

Dan compter wat à la Croaet.
 Besiet eens hoe de Wereldt gaet.
 En waer toe al dit poppen-goet
 Voor 't lichaem, dat haest rotten moet?
 Ick sie hoe dat den snellen tijt
 Allenghskens door de jaren byt;
 Die soetste stem, het schoonste hayr
 Die worden al den tijdt ghewaer.

O schoonheydt! dat ghy dit verstonde,
 En waer u jeught op staet ghegrondt,
 Het sou met u al anders gaen;
 Ick sweer' u, ghy soud' vaster staen,
 En steunen op u schoonheydt niet,
 Want sy is brooser als een riet.

A E N S P R A E C K.

EEn ghevlamde Tulpant op een priedtjen, ende
 blofende couleur op-een sneeuw-wit aen-
 sicht, zijn dat niet twee lieffelijke bloemen, die in
 korten tijdt verslensen? *Heden root*, beminde Philo-
 thea, *morghen doot*. *Schoon hayr*, en *fraey singhen*, zijn al
verganghelijke dinghen. Niet-te-min danckt Godt, die
 u met de schoonheydt begaeft heefs, dies te meer om
 dat gemeynlijck in schoone lichamen plachté ghee-
 stighe ende aerdighe zielen in-ghestort te worden.

P. Vaf-
 concel.
 Anacep.
 xvii.

Ioanna Princersse van Portugal hadde een verheven
 ende Koninghlijcke ziele, maer die oock was ver-
 gheselschapt met een lichaem soo uytnemende in
 schoonheydt ende vol-maektheydt, dat de treffe-
 lijckste Schilders van de naebuerighe Koninghen
 naer Portugael af-gheyeerdight om haer uyt te beel-
 den; op eedt verclaert hebben, dat de schoone scnee
 hunne kunst te boven gingh, ende dat het pineel de
 aerdighe Princersse op den doeck in verre nae niet

en kost treffen. *Ludovicus* den XI. Coningh van Vranckrijck, siende haer schilderije, is op sijn knien gevallen, en heeft Godt bedanckt, dat hy soo schoonen scep sel ghemaect hadde; ende om dies wille dat de ghene die schoon ghebornen wordt, half ghetrouwt ter werel dt comt, soo wierde sy van alle de Vorsten ten houwelijck versocht, maer heeft de schoonheydt door beloften van suyerheydt aen Godt den Coningh der Coninghen op-ghedraghē. Ende is bemerckens weerdigh, dat als haer lichaem voor-by haren hof naer het graf uyt-ghedraghen wierde, de bladeren vande citroenen, ende granaten af-gherefen, ende dorre ghe wordē zijn; niet alleen om haer gheneghē te toonen van op sulck-een graf te willen ghestroyt worden, maer of sy haddē wille te kennengheven, dat de schoonheydt met haer haest *Feuilemort* wordt, ende gheenē standt in hare groene jeughdigheydt en can behouden, *Philothea*,

*Wie sal sich dan derven roemen
Al staet sijnen hof vol bloemen?
Want den rym van eenen nacht
Neemt de bloemen hare kracht.*

Och wat is de Schoonheydt vanden mensch? niet. Wat is *Ephrem* den mensch? asschen en stof. Wat is den mensch? eenen droom. Wat is den mensch? een schaduwē. Siet, hy is voor-by-ghegaen: siet, hy is vertroocken: siet, hy is ghepasseert: siet, hy is wegh: siet, hy leet daer: siet, hy is ghestorven ende begraven. Overpeyst dit met de Bruydt die den Bruydegom seer prijst, om dat sy is ghelijck een koetspeirdt, dat met ghevlochte maenen, ende eenē ghebooghden hals, ghedurigh siet naer sijn voetē, ende naer het stof dat sijne hoef-ijsers op-haelen, ende schijnt te letten op de asschen die over al op-vliegen,

ende komen selver de Iouffrouwen, die inde carosse
 sitten, bestuyven. Het stof wilt by stof zijn. Seer wijf-
 selijck, maer moghelijck het cleyn profijt heeft ee-
 nen Philosoph aen *Alexander den Grooten* eenen steen
 ghesonden, die aen hem (soo hy seyde) seer ghelijck
 was, te weten, van sulcke nature, dat hy soo haest
 als men daer wat stof op legghen soude, den steen
 terstondt in aschen soude veranderen. Hoe waer-
 achtigh dese vermaninghe is ghe weest, heeft *Alexan-
 der* beproeft, als hy in sijn bedde ghevallen is, ende
 ghe waer is ghe worden dat hy stierf. Godt gheve
 dat wy dat nu moghen sien, ter wijle dat onse oog-
 ghen scherp zijn, ende eer die door de aenstaende
 dootd zijn ghebroken. *Philothea*, als ghy staet voor
 uwen spiegel, peyst dat uwe schoonheydt brooser
 is als glas; als ghy een wel-riekend' tuytjen op u
 borst steeckt, peyst dat gy sult verslensen als de bloe-
 men; als ghy u locken poeyert, peyst dat ghy aschen
 op aschen stroyt. O! dat wy eens hadden moghen
 openen de graven, ende kisten vande aerdighe *Ra-
 chel*, vande schoone *Esther*, vande gracieuse *Iudith*, van
 de wel-besneden *Susanna*, wat en souden wy daer
 al niet ghemist hebben? dat voor-hoofst soo blanck
 als yvoir, de stralende ooghen, de blofende wan-
 ghen, de corale lippen, de suyvere tanden, den lief-
 lijcken mondt, hoe vol van wormen souden wy die
 hebben vinden krielen? wat onverdraghelijcken
 stanck? wat afgrijsselijckheyt souden wy daer heb-
 ben ontgraven? wy en souden *Rachel* in *Rachel*, noch
Esther in *Esther* niet hebben connen kennen. Dat is
 het eynde van alle glans ende schoonheydt; soo dat
 met goede redenen eenē jonghelingh ghelijck eenen
Absalon, sich teenemael weygherigh hiel, ende niet
 en wilde laten uyt-schilderen ter wijle hy leefde,
 maer

maer alleen eenighe daghen naer sijn begraeffnisse; en dat noch met sulck bespreeck, dat de schilderije voor al de werelt soud'ghetoont worden. Twelck alsoo gheschiedde, ende was den schoonen *Narcissus* op corten tijdt soo leelijck gheworden, met soo veel stancks ende wormen over-goten, dat niemant ontrent het graf en cost gheduren: eyndelijck het beeldt soo't was af-ghemaelt, vol van vervaerlijcke afgrijsselijckheynt is tot eeuwige memorie inde Kercke op-gehanghen. *Denckt dan, ô schoone Philothea,* *Gen. 3,* dat ghy stof zijt, ende in stof sult veranderen, en al dat ghy hier in een ander siet, dat sal-men aen u oock in het graf connen bevinden; den stanck, de afgrijsselijckheynt, de wormen, die vasten ende wachten al naer u schoone leden. Wel aen dan, besteedt die liever tot Godts dienst, op dat inden jonghsten dagh, als wanneer alle vleesch sal verrijsen, sy behalven hare natuerelijcke schoonheynt oock verciert worden met de vier ghaven vande glorieuse lichamen, Amen. Dit soo wesende:

Hoor Leser, noch een Weynigh aen
 Hoe't met een Ioffer is vergaen;
 Die ieder Fier Magrietjen hiet,
 En Was nochtans de schoonste niet.
 Doch sy friseert, en krolt en draeyt,
 Soo dat-se selden spint oft naeyt.
 Een vuyl-bruydt die wil proncken gaen,
 Heeft altijd veel parerens aen.
 Haer vader is wel maghtigh rijck,
 En heester Weynigh sijns ghelijck,
 Maer daerder veel zijn aen den di,
 Weet dat haer dunne spoelingh is.
 Daer sit-se nu onse trotse Dant,
 En is van nu af vanden tant.

Met oorlof loffers vande stadt,
 Ick wensch dat ghy de saeck eens vat,
 En let eens op u pauwen-voet,
 En minder moedt, oft meerder goedt.
 Ghy pronckt ghelyck een pauwen-steert,
 En 't stof is dick wyls weynigh weert;
 En gaet met anders hayr, en roemt,
 Misschien van een die is verdoemt:
 Ghy draeght chappijnen aen de voet,
 En een pluymagie op den hoet;
 En ghy, en 't pluymken datter is,
 Ick twyfel wie het lichtsten is.
 Ick bidd' u, cer u naeckt verdriet,
 En steunt doch op de wereldt niet,
 En veel min op u purper-root;
 Want dat is voor de bleecke doot.
 Hoe aerdigh dat een dochter singht,
 Hoe gheestigh dat een jongh-man springht,
 De wereldt die speelt banqueroet,
 En licht ons al-te-mael de voet.

De
 l'Ancre
 de l'in-
 constance
 humaine.

Ick en sal hier niet verre buyten schreeflooppen, is't dat ick in het voor-by gaen met een woort aenrake de *Mode* die wy sien by groot en cleyn in't gebruyck te wesen. Men seght dat de wetenschap ende letteren gheboren zijn in Italien; de wapenen in Spaignien; de bekers, croesen ende messen in Duytschlandt; de processen ende *Mode* in Vranckrijck. Met goede reden wordt den Fransman gheschildert met eenen lap lakens onder d'ermen, ende met een schere inde handt; want altijd wat nieuws, ende selden wat goedts. Ende het schijnt dat hedens-daeghs het cleedt den man maeckt. Anders voorwaer is het ghevoelenghe w eest van *Benedictus* den XI. van dien name.

name. Zijne moeder, als hy noch Monick was, wafchte voor gelt. Defen nu tot de opperfte weerdigheyt ghecomen zijnde, heeft haer by hem ontboden. De moeder is gecomen, maer nu teenemael anders opgheset als sy ghewoon was; door andere Edele vrouwē naer den staet ghecleedt vande moeder des oppersten Prince der Christenen, is in de tegenwoordigheyt van haren Sone gebracht. *Benedictus*, sich gelatende dat hy die niet en kende, heeft geseyt, dat hy niet dese vrouwe, maer wel sijne moeder ontboden hadde: Mijne moeder (seyde hy) was een wafcherse, die wil ick spreke. Sy dan hare oude gelapte cleederen genomen hebbende, is inde sale gebrocht; en fiet, den Paus is opgestaen, heeft haer te ghemoete ghegaen, ende minnelijck omhelst. Den mensch en neemt sijne weerdigheyt niet uyt het kleedt. Hoe dickmaels is onder een verworpen kleedt een uytnemende verstandt, eene uytnemende deught verborghen. *Rudolphus* den I. Keyser uyt het doorlichtigh huys van Oostenrijck, verachte soo grootelijcks den pracht van cleederen, dat, soo hy de stadt van Ments bewandelende als het kout was, hem gingh wermen aen den hoven van eenen Backer, de vrouwe vanden huys, die aen de pluymen meynde wel t'oordeelen wat voghel hy was, vermoedende uyt het verworpen kleedt, dat het een ghemeyn soldaet was, hem niet alleen en heeft over-goten met lasteten, maer heeft met eenen ketel waters de kolen uyt-ghebluft, het kleedt met affchen, het aensicht met roock vervult, en hem schandelijck ten huysen uyt-ghestooten. Maer *Rudolphus* heeft met sijn stilswijgen betoont wat een onwinbaer ghemoedt bedeckt was onder eenē slechten ende verworpen mantel; het welck selden in

eenen ghemeynen soldaet gevonden soude worden. Godt ghave dat dese den laetsten mensch hadde gheweest die met een ander handelt naer den uytwendighen schijn, naer de costelijckheydt der kleederen, ende niet naer de deught. Het ghebeurt noch dat vele ghe-eert wordē naer den schijn, ende niet naer het zijn, soo dat *Geeldorpius*, Recteur vande scholen tot Delft, gaende voorby de sijde-winclckels, sijnen hoedt af dede, om de stoffen t'eeren al eerder de mans in staken. Daer en is nu gheen onderscheyt meer; Haccken paccken pronckt als de best; soo meynen Mosschelen dat-se visch zijn als sy uyt haer schelpen gheraken. Maer wat dunckt u van eene Me-vrouwe, die laetstmael noch 50. pattacons ghegheven heeft om eenen kraegh te doen wasschen, stijven ende setten? My dunckt dat sy ende veel met haer, voor dat geldt veel nutter doeck soudē ghekocht hebben om hare onbeschaemde naecktheyt daer mede te bedecken. Dese *Mode* streckt teene-mael tot na-deel vande ghesontheydt, ghelijck uyt de Medicijnen betuyght *P. Balingem*, ende is weynigh profijtigh tot hare meyninghe; want men trouw ter heden daeghs *niet om het velleken, maer om het gelleken*. Ick weet wel dat-men ghemeynlijck seght: *Schoon voor-doen is half verkocht*. Maer ghelooft my, de deghelijcke stoffen zijn inde besloten winckels. Ende dit open-hertigh volckskē meent dat alle dinghen wel zijn als sy een gouden cruycifix op de borsten draghen, dat is, als sy *Christum* tusschen de twee moordenaren hanghen, ende soo comt-men oock in de Kercken, soo hoort-men het woordt Godts, soo knielt-men aen de tafel des Heeren, soo verdient-men d'Assaten. Maer wat segg' ick, verdienen? Godt gheve dat dierghelijcke somtijdts niet eer-

*P. Tey-
linghen
in Para-
diso fol.
393.*

*P. Dre-
xelius
tom 1.
Triume-
l. 3. c. 5.
§. 4.*

*Triom-
phe de
la Cha-
steté.*

eerder twee zielen inde helle en brenghen, als dat syer eene uyt het vaghevier souden verlossen. Ick weet, een Passie-beeldt is goedt als 't wel gebruyckt wordt, ghelijck dede een Ifrouwē die achter haren spiegel hadde doen schilderē *Christum* met de doornē croon, endefoo veel spellen als sy spette in haer tepalleren, soo veel stackser in't hooft *Christi*; ende haer ten lesten meer inde bewegelijcke ende bloedighe schilderijē spiegelende als in het glas van Venetien, is door de doorens in het herte geraeckt, ende heeft haer ydel hooft, met hare tuytē, ende vlechten op een sedbare maniere voortāen beghinnen te setten. Dese dochter, die haer soo ghespiegelt hadde, die soud' ick al d'ydele Ifrouwen wel voor eenen spiegel moghen voorstellen, namentlijck aen de groote ydel tuyt *Clotildis*, die soo versot was op het hayr van hare twee neefkens, dat-se liever sagh het sweerd door haren hals loopen, als de schere over hunne locken. Maer wilt ghy noch meerder sottigheydt hooren? Men heeft ghevonden die niet een hayr op haer hooft en hadden, ende nochtans de Poeten eene geldt-vereeringhe ghedaen hebben, om dat sy hare schoone vlechten, ende locken met versenende dichten hadden gepresen. Ick seggh:

*Op't hooft gheheel verrimpelt oudt
 Draeght-s' een paruyck soo gheel als goudt,
 En seght, het is haer eyghen hayr.
 Sy hevet ghekocht, is't dan niet waer?*

Doch wat baten al uwe paruycken, mouchen ende duyveltens? *Proserpina* weet wel dat ghy grijs zijt; ende oft sy het niet en wist, *Het velleken is Wijs, het weet wanneer dat het moet rimpelen.* AL TOT VAI,
 Somma de Schoonste vrouwen Die verouwen.

Ten is hier niet al Goudt
datter blinckt.

Non omne, quod hinc micat, aurum est.

Philis de Mallery fecit.

I. Cuylbaert exc. cum Privilegio.

Dit gheniet, dat ghy siet,
Is verdriet, anders niet.

Wie heeft dit kindt soo Wijs ghemaect,
Dat het verstondt de Waerheyds raect?

En dat het kendt billioen uyt goudt,
En dit voor gheen oprecht en houdt;
En dat het is van buyten schijn,
En binnen gheen Ducaten zyn;
Maer valsche munt die niet en gaet,
Ghelycker veel ghenaghelt staet.
Wel! dit en is gheen kindts verstandt:
Dees Wijsheydt komt van hoogher handt;
Want groote lie die Wetens niet,
Ghelyck-men in veel menschen siet.

Den ouden Focker heeft sijn gelt
Op alle bancken uyt-ghestelt,
En heeft Facteurs aen alle kant,
En Wissels oock in alle landt,
En schepen die zyn in de straet,
En een dat op Guinea gaet;
Behalven dat hy by sich houdt
Noch vele koffers vol van goudt.
En is soo rijk naer ieders gis,
Ghelyk het diepste water is,
En even wel den ouden geck
Blijft even vroedt en even vreck.
De kleeders van sijn eyghen lijf
Die staen van dobbel lappen stijf,
Te merckt te gaen is verr' van daer,
Dat doet hy qualijck op een jaer;
En dan is't noch om penserij,
Dat houdt den gast voor leckernij;
Sijn ammelaken is een tijck,
Is desen Focker niet wel rijk?
Eylaes! die soo maer geldt vergaert,
En altydt pot, en altydt spaert,

En maer het sien daer af en heeft,
 Dat is den ernstest diër leeft.
 Het sien en maeckt den rijckdom niet,
 Want anders hadd' den blinden niet;
 Maer het ghebruyck op sijnen tijdt,
 Soo heeft-men rijckdom met profijt.
 Ick weet den Focker blinckt ghenogh,
 ('T billioen dat blinckt, maer 'tis bedrogh)
 En daerom meent hy rijck te zijn:
 Och-erm! 't en is maer enckel schijn.

Wonderbare monsters heeft de nature op alle tijden in diversche Landtschappen voort-ghebracht; wonderbarigher nochtans die het menschen verstandt heeft versiert. Wat isser nochtans dat eenighsins ghevoeghlijk, ende volkomenlijk soude uytbeelden den aerdt vande gierigheydt? Het serpent *Hydra* soude hebben ghehadt vijftigh hoofden, *Briareus* hondert handen; nochtans ende alle dese handconden ghevult worden, ende den buyck van *Hydra* verfaedt. Maer al hadde den gierigen hondert monden, ende daer-en-boven duyfent handen, en soude nochtans noyt ghenoech conné by een raspen, noyt worden verfaedt. De voesters pleghen aen de cleyne kinderen te verhalen, om te thoonen de grootte vande fabuleuse Reusen, dat eenen van desen ontrêden oever vande zee stickêde by-na van dorst door de brandende Son, den mondt aen het water gheleyt heeft, ende ghevraeght, soo daer t'samen een schip met volle seylé in sijn kele schoot, wat hoppe-saeyken daer ghepasseert was. Maer al kreegh eenen dorstighen *Euclio* niet een schip, niet alleen eene caravelle, maer boven-dien alle de kraeken die oyt de zee beseyldt hebben, hem soude niet reghenstaende duncken dat het een hoppe-saeyken, een cleyne

sandeken, jae dat al niet het minste soude wesen.

A E N S P R A E C K.

DE Gierigheydt, alder-lieffte *Philothea*, en is niet verlaedt, voor dat sy den mondt vol aerde heeft; dat is, tot dat den Gierigaert begraven is; want soo veel als het gelt aenwaft, soo veel neemt de begheerlijckheydt oock toe. Nieuwe winst, nieuwe olie inde vlam, ende ghelijck de schapen teghen den avont veel gretigher knabbelē, alsoo siet-men d'oude lieden veel hittigher schraeffelen, ende soo het ghemeenlijck met den ouderdom plagh te gheschieden, de senuen krimpen, ende de vinghers worden soo crom datter niet en is uyt te krijghen. D'oude voghels willen altijd qualijck uyt hare vederen, ende, eylaest sy sorghen voor een broodt ende souden met een stuck ghenoech hebben; want om eenen kleynen wegh te doen en moet-men gheen groot teir-geldt hebben. Maer het is de pijnje weerdte verstaen van waer dese sorghvuldighe begheerlijckheydt haren oorspronck heeft ghenomē. Sy segghen dan dat den Hemel, d'Aerde ende de Sorghe, siende dat de werelt in't beghinsel onbewoont was, hebben ghesloten, den mensch te maken, die heerschappije daer van soud'hebben. Den Hemel gaf de ziele, d'Aerde het lichaem, en de Sorghe maeckte den bāt tusschen ziel en lichaem, ende soo van twee eenen mensch. Dit aerdigh schepsel beviel soo wel, dat een-iegelijck daer op verliest wierde, ende het stuck voor sy-selven wilde in-treken sonder iemandts recht te herkennen. Het verschil wordt *Jupiter* aengheclaeght, die de sake diep onder-tast hebbende, ende rijpelijck overwoghen, vonnis in deser voeghen

voeghen heeft uyt-ghesproken: Den Hemel sou de ziele hebben, ende d'Aerde het lichaem naer het afsterven; maer om dies wille dat de Sorghe deest twee by een ghevoeght hadde, soo quam het maecktel de Sorghe toe soo langh als sy by malckanderen bleven. Van dien tijdt af, alder-liefste *Philothea*, hebben de menschen beghinnen te sorghen, doen is de Gierigheyt in ghebroken, doen is de begheerlijckheyt soo ontsteken, dat-se niet is te blusschen. Den Gierighen is ghelyck de hel; want al is't dat sy daghelijcks soo veel verdoemde inslockt, ende den gierigen soo veel schatten, niemant en weet van versaedtheydt te spreken. Ende, dat het slimste van al is, als sy soo rijk zijn als't water diep is, dan suten sy daer tot d'ooren toe in ghelijck eenen dorstighen *Tantalus*, sonder die te genieten. Gierighen *Geraerd* en sijn wijf, telden die malckanderen niet de beten uyt den mond, ende dwongen malckanderen den sack toe te binden eer hy half vol was? Den Gierigaert en word niet vervult met sijn geld, ende die de rijckdommen bemindt, sal daer gheen vrucht van ghenieten, ende dat is immers ydelheyt? Dat is efels werck, die droegh op sijnen rugghe kostelijcke spijsen, ende at selver distelen. Ghelijck als de ghene die veroordeelt zijn om metael te graven, daer van gheen profijt, gheene schatten en becommen (seght den *H. Ioannes Guldemondt*, eenen waerachtighen verfoeyer van goudt en silver;) maer met hun groot perijckel ende achterdeel tot baete van andere arbeyden, noch vreught noch deught genietende van hun sweet, ende doot: soo gheschiedet oock met die, de welcke niet voor hen-selven, maer voor andere rijckdommen vergaderen. Iae dese zijn veel slechter, want de doot aen d'eerste het eynde is van hunne pijn, daer-se aen de gierighe, de welcke de

*August.
Epij. 3.*

*Eccle-
sijst. 5.*

*Homil.
30.*

ke de hel verwacht, een beghinsel is van waerachtighe ellende. Iae ick gheloove, costen sy hun kele toebinden, ende de gretighe maghe wijs maecken dat den man ghehanghen waer, sy souden't doen. Leest den duyvel met dit volck niet ghelijck de Sinosen met de voghels, die sy op de visscherije wennen? Sy binden haer de kele soo toe dat-se conuen asem trekken, maer gheenen visch deur-halen, soo dat den vanck een ander te passe comt, ende moeten selver spaerbeckē. Ick hebbe ghekent (seght den eerwerdighen *P. Tollenare*, soo wijt door sijne gheleerde schristen vermaerd) een die over de hōdert duysent gulden aen sijnen soon soud' achterlaten, ende was nochtans soo vreck dat hy wel in de herberghe een pintje biers derfde doen tappen, en trock een cortstjen broodts, ende wat kaes uyt sijnen sack; ende als hem den weerd seude dat hy ten minsten eenen heelen pot soude doen comen, ende dat hy soo nouw niet en moeste sien, aenghesiē datter wel af moght; dies te meer om dat sijnen soon acht dagē van te voren met de carosse daer voor-by ghereden was, ende thien goudt-guldens op eenen noen verteirt hadde. Maer hy en vatte dit niet; het was voor eene doove-mans deure gheclopt, hy bleef in sijne vreckheydt leven. Ghelijck den mol onder d'aerde de twee voorste pooten vol aerde houdt, uyt vreesse oft hem die quaem t'ontbreken, daer hy nochtans het geheel element tot sijn gebruyck heeft; soo vroet den gierigaert in 't aerdsche goet, ende vreesst gaebreck in 't midden van sijn' overvloedigheyt. Ick laet u eens peysen hoe noode dat die sterven; want hoe eenen tandt dieper in 't vleesch staet, hoe hy met meerder pijnē wordt ghetrocken.

*Maff. 1.
6. Hist.
Indic.*

*Speculū
vanitat.
c. 2. sec. 6*

Het tijdelijck goedt,
 Dat menigh-mael doet
 Het hert bekoren;
 Wordt met moeyten vergaert,
 Met sorghen bewaert,
 Met droefheydt verloren.

Ende niemant en beclaeght dese naer hunne doots-
 jae sy krijghen noch somtijds een schimp-dicht
 voor hun Graf-dicht, ghelijck als desen:

HIER ONDER LIGHT BEGRAVEN JAN
 VANDER SRHAEREN,
 DIE STIERF VOOR DEN NOEN OM DEN
 KOST TE SPAEREN.

Eccl. 2. Wel seght dan den Wijseman: Ick hebbe verfoeyt
 alle myne neerstigheydt, ende allen mynen arbeydt, niet we-
 tende wat erfghenaem ick sal krijghen die op mijn sweect
 goede daghen sal spelen. Gaet het niet soo?

Siet Euclio den ouden geck
 Die rijckdom hadd' en led' ghebreck,
 En potten al wat dat hy wondt,
 En hiel soo veel van sijnen hondt,
 Dat hy sich eens verhanghen wou,
 Op dat hy niet meer eten sou;
 Terwyl den Taeyaert sommen past,
 En rondtsom sijn Ducaten kast,
 En besigh is met 't goudt ghewicht.
 Den Terr'pot wordt de voet ghelicht.
 Daer light hy die noyt penningh schonck,
 En niet als slechten kuydt en dronck,
 En altydt arrem leven wou,
 Op dat hy eens rijck sterven sou.
 Sijn Neefken is een wonder haen,
 Die slaet Grandperens voskens aen,

Entrouwt terstondt een lichte Tuyl,
 Et smijt het huys te venster uyt;
 En als hy buyten sit en teert,
 Dan sit sy lustigh t'huys en smeert;
 En gaen gheduerigh inden Wijn,
 Siet wat dat komt van vreck te zijn.

Is dat niet wel eenen ermen hals, *Philothea*, daer op
 een jaer tijdts niet eenen druppel goedt nat deur
 en magh loopen? daer d'ooghen verder sien als
 den buyck, daer is-men altijd carigh ende sparigh.
 'T is conste verlaedt te worden. Ick seggh' dan tot
 belluyt:

*Het is den ruycksten diër leeft,
 Die sich ghenoeght met dat hy heeft.*

Quaedt Gheselschap.

Mundi me lapsus adauget.

Plat. de Mallery fecit.

L. Châtelier exc. cum Privilegio.

*Hoe brooser,
Hoe booser.*

Hoe dat de Wereldt meer vergaet,
 Hoe dat se meer in sonden staet;
 En hoe-se meer in sonden groeyt,
 Hoe dat-se meer quaey kieckens broeyt.
 Siet die eerst in het heel ghelas
 Maer een alleen een Boefken was,
 En die alleen in boosheydt stack,
 Soo rasch des Wereldts broosheydt brack,
 Die vindt nu Boefkens over al,
 Soo wordt het Een, een groot ghetal.
 O tijdt! ô Wat en condy niet!
 Ghelijck men inde Wereldt siet.
 Daer comt een slecht onnoosel Kindt,
 Dat nergens in gheen been en vindt,
 Dat vat terstondt een Boefken aen,
 En seyt hem: Laet ons t'samengaan.
 En leydt den soetaert hier en daer,
 En leydt hem ick en weet niet waer.
 Men kaert en dobbelt even seer,
 Men drinckt, en clinkt van boven neer.
 Hy siet daer alle boeverij,
 Hy leert daer alle schelmerij.
 Daer wordt het gheldt hem af-gheviest:
 En is een Boefkens eer hy 't wist.
 En daer maer eerst was eenen Guyt,
 Daer comter nu een paerken uyt.
 De boosheydt die is haest gheleerd,
 Voor die met Boeven wat verkeerd:
 Want selden keerd'hy sonder vleck
 Die was gheweest ontrent het peck;
 O Kinders! siet wel wat ghy doet,
 Al wat-men leert en is niet goet;
 Besonder kinders op de straet
 En leeren anders niet als quaet

*Het schijnt hen al wel goedt te zijn ;
 Het schijnt hen al wel soet te zijn,
 En niemandt peyster van hen al,
 Hoe dat het speeltjen eynden sal.
 En weet ghy niet wat dat bediet
 Dat cruysken, dat ghy hanghen siet ?
 Dat cruysken, cruysken, vat het wel,
 Dat is het eynde van het spel.*

A E N S P R A E C K.

DIt Sinne-beeldt dat wy geleent hebben vande broose ende ghelase Wereldt, die door lanckheydt des tijdts hoe langher hoe meer vervalt tot stucken ende brocken, hebb'ick toeghepast aen het quaedt Gheselschap, een vruchtbaer onkruydt dat nimmermeer en vergaet, maer voor de voet aenwast, ende sijne rancken uyt-schiet, dat het op corten tijdt eenen reynen hof van een goedt huys-ghesin lichtelijck sou doen verwilderen: een ghewisse waerschouwinge voor alle ouders om van't beginsel af een oogh in't zeyl te hebben. Het is een oude spreucke: *Daer-mē niet verkeert, wort-men niet vereert;* soud' ick niet moghen daer by voeghen *en oock af gheleert?* t zy goedt oft quaet. De jonghe sinnen zijn ghevoeghsaem ghelijck het was, daer-men soo wel een duyveltjen, als een engheltjen af can maken; soo lichtelijck laeten sich de teere gemoederen leyden, ende verleyden. Ick gheloove dat hier op ghesien hebben sommighe overtreffelijcke moeders, ervaren inde opvoedinghe, die de kinderen van hare ghebuerte selver oock hebben willen suyghen, om haer eyghen kinderen te versfekerē van een gheselschap dat gheenē quaden aerdt ende manieren uyt eene licht-

lichtvaerdighe Memme, oft boose moeder soude inghedroncken hebben. Daer is ten hooghsten aengeleghen, *Wel-ghemanierde Philothea*, in wat geselschap de kinders comen te vallen; want-men siet ghemeynlijk dat-se aen-nemen de ghebrekē van hunne speel-ghenooten. Ghelijck de rotheydt het fruyt, ende de schorftheydt de schapen ontsteekt, soo setten de quade zeden dapper voort onder de jonghe lieden. *Die met Kreupelen omgaet, die leert hincken.* Ende het gheduerigh aen-sien van een manck been heeft in *Alexander den Grooten* veroorsaecht dat hy selver niet recht en gingh op sijn koten. En of misschien de ghebreken des lichaems sulcke cracht altijd niet en hadden op onse leden, de ghebreken der ziele doen niet te min sulck gheweldt op onse zeden. Een voorbeeldt van *oncuyscheydt, ende gierigheydt doet veel quaedts; Senec.* eenen leck eren mondt leerter veel snoepen; eenen gelt-suchtighen ghebuer verweckt onse begheerlijkheydt; eenen boosen mede-ghesel can den eeuuoudighen sijne quade manieren ghenoech aen-plecken. Godt ghave dat dierghelijcke ghebreken veel ouders in het beghinsel af-weirden! sy en zijn in het eynde, ghelijck eene diepe schaers, niet uyt te wetten. Men can wel sijne oude schoenen verwerpen, maer niet sijne oude manieren: want den jonghelingh en sal niet af-wijcken in sijnen ouderdom vandē wegh die hy in sijne jongheydt heeft bewandelt. Wat moeyten en dede den Landt-grave van Hesse niet, om een kindt, dat onder wolven op-ghevoedt was, ende croop als de wolven, gingh ter jacht met de wolven; om dat kindt, seggh' ick, sijne wolfsche ende wilde manieren af te wennen? Hy heeft hem sijne handen doen spalcken om het cruypen te beletten, ende noch brack hy dickwijls de koorden, en viel al weder op sijne pooten; soo dat

*Hieron.
epist. ad
Latam.*

*Senec.
ep. 7.*

*Prov.
c. 22.*

*Cauff.
t. 1. l. 5.
sect. 8.*

het waerachtigh is dat in teere sinnen opvoedinghe natuer can ver winnen.

*Seght my met Wie dat ghy verkeert,
Soo hebb' ick uwen aerdt gheleert.*

*Basil.
hom. 9.*

Van waer meynen wy dat het comt dat menigh deughdelijcken mans kindt sy-selven soo verloopt, dat hy aen een galge waeyt, oft op een radt gheslinghert wordt? Oorsaeck van alle quaedt is het quaet Geselschap. *Ghelijck in eene besmette plaetse de locht die men her-aessende binnen haelt, d' edelste ende teerste deelen af-teirt, ende doot ver-rotten; soo laden wy in het quaet Gheselschap veel schadelijcke aessen die ons nader-handt een droefeynde doen besueren.* Dat vreesde eenen goeden Vader, ende socht alle middelen om sijnen soon van het quaedt Geselschap af te trecké: maet te vergheefs. Op eenen avond dan hem straffelijck berispende, seyde hem: Soon, men seght: Wijst my eenen loghenaer, ick wijs u eenen dief: ende wijst my eenen dief, ick wijs u een galge. Waer op den soon onbeleeft sprekende, heeft den Vader de lampe genomen ende die den soon naer het hooft ghesmeté: ende siet, ô wonderbare ghehēghenisse! d'olie wierde soo ghespreydt ende ghedreven, datter eene galge op de muer uytghedruckt wierde, met eenen dief die daer aen scheen te hanghen; welck een voorboyken is gheweest: want hy nader-handt met sijn quaedt Geselschap is ghehanghen. Siet ghy wel dat het cruysken is het eyndeken van het spel?

Nu is't by aldien datter iet is dat de jongheyt can trecken, dat zijn d'exempelen der ouderen, die onder alle andere verre de krachtighste plegen te wesen. *Het appeltjen smaectt ghemeynlyck booms, ende het kint*

*Heeft een aertje
Naer sijn Vaertje.*

Soo dat de H. Schriftuere houdt voor een mirakel, dat *Core* is verloren ghegaen, ende dat sijne kinderen behouden zijn. Den Vader is onder sijn huysgaefin 't ghene den Admirael onder de vlote: daer dien henen zeylt, 't zy Oost oft West, daer fiet men dat de reiste vande schepen oock henen stieren. Ende reden waerom dat vele kinderen geene goede haef en bezeylen, is, om dat hunne ouders selver eene quade streeck houden. Als den herder vanden rechten wegh af-wijckt, hoe en souden de schapen niet dolen? Dat leerde den *Propheet Elifaus* aen de borggrije van *Iericho*, als sy claegden over d'onghesonde wateren die door de stadt liepen; hy dede hen sout langhen, ende is daer mede ghegaen buyten de stadt daer den oorspronck was, en heeft 't selve in de fonteyne ghestort, waer door de wateren, die daer voortaan uyt-vloeydden, ghebetert zijn. Als vader ende moeder wat sout ghebruycken, hunne ongesonde lusten temperen, ende hunne wilde manieren wat besnijden, dan sullen de kinderen, die van hen voort-comē, lichtelijck versoet ende verbeteret worden, ende soo langh als d'ouders daer niet toe en comen, soo sullen alle onderwijsinghen, vermaningen, ja oock alle castijdinghen vruchte-loos welen. Wat seyden de *longhe Crestjens*, als sy van hunnen vader berispt wierden over den slimmen gangh? Sy wisten al stilwijghens hem deur den neus te vrijven dat hy met het selfste sop overgoten was. Leest de versieringhe t'samen met d'aenwijsinghe op onse manieren:

Den Crest die sat op strād, en sagh sijn jonghskens cruypen,
 En sagh haer slimmen gangh, en sagh haer vremde sluypen;
 Hy sey: Hoe gaede soo? Wel kinders dit gaet slecht;
 Niet een van al-te-mael niet een en gaeter recht.

'T Waer schande dat-mē't sagh, soo leelijck gaen de pooten,
Gh'en siet niet waer ghy gaet, ghy soudt wel iemant stooten.

Foey! dat en magh niet zyn, dat is een vuyl manier.

Sa fraeykēs, gaet eens recht, oft packt u stracks van hier.

Sy seyden al-te-mael, en met ghewisse reden:

Lief Vaerken gaet eens voor, thoont hoe wy moeten vreden.

Den ouden gast die croop, en op sijn alder-best,

En als-men't wel besagh, 't was ergher als de rest.

Is't dat ghy my nu vraeght, wat dit al is te segghen;

Ick nem' de vrijheydt aen, ick wilt u uyt gaen legghen.

Ghy vader zijt den Crest, dat konje wel verstaen,

Het jonghskē is het kindt, dat ghy leert qualijck gaen.

Hoe dick wijls hoort-men niet de ouders hen beclaghen,

Dat naer hun straf verbodt de kinders niet en vraghen.

De moeder roept en tiert, den vader buyschter op,

En niet-te-min den soon blijft eenen harden kop.

De woorden zyn voor niet, de slaghen gaen verloren.

Wat can u soontje min? ghy doet het hem te voren.

Den vader vol en sat die wil de moeder slaen,

En Claesken in den hoeck, die siet het speltjen aen.

Wat doet by's ander daeghs? hy wilt de jongbers smijten,

En krijght daer een blauw ooggh, en komt by moeder krijtē.

Den vader svvught al stil, en springht van sijn ghetouw,

En valt den jonghen aen, en gheeft hem noch een krouw.

Een ander vloect, en svveirt door duyvel, doot, en aerde,

En waer langh wegh gevoert, 'ten waer hē Godt bevaerde,

En spreeckt soo onbeschoft in't midden vande straet,

Dat ieder-een die't hoort, sijn hayr te berghe staet.

Dan vraeght-mē sijnen soon: Waer hebby leeren vloecken?

Den meester, lieven vriendt, en is niet verr' te soecken:

Ghy hebbet hem gheleerd, ghy zijt den rechten man,

En vraeghde ghy dan noch van waer by vloecken kan?

Men ticktackt heel den dagh, men doet niet als verkeerē,

En meent ghy dat u kindt den schooi-boeck dan sal leeren?

Als ghy speelt met de kaart, en roept : Sa lustigh troef ,
 Baent ghy dan niet den wegh voor eenen cleynen boef ?
 Soo ras als sy u sien met heele potten drincken,
 Soo halen sy den kroes om oock daer in te schincken,
 En seeveren daer in, en ninnen heel den dagh,
 En vader, en het kindt die drincken een ghelagh.
 Wat sou den vader doen ? sou hy den jonghen smijten ?
 Dan mocht den swerten pot den ketel wel verwijten.
 Het is al Cresten werck, het wordt hen voor-gedaen,
 Den jonghen siet den gangh, en suckelt achter aen.
 Het voor-doen leert soo veel; want soo de oude songhen,
 Dit siet-men alle daegh, soo pijpen oock de jonghen;
 En soo de moeder is, soo vindt sy oock haer kindt,
 Ghelyck-men van grof vlas noyt fijnen draet en spint.
 Dat ghy van hen begeert, leert hen eerst met wercken :
 Wilt ghy dat't schapen zyn, en leeft niet als een vercken;
 Ghy wetet selver wel, en sieghet in u buys,
 Al wat van katten comt, is happigh naer de muys.

Perijckel tusschen onghelijcke
Persoonen.

Latet hostis, et olia ducis?

Lus. Coenart exc. cum Privilegio.

*Van kant,
'Tis brant.*

OP, lief Kindt, 't is al in brandt,
 De vlam ontsteckt van alle kant,
 En lighdy hier noch soo en ronckt,
 Daer 't vyer tot aen u roccken vonckt ?
 Den brandt die wast al even-seer,
 'T en is gheen tyd van slapen meer.
 Op, op : of blijft ghy langher hier,
 Vzieltjen raectt noch heel in't vyer.
 Gheloofst het my, hy wordt verrast,
 Die op de voncken niet en past.
 Siet eens wat dat een' botte Maert,
 Als sy de keers niet wel bewaert,
 Wat dat-se niet al spelsen maeckt,
 Hoe licht een huys in brandt gheraectt,
 Wanneer ontrent den stroyen-tas
 Alleen een vonck gheresen was.
 Maer waer is dan soo slechten hoofst ?
 En van syn' sinnen soo berooft ?
 Die niet en vlucht met alle macht
 Eer dat hy in het vyer versmacht ?

Eylaes! lief kindt, het gaet alsoo;
 Maer 't hert vonckt eer noch als het stroo.
 Wat is het meer als eenen spronck ?
 Wat is het meer als eenen dronck ?
 Wat is het meer als eenen lonck ?
 Wat is het meer als eenen vonck ?
 Iae een vonck en anders niet,
 Daer ghy het hert van branden siet.
 Seght eens hoe haest dat Ioffer-vlas
 Van loncker-vlam ontsteken was?
 Een dertel oogh, een lossen praet,
 Een soeten lagh, en vriendt ghelaet,
 En dit, en dat, 'ken weet niet wat,
 De jongheydt die is haest ghevat.

'T en is dan gheensins dat u dient
 Met vyer spelen, liefste kindt ;
 Maer wie op voncken slaepen gaet,
 Die roept om hulp als't is te laet.
 Die niet en waeckt ter Wyl' hy malt,
 GheWis dat die in't vyer eens valt.

A E N S P R A E C K.

Ick weet wel dat dese teghenwoordighe waer-
 schouwinghe voor u onnoodigh sal wesen, *Eerba-*
re Philothea, overmidts ghy de eenigheydt bemindt,
 ende een lief-hebster zijt van u camer, die-men met
 recht een maeghde-schans magh noemen. Ende als
 ghy in het gheselschap wordt ghevonden, dan en
 isser aen u anders niet te mercken als een rijpigheyt
 aen u wesen, heusheyt in u woorden, eerbaerheyt
 in alle uwe manieren: ende daerom sal ick met uwen
 goeden ootlof dese *Aenspraeck* toe-passen aen de
 ghene die niet en overweghen de perijckelen van
 eene sorgheloose ghemeynschap, ende al te vrijen
 kennis houden met onghelijcke personen. In het
 ghemeen gesproken, *Vrienschap* en moet niet teene-
 mael af-ghesneden, oft uyt-gheroeyt worden: want
 wy bevinden dat vele groote ende treffelijcke hey-
 lige personagien sich daer toe hebbē laten aendrij-
 ven. Den H. *Athanasius* heeft inde vervolginghe van
 d' *Arriaenen* sy-selven verstecken ten huysē van eene
 gheestelijcke dochter. Den H. *Chrysofomus* hadde
 groote kennisse met eene *Me-vrouwe Olympias*, ende
 droegh groote sorghe voor haer ende hare ghesont-
 heydt. Ende wie heeft oyt ghelesen de brieven van
 den H. *Hieronimus*, die niet en siet de vriendschap
 die hy droegh aen d'edele ende Godtvruchtighe
Paula? Ick en wil hier niet verhalen, hoe den heyli-
 ghen

P. Soef.
 frenc. 7.
 a. 2. sec. 3

ghen *Petrus* ghandelt heeft met *Petronella*, niet sijne vleeschelijke, maer, naer het ghetuyghen van *Baronius*, sijne geestelijke dochter. Ende den heylighen *Paulus* hoe dickwijls en was hy niet by *Tecla*, om haer raedt ende daer te gheven? Iae *Christus* selve beminde *Martha*, ende hare suster *Maria*. Op dat ick verfwijghe den H. *Ioannes* die aen eene devote Ioan. II Iffrouwe met name *Electa*, schrijft eenen brief, haer biddende, dat sy hem sou gunste draghen, dat hy hopte haer haest te besoecken, ende mondelijck te spreken. Onghetwijffelt, diergelijcke vriedschappen zijn eerlijck, ende en connen niet berispt worden. Maer uyt de bloemen daer de biën honigh suyghen, daer trecken de spinnen fenijn. Den wijn is lieflijck, ende goedt voor de ghesonde, maer eene peste voor de ghene die met eene brandende cortse ontsteken zijn. Wat een schoone lelien waren d'een inden weduwelijckē, d'ander inden houwelijcken staet, *Iudith*, ende *Susanna*? nochtans *Holofernes* ende d'*Ouderlinghen* hebben daer met hunne ooghen opgheseten als spinnen.

Nu is't by aldien dat het gheselschap schadelijck is daer d'eene noch goedt is, hoe en sal het niet sorgelijck wesen daer-te alle bey quaedt zijn? *Kan iemandt vyer in sijnen schoot berghen sonder dat sijne cleeden sullen branden?* Het is een verliert fabeltjen, maer nochtans dienstigh om onse perijckelen t'ontdeckē, als *Stroeyken* ende *kooltje vyers* t'samen ginghen wandelen, dat d'een ghebrandt is in twee stucken, ende d'ande wierd' uytgheblust in het water, waer over *Boontjen* begoft te lacchen.

Ende om in dese sake die van groot ghevolgh is, wat dieper in'te treden, soo dient gemerckt, dat ons de Nature selver hier in schijnt te waerschouwen;

want

want tweelinghen daer d'een een knechtjen af is, ende d'ander een dochterken, worden van hunne ontfanghenisse met een besonder velleken gescheyden, dat de tweelinghen vande selfste nature niet en hebben. Iae den Propheet *Iob* vreesde dese bloote versaminge oock onder de lidmaten van sijne doode kinderen. Daer sat den waerachtighen ende stercken diamant-steen den salighen *Iob*, ende onderscheydde de lidmaten van sijne verplette kinderen, verhoedende, dat hy sijner dochteren leden aen de lichamen sijner sonen niet en sou vervoeghen. Is de nature dan besorght voor d'oonnoosele ende ongeboren kinderen, *Iob* voor d'overleden sonen, ende dochters, tusschen welke geen beweginge en can wesen, wat staeter te vreesen, *Eerbaere Philothea*, alser is tusschen twee persoonen eene losse ende vrije ghemeynsaemheyt, aansprake, vleydinghe, strelinghe, smeekinghe? 't waer wonder datter gheene voncken en resen. Eenen claren spieghel wordt verduystert door eenē asem: die het peck raeckt, besmeurt lichtelijck sijne handen. Daer zijn beesten die niet ghevoelt en worden soo langh sy bijten, maer als sy den mensch verlaten hebben, soo beseft hy den anghel, het vleesch onsteckt ende fwelt. Soo soet is den steke van een quaedt gheselschap, dat gy die niet en gevoelt, voor al eer gy daer van ghescheyden zijt. In wat een perijckel en heeft niet gheweest *Lot* onder de boose borghers van *Sodoma*, uyt het welck hem den Enghel qualijck heeft connen uyt-trecken? Wat is d'oorfakē gheweest vande nederlaghe vanden Koningh *Iosaphat*, als het verbondt ende ghemeynsaemheyt met den ongoddelijcken *Achab*? Den Prince der Apostelen, die van te voren soo cloeck was, dat hy voor sijnen meester gereedt was inde ghevanghenisse ende de doot te gacn,

Farnael.

lib. 7.

Phiso.

log. c. 12.

Chrysof.

hom. 2.

in Iob.

gaen, naer dat hy geweest hadde onder de vijanden Christi, die hem nochtans van gheen quaedt en hebben ghesproken, gevraecht wesende alleen van eene maerte, heeft sijnen Heere gheloochent. Waer sullé wy blijven die van aerde, van crâcke stoffe zijn, is't dat de colommen van den hemel niet vast en staen? Maer, sal iemandt moghen segghen, wat isser doch van ons te vreesen die malckanderen soo naer bestaen? Siet toe dat het bestantsel de schaemte niet meer en beneemt, als wel een vremdelingh. Spiegelt u aen *Annon* ende *Thamar*. Wie soude meer vervremt wesen van te sondighen, als broeder ende suster? ende nochtans sy en heeft het ghewelt van haren broeder niet connen ontgaen. Wilt ghy weten hoe naer den val sy zijn die met ongelijke personen handelen, tot wat een eynde sy metter tijdt fullen gheraken? Hoort wat dat is gheweest het ghevoelen vanden heyligen *Bernardus*: *Altijdt met eene vrouwe te zijn, ende dat u dat niet en soude beschaedighen, dat is meer als eenen dooden te verwecken: ghy sit sijde aen sijde met haer aen tafel, u bedde staet aen haer bedde inde camer, uwe ooghen ende hare ooghen spelen ende sterren op malckanderen in uwe t'samen-sprake, ghy streelt haer handen, en wilt ghy my wijs maken dat u dat niet en sal hinderen?* Een godt vruchtigh persoon wesende by een van sijne biecht-kinderen, nam uyt vrijgheydt ende sinnelijckheydt die somtijds met de handen, segghende, dat hy goedt was, ende sy oock, ende overfulcks datter gheen onghemack af en kost comen; maer sijnen Oversten strafte hem met harde woorden, ende seyde: D'aerde is goedt, ende het water is goedt, maer aerde ende water onder-een dat is slijck ende modder. En of ghy hier door noch aen ziel, noch aen lichaem besmeurt en wierdet,

(het

Bern.
ser. 64.

(het welck even-wel soo qualijck can geschieden als dat het vier den solfer-steck sal raken en niet ontsteken) uwen naem ende faem sou ten minsten eene cladde vatten: want al waert ghy soo kout, ende onberoerlijck als eenen steen, nochtans ghelijck almen eene brandende kerse plackt tegen eenē muer, men naer jaer en dagh weet te segghen dat daer een kerse heeft gestaen, om de swarte placke die-se daer heeft ghelaten; soo sal oock iemandt, al waer hy onnoosel, door den onbehoorlijcken, sinnelijcken en lichtveerdighen handel eene cladde blijven aenhanghen. Dan niemandt en bedriege sy-selven; wy en zijn niet sonder ghevoelen ghelijck de steenen:

*Salvia-
m44.*

ons herte is ghemaect van polver, ende d'ooghen ende onse sinnen zijn het loopende vyerken daer de mijne mé wordt ontsteken. Van waer is David soo hoogh ghevallen? Hy clom op sijnen *Belveder*, ende liet sijne ooghen weyen, ende op *Bersabee* spelen. Hy besmeurde sijne ziel; sy wiesch haer lichaem, sy sat in't water: hy ontstack in vlammen: het sien verweckte de begheerte, de begheerte het consent, het consent d'overspel, het overspel den doodtslagh. Een cleyn vonck, een groot vier. Wie soude dit van eenen man naer het herte Godts hebben derven vermoeyen?

Sen. Ep. Laet ons soo verre gaen vande slibberachtighe plaetsen als
 117. het moghelijck is: want oock daer't met sandt ende met as-
Serrar. schen bestroyt is, sullen wy qualijck connen staen sonder te
 in 14- vallen. Wat meynen wy dat te segghen is, dat dien
 ditb. cloecken *Hercules*, gaende deur de Kercke van *Venus*,
 ende stootende sijnen voet aen eenen oneffen steen,
 leelijck is ghestronckelt, ende noch leelijcker is ghe-
 vallen? 'T is eene waerschouwinghe voor ons, dat
 niemandt op sijne crachten magh betrouwen, oft
 wel daer hy hem het minste voor hoedt, daer salhy
 sy-sel-

fy·selven vindenligghen. Het was een fluytende ,
 ende bondighe reden van *David*, als hy *Goliath* sou
 gaen bespringhen: *Ick hebbe de Leeuwen verscheurt, ende*
de Beiren versmacht; oversulcks sal ick desen onbesnedenen 1. Reg.
17.
op de selve maniere onthalen. Staet te bemercken dat

David was een lieflijk jongelingh, blondt van hayr,
 schoon van snee, bloosende van couleur, soo dat-
 men eenen *Cupido* niet anders en sou connen af-ma-
 len; maer ghelijck *Cupido* heeft eene ghedaente van
David, soo magh hy sich oock wel roemen als *David*,
 ende se gghen: Leeuwen ende Beiren, dat is, standt-
 vastighe, ende vrome Heylighen hebb'ick verw on-
 nen, ende meende ghy, die swack ende teer zijt, ge-
 neghen tot den val van u eyghen·selven, dat ghy sul-
 connen weder·staen aen mijne crachten? Ghy zijt
 noch verre vande sterckte van *Samson*, vande hey-
 ligheydt van *David*, vande wijsheydt van *Salomon*;
 ende siet, dese groote Reusen zijn door desen cley-
 nen Campioen verslaghen. Ende wie isser oyt meet
 ghewapent geweest als den *H. Iacobus* Eremijt, be-
 halven't voordeel vande plaetse dat hy in eene woe-
 stijne hadde verkofen verre buyten alle aanspraeck
 ende gheselschap der vrouwen? hy droegh een hay-
 ren cleedt, hy temde sijn vleesch met vasten, hy sliep
 op harde steenen, hy nuttede weynigh wilde cruy-
 den, hy dronck kout water, hy was overgoten met
 tranen, en noch en heeft hy de brant van oncuysch-
 heyt niet connen blussen. De gheschiedenisse is dese:
 Hy hadde uyt eene dochter den duyvel verdreven, Surius
 ende wierde selver met eenen booseren duyvel be- in vit.
 seten. De vrienden vande dochter, vreesende, of
 misschien sy niet teenemael verlost en hadde ghe-
 weest, hebben hem ghebeden, dat hy haer voor ee-
 nighen tijdt in sijne hutte soude willen ontfanghen,
 ende

ende laten vernachten, om by aldien het quaet weder-keerde, dat de hulpe oock terstont by de werck sou wesen; soo is het schaep aenden wolf bevolen. Wie soude sulcks vermoedt hebben? want wat geschiet? 'tghene dat een-ieder in verkeeringhe met onghelijcke personen een achter-dencken magh gheven; want den Eremijt, een man soo gheconfijt inde vreesse Godts, die speelt in dit gheselschap met sijne ooghen, die speelt met sijne ghedachten; sijn herte beghint te voncken, sijne sinnen beghinnen te vlammen, ende dat hy eertijds niet en sou hebben derven peysen, dat gaet hy vol-brenghen met de wercken. O broosheydt der menschelijcke nature! ô kranckheydt! dit niet ghenoech w esende, ghelijck *David* van het overspel met *Bersabee* ghevalen is tot den doot-slagh van *Vrias*, soo gaet desen Eremijt de dochter eerst haer eere rooven, ende daer naer het leven oock benemen, willende de saecke soo verborgen houden. Maer, eylaes! sijn' eygene consciencie en dede anders niet als vraeck roepen. Hy wierde dan overvallen met vreesse, anghst, benauwtheden, hy wā hop't van sijne saligheydt, hy wilt sijne Eremijts-kap op den thuyt hanghen, ende den volen toom gheven aen alle welluiten: diës maect hy een opset van weder naer de werelt te keerē. Doch onder wegen ontmoetende eene speloncke vol van doodts-beenderē, en geraeckt vvesende van Godt, heeft sich daer in begheven om sijne sonden daer te beveenen. Ick sal den goetgunstigen Leser sijne droevighe clachten hier in dicht verhalen:

Eylaes! waerom ben ick oyt tot een mensch gheboren?
 Veel beter noyt gheweest, als zyn, en gaen verloren:
 Ick vrees' het eeuwighe vyer, 'tis mijn verdiende boet,
 My dunckt ick draegh' een hel van nu af in't ghemoet.

Waer

Waer zijt ghy blixems dan? Waer blijft ghy donder-slagent
Ghy hebt allangh ghenoech dees boose ziel verdraghen.

Scheurt aerde, scheurt eens op, en opent uwen schoot,
Ick weet mijn vonnis wel, al ben ick noch niet doot.

Doch soo ghy niet en scheurt, en my komt neder-smacken,
Ick can door mijn ghewicht in eenen afgront sacken,

Daer is gheen ooghe rots, gheen klip van grove steen,
Of wel mijn' groote sond' weeght syvaerder noch alleen.

En schoon ick hier noch bleef, en my cost weder-houwen,
'Ken ben niet weerdigh meer den hemel aen te schouwen,

'Ken hebbet niet verdient, dat ick mijn ooghen slae
Waer dat een ander mensch gaet bidden om ghenae.

O droef! ô bitter vreught! die my soet quaemt bekoren:
Den hemel ben ick quijt, en u hebb' ick verloren:

En voor een cleynen lust, die t'samen comt, en scheydt,
Erf ick een groote pijn tot in der eeuwigheydt.

Maer't meeste dat my spijt, en dat ick moet beclaghén,
Is dat ick word' ghewondt int eynde van mijn' daghen;

Ick keerde alle reys verwinner uyt den strijdt,
En heel het duyvels-heyr weeck voor een Eremijt.

Ick hadd' tot myne rust een steen om op te slapen,
In mijnen honghers noodt gingh ick wat cruyden rapen,

De gheessels di: noch zijn door-droncken van mijn bloet,
Die connen heden noch ghetuyghen mijn ghemoet.

Daer quam een siltigh nat langhs mijn' wanghen lekén,
Ick stort' en dagh en nacht met heele tranen-bekén,

Een rouw scherp hayrē kleet droegh' ick staegh over my,
En noch en was de borst voor desen pyl met vrij.

Wat baetet dat ick hadd' verlaten wulpsche steden,
En dat ick eensae'm hier quam in een bosch ghetreden?

Wat baet doch mijn vertreck soo verr' van alle-gaer?
My volghde in een vrouw de heele werelt naer.

Ick wil van heden af soo verr' en diep gaen dwalen,
Daer my noyt Sonne meer sal volghen met haer straen,

Engaë daer ick noch plaets, noch mēsch, noch dier en kē:
 Het pijn my dat ick hier noch by my-selven ben.
 Doch waer sal ick al gaen? hoe sal ick connen schuylen?
 Waer is soo diepen hol? soo gronde-loose kuylen?
 Blijft liever verr' van hier ghy Son, ghy bleecke Maen,
 Soo sal ick onbekent een beest met beestē gaen.
 Wat seggh' ick onbekent? de tacken ende bladen
 Die sullen my by nacht, en over al verraden,
 Dit grof en leelijck stuck, dat ick hier hebb' volbracht,
 Dat schijnt als licht-hout doet in't middē vandē nacht.
 Daer is gheen berghen aen voor een die leeft in sonden,
 Waer dat hy steekt oft niet, by wortel al ghevonden;
 Al loopt hy wat hy magh, dē worm die't herte knaeght,
 Die komt hem, waer hy vlucht, te poste naer ghejaeght.
 Ick moet myselfen dan, mijn boose zael gaen laten;
 Want sonder dit en kan gheen snelle vlucht my baten.
 'T is dan genoegh ghejaeght, staet droeven sondaer, staet,
 En daer ghy zijt gewondt, soeckt daer oock weder baet.
 Hier by is een spelwck, daer rusten dorre beenen;
 Waer can een dooden best als by de dooden weenen?
 Gaet in dit duyster graf, stelt u beneffens haer,
 En soeckt wel in de doot, ghy vindt u leven daer.
 Hy gaeter in met vrees', en sou schier haest besvuycken,
 Soo dunckt hem dat rondsom de hoofden op hem kijcken;
 En of het ydel been gheen ooghen meer en heeft,
 Nochtans het hol ghesicht maect dat sijn herte beeft.
 Hy siet daer over hōop de beenen vande lijcken,
 En onder-een ghemenght de armen ende rijcken;
 Hy siet daer menigh Heldt, en menigh Ridder aen,
 En denckt, ghelijck als dees soo moctet al vergaen.
 Hy siet een heel gheraemt met al sijn' magher beenen,
 Oock tot de minste toe, aen handen en aen teenen,
 Met ribben, en met heup, met dorre schenckels aen,
 Hy siet daer op de muer dit Graf-dicht onder staen:

Ick was in mijnen tijdt de schoonste vande steden
Door mijnen schoonen glans, en wel-gemaecte leden:
Ick had' de soetste stem, ick hadd' het frayste hayr,
En mijn sneeuw-vvit couleur gingh boven allegaer,
Nu ben ick die ghy fiet, de schoonheydt is versleten,
Mijn teer en jeughdigh vleesch is vande wormen gheten:
Mijnspraeck en soete stem die namen eerst de vlucht,
En datter over blijft, is schrick en onghenucht.
Vvaer zijns al-re-mael die my soo vierigh minden?
Niet een van alle-gaer is aen mijn graf te vinden:
Daer staet een eroeve baer, daer staet een ydel bert,
Ah! wie uyt d'ooghen is, is oock haest uyt het hert.
Ghy, die noch hebt u jeught, wilt gy die eeuwigh houwe,
Gaet met een Koninghs Soon, met *Jesu Christo* trouwen,
Ghelooft een dooden mondt, de waerheyt steeckter in,
Daer iemandt lieft het vleesch, daer is gheen vaste min.
Jacobus leest het dicht, en gaet het overlegghen,
En fiet eens op een nieuw, wat dat al is te segghen:
Hem dunckt, hy wort geraeckt, het schijnt op hē geseyt,
Soo dat hy droevigh sucht, en bitter tranen schreyt.
Wel aen dan, goeden Godt, hier wil ick, seyde hy, blijven,
Tot dat mijn sondigh vleesch sal tot een romp verstyven;
Hier wil ick voort in druck mijn leven sljten af,
Die doot is naer de ziel, betaemt een duyster graf.
O! cost' ick alle daegh my in mijn traenen wasschen!
Terwyl' ick liggh' ghestreckt op beenen en op aschen!
Voor een vervuylde ziel en is gheen beter loogh,
Als die een rouwigh hert perst uyt een bister oogh.
Een traentjen datter rolt langhs mijne droeve kaken,
Dat can my weder wit, en weder suyver maecten.
O goedertieren Godt! als ghy ons droefheydt fiet,
Dan weeght ghy ons misdaedt, en uwe gramschap niet.
Soo kermt hy alle daegh', soo sucht hy heele nachten,
Men hoort van buyten't graf ghedurigh droeve clachten:
Hy heeft soo langh gheveent, en langher weenen sal.
Siet wat een svvaren druck komt van een lichten val.

Kort-durigheydt der onfuy-
vere Liefde.

Hic vertitur orbis.

Phil's de Mallery fecit.

J. Cuylhaert exc. cum Privilegio.

Soo vergaet
Min in haet.

Wel Cupido ghy dobbel Kindt!
 Wel! sult ghy slaen die ghy hemindt?
 De wereldt die ghy hebt gheviert,
 Is met u slaghen niet verciert.
 Waer heeft u booghsken dat gheleert?
 Hoe is het in een svveep verkeert?
 En ghy die teghen over staet,
 My dunckt ghy zijt al even quaet.
 Wel felle Hex, wat peyst ghy dan
 Dat dit de wereldt herden kan?
 De wereldt loopt ghenoech verdraeyt,
 Al wordt-se met gheen sweep bewaeyt.
 Vraeght ghy my Leser: Wat bediet
 Het speeltjen dat ghy voor u siet?
 'T is anders niet, in't cort gheseydt,
 Als hoe de vuyle liefde scheydt,
 En hoe-se duert een weynigh tijdt,
 En dan verkeert in Haet en Nijdt.
 'T en is niet langber als een jaer,
 Dat dit noch iemandt wierd' ghewaer,
 Het deirt my van het gheestigh Kindt,
 Dat daer den Lichtmis heeft bemindt.
 Hy schreef haer menigh minnen-brief,
 En svvoer hy hadd' haer dapper lief:
 En op het smeecken vanden Quant
 Soo waeght de duyf haer besten pandt.
 Terstondt het minnen was ghedaen,
 En stracks soo gingh het haeten aen.
 Eylaes! ick kende't Boefken wel;
 'T en soeckt doch niet als katten-spel.
 Siet, dat-men eerst in weerden hiel,
 Daer voor men op sijn knien viel,
 En gaen sou in een wreede doodt,
 Die liet-men sitten in den noodt.

Doen sey den *Quant*: *Adieu Mon cœur.*
 En toonde haer met een de deur:
 En sey, 't waer teghen vrienden danck;
 Soo scheidde sy met eenen stanck,
 Doen was den boogh gheen booghsken meer,
 Maer sloegh daer mé al even seer,
 En dreef haer stracks ten huysen uyt:
 Wat dunckt u vanden valschen *Guyt*?
 Ick seggh' dan, *Jongheydt, jongheydt leert,*
 Hoe haest dat hier de liefde keert?
 En als den boogh ontspannen is,
 Ghy weet wel dat't een gheesfel is.

A E N S P R A E C K.

DE Wijsen van *Ægypten*, verstandighe *Philothea*, hebben de *Liefde* vergheliken by een brandende lampe, die lichtelijck can uytgheblasen worden: de schencken ende giften zijn de vettigheyt daer-se mede gevoedt word, ende een woordt aver-rechts op-genomen is ghenoech om de vlam vande *Liefde* uyt te blasen, ende eenen grooten stanck te veroorsaken. Daer en is heden daeghs niet ghemeender als dat de minne-brieven onderteekent worden: *Mijn Goddin, mijn hert, mijn ziel, u slaef, soo langis als ick leef, totter doot toe, tot in het graf.* Met sulckes totternijen vullen vvy onse papieren, ende en peysen niet eens dat brieven van Lieven met boter beseghelt zijn: soo dat my dunckt, dat sy't niet qualijck voor-ghehadt en hebben, die de *Liefde* met vleughels geschildert hebben; want inder waerheyt het dertel *Boefken* en can niet stil sitten, en vlieght dan van ons, als wy meenden dat wy hem vast hadden. Reden hier van is, om dat de wellusten zijn van dien aert, dat-se

grootte

groote begheerte in ons verwecken eer wy die besitten, maer als wy die ghenoten hebben, dan verwecken sy in ons een mis-noeghen, ende walghinghe (*Als de muys sat is, dan is het meel bitter.*) ende volght op den staenden voet dick maels een afghekeertheydt, ende haet vanden persoon die-men eerst soo uyt-sinnigh bemindt hadde. *Ammon*, die van dese wespe ghesteken was, droegh aen sijne halt sufter de schoone *Thamar* sulckeliefde, dat hy daer magher af wierde. Maer siet hoe haest *dat vergaet min in haet*. Op eenen tijdt bemindt hy haer, misbruyckt hy haer, verjaeght hy haer, ende *Was de haet naderhant grooter, als de liefde daer hy van te vorē haer mede beminde*. Wacht u, *Philothea*, van te grooten liefde; want sy sal met eenen stanck scheidt. Siet ghy dit niet in u eyghen keucken! Als den pot te sterck ghestockt wordt, ende dat hy over-siedt, het water schuymt uyt, het vyer wordt gheblust, d'asschen die stuyven, de spijs vervuylt, en niemandt en can daer naer een eerlijck ghericht daer af maken. Siet, soo ontsteekt, soo brandt, soo vergaet, soo leet de vleeschelijcke liefde haest in d'asschen. Reden dan waerom datter vele zijn, die hen hier verbranden, is, om dat sy niet en volghen den raedt vanden Philosoph' *Aristoteles*, die begheerde *dat-men de liefde ende wellusten niet en moest besien als sy met ghenucht aen-comen, maer als sy met onghenucht scheidt*. Een goet ende soet beghin heeft wel een goet behaghen, maer het eyndeken moet den last draghen. Onse rivieren binnens landts zijn in't beginsel soet, maer schieten hare wateren snel af, tot dat-se in een bracke ende siltighe zee voor altijd worden ontfanghen. En *Salomon*, die eerst de korte soetigheydt, ende nader-handt de langhe bitterheyt ghesmaect hadde, soo dat hy met eyghen ghevoelen

2. Reg.

13.

P. He-
sius l. 3.
embl. 34Laer-
tius.

daer afghetuyghenisse cost geven, bekent die niet, dat het lachen met pynen vermenght sal worden, ende dat het eynde vande blydschap in droefheytt wordtt verandert? Met een woort geseyt, de lieflijcke roosen verslensē, ende de scherpe doorens blijven staen, en wonden.

Plutar-
chus.

En Godt gave dat dese onstantvastige *Liefde* bleef tusschen de paelen van af-ghekeetheydt, ende van haet, ende niet somwijlen door wreedtheytt voots-gedreven wierde; soo dat het al sijn reden schijnt te hebben, dat men in den tempel vā *Venus* slaep-laeckens plagh te vercoopen, om de dooden daer mede te begraven; niet alleen om dat d'oncuyscheytt het menschen leven dapper verkort, ende merckelijck af-leyt, maer oock om dies wille dat, als de *Liefde* in eenen grooten haet verandert is, datter dan sommighe wel al stillekens van kant gheholpen worden. Dunckt u dat soo vreemt dat de soete *Venus* iemant eene vijghe sou derven koken? Seker van dien tijdt af dat de *Doodt* ende de *Liefde* eens zjyn gaen vernachten in de selfste herberghe, soo isser dickwijls groot ongheluck ende wreedtheytt uyt de Min gheresen. De gheschiedenisse, segghen de Griecten, is dese: Soo sy's avonds by malckanderen slapen ginghen, leyden sy hate pijlen by een op de tafel; s' morghens al vroegh was het Boefken in de weir (soo dat het van heden, oft van gisteren niet en is, dat de ghene die minnen, w'eynigh slapen) ende niet nauw-keurigh zijnde op de pijlen, heeft den pijl vande *Doodt* ghenomen inde plaetse vanden sijnen. Buyten comende heeft een jongh hert ghetroffen, ende gheschoten. Symeende dat sy haest de bruyloft sou houden, maer eylaes! 't is op een uytvaert aenghecomen. Soo gingh't met de schoone dochter *Irena* binnen Constantinopelen, daer *Mehomet* eenighen tijdt op versot

versot was gheweest, die hy nader-handt met sijnen eyghen fabel het hooft heeft af-ghesmeten. De gheschiedenisse sal ick hier den goetgunstighen Leser mede-deelen.

Als Mehomet den Vorst sich hadd' te veldt begeben,
 En dé het vijandts landt door sijne Wapens beven,
 En met een maghtigh heyr trock naer den Oosten aen,
 Om voor een hoost-stadt self sijn legher neer te slaen;
 Niet een soo stercken slot, 't zy op een rots ghelegghen,
 Oft in een wack moras, men broght de sleutels teghen;
 De vrees die wasser in, men vlucht ed' over al,
 En niemandt weet ghewis waer dat het gelden sal,
 Tot dat hy met gheweldt qnam voor Bifsansen rucken,
 En stack sijn legher af, en planten hondert stucken,
 En binnen corten tijdt, in't diepste vanden nacht
 Quam hy dicht aen de wal logeren inde gracht.
 Hy velt de mueren neer, de stadt die wordt beclommen,
 Naer datter menigh heldt hadd' in sijn bloet gesvommen;
 Sy vliegghen oo dee wal, en stormen vinnigh aen,
 En planten hier en daer het vendel met de Maen.
 Mensagh op staenden voet het nootd-vyer op den toren,
 De poorten zyn al in, de stadt die gaet verloren,
 Dus snydt een coude vrees de borghers door't ghemoedt,
 En schynen al vermoordt eer sy noch storten bloedt.
 O wat een droeven tijdt! als man en vrouw' moet scheydē,
 En als een moeder siet haer dochters van haer leyden!
 O wat een diepe wond' cruyght vader in't ghemoedt,
 Als hy sijn kinders siet ghewentelt in hun bloedt!
 Maer't droefste noch van al, dat is het jammer suchten
 Van menigh eerbaer Maeght, die niet en can gaen vluchtē;
 Niet een van al-te-mael oft sy waer liever doot,
 Als met verlies vaneer te worden noch soo groot.
 D'een haelt een droeven bast om't leven met te corten,
 Een ander wilt haer ziel gaen inde baren storten,

En seydt met eenen sucht , en met een bleecken mondt :
 De eer die is be waert die sincken sal te grondt .
 Daer Was een frische Maeght van edel bloedt gheboren ,
 Maer had een ruymen tijdt haer ouders bey verloren :
 Den Vader Was een Heldt , en stelde't lijf te pandt
 Ten dienste vanden Prins' en van het Vaderlandt :
 En had sich menighmael in't strijden wel ghequeten,
 En wist aen sijn rappier een man of twee te speten ,
 En gingh met desen lof tot in het duyster graf ,
 En lieter naer sijn doot noch briesen seghel af .
 Sy Was een aerdigh kindt met wel ghemaecte leden,
 En had een schoonen glans , en aensicht wel besneden,
 Soo dat een ieder-een wel in haer wesen las,
 Dat daer een schoonder ziel noch in besloten was .
 En daerom vreeft sy meer : eylaes waer sal-se blijven !
 Wie sal haer bleecke vrees , wie can haer droefheydt schrijven
 Wie sal haer bangh gemoedt eens brengen aen den dagh,
 En haer verstorven oogh die vol van tranen lagh ?
 Soo ras sy wierdt ghevat om tot den Vorst te leyden ,
 Soo scheen haer droeve ziel van haer te willen scheyden ;
 Want als een schoone maeght gaet by een weerdigh Heer,
 Die waeght (naer mijn verstant) haer leven , oft haer eer,
 Sy wordt hem dan ghebrocht met tranen overgoten ;
 Dit is den eersten pyl' daer hy met wierd' gheschoten :
 Hy siet haer schoon ghelaet , en leeter op en speelt,
 Terwyl sy door de vrees staet als een sneeuw-wit beelt,
 Hy seydt : En vreeft niet kindt , u wordt ghejont het leven ;
 V wordt noch boven dat den trouw-ringh oock ghegeven :
 De Croon die is voor u , ick maeck u Keyserin,
 Daer op ghev' ick de bandt , en sweir' u vaste min .
 Hier quam het eerbaer root op haer beschaemde kaken,
 En seydt' in haer ghemoet : O Heer ! wat sal ick maken ?
 Wat sal ick hier in doen ? wat uyt-vlucht , oft wat raet
 Voor een die in de doot , oft in de schande gaet ?

Ick trouwen een Tyran? den schender van ons landen?
 Veel nutter waerick doot, veel liever wou ick branden,
 Oft datter een trouwant nu sabelt mijn jongh hert:
 Een Maeght sterft out genoegh die noyt geschonden wert.
 Hier mede viel sy neer, de cracht gingh haer begheven,
 En sprack voor die't verstondt, s'en wou niet langher leven;
 Iae wenschte d'aerde selfs dry voeten op haer lijf.
 Veel beter een droeflijck, als soo een weeldigh wijf.
 Hy siet haer sincken neer, hy siet haer bleecke wanghen;
 Hy doet een gouden vat met crachtigh water langhen:
 Maer wat mē sproyet, oft niet, men vinter weynigh baet;
 Want buyten is den troost, en binnen is het quaet.
 Hy troost haer wat hy can, hy weet haer soet te praten,
 Hy doet een wijt verhael van Rijcken en van Staten,
 Hy vraeght naer haer gheslacht, en naer haer edel bloet,
 Hy seyde dat hy den stam noch meer verheffen moet.
 Hy seyde: Mijn Koningh-rijck paelt verder als Afriken,
 Ick heb een maghtigh landt, ick heerschap binnen Griecckē,
 Soo menigh cloecke vloot seynde ick ter wereldt uyt,
 En keert tot boven boordt gheladen met den buyt.
 Hebt ghy niet eenen neef, oft broeder meer in't leven?
 Die wil ick maecken Bas, oft noch iet hooghers gheven;
 Iae over heel mijn heyr stell' ick hem Generael,
 Oft is't een man ter zee, ick maeck hem Admirael.
 V vrienden zijn de mijn, mijn landen zijn u landen,
 Den Schepter ende de Croon die stell' ick in u handen,
 Ick schenck't u al-te-mael noch heden op den dagh,
 Ick ben alrijck ghenough als ick u hebben magh.
 Hy ruckt sijn keten' afom die aen haer te hanghen,
 My dunckt het is gheseydt: Nu zijt ghy mijn ghevanghen.
 Die weet een dochters hert te locken met het goudt,
 Die sou een houw'lijck doen, en worden noyt getrouwt.
 Och onbedachte jeught! doet eens u ooghen open:
 'T is sorghelijcke waer' den maeghdom te vercoopen,

En neemt den prijs niet aen, maer blijft in u gheheel;
 Want als hy is vercocht, dan speelt den Coopman beel.
 En oft ghy desen Prins een dieren eedt hoort svveiren,
 De saeck en gaet niet vast, de Liefde die heeft veiren,
 Het Boesken is te vlugh, al sit het somtijdts neer,
 Den Quick-steert nemt de vlucht, en seldē keert hy weer.
 Leert dat uyt onsen Vorst; hy stelt den krūgh ter sijden;
 Die peys met Venus maect, sou teghen Mars die strydend
 Hy nemt een snooden lust, en boosen handel aen,
 En laet sijn maghtigh ruyck en landt verloren gaen:
 Sijn haven die staen leegh, sijn oorlooghs schepen rusten,
 Daer zeylt geen coopvardij, noch vloot naer vremde kusten;
 Men nemter geen belegh, noch velt-slagh meer ter hant,
 Het schijnt een vollen peys te water en te landt.
 Ghelijck Alcides heeft met vrouwen sitten spinnen,
 Die Hyders, Stier, en Leeuw, en Reusen costt verwinnen,
 En die't fortuynen radt nu tredde met de voet,
 Die sloegh de handt aen't wiel gelyck een spinster doet.
 Soo wordt den Prins verwyft, hy laetet t'samen varen,
 En smoort sijn domme jeught, en scheynt sijn groene jaren,
 Al ofhy waer verghist door eenen minnen dranck,
 Soo doolt, en dolt sijn hert met heele daghen lanck.
 En die eerst hadd' ghenucht in't kriecke vande daghen
 Een svvijn, oft sellen Leeuw de berghen af te jaghen,
 Die met een spitse lanc' schoot toe een wilden beir,
 Draeght nu Cupido's bogh', en dierghelijck ghewer.
 Die eertydts was ghedwoon sich in sijn svveet te baden,
 En door een heete Son reedt in't curas ghebraden,
 Die stickte in het stof, en svvert was vanden brandt,
 Die door een harnas sloegh, verwint een vrouwē handt;
 En die had sijn vermaeck in't steken van trompetten,
 En gingh een ys'ren bergh slagb-wijs in orden setten,
 Die losten het canon, en branden een Cartouw,
 Die loopt nu naer de luyt, en't singhen van een vrouwē.

Noch hem en weder-houdt 't perijckel vanden lande,
 Noch onderganch van't rijck, noch oock sijn eygē schande,
 Maer blijft al even seer tot geylen lust gheneyght,
 Oock als den vyandt roert, en eenen inval dreyght.
 En al is heel het Hof met al de hooghste Raden
 Hierom in groot ghevaer, en om het stuck beladen;
 Niet eenen is soo stout die eens den grooten Heer
 Derft treden op den teen, en tasten op sijn seer;
 Als eenen die met hem van jonghs was op-ghetoghen,
 En die oock met hem hadt wel eer de horst ghesoghen,
 Die wil den Vorst aen bort, en tredter recht op aen,
 En segghen eens rondt uyt, waer op de saecken staen.
 Daer was aen het Palleys een lust-hof vol ghenuchten,
 Die rondsom was beset met uyt-ghelesen vruchten,
 Daer Constantin de Groot weleer vermaeck in nam,
 Als hy van groote sorgh' oft Raedt van Staten quam.
 Het was een schoon vertreck daer duysent voghels songhen,
 Daer in een gulden back de silv're waters spronghen,
 Daer menigh schoon prieel ronsom was in ghebouwt,
 Van altydt even groen, en even jeughdigh hout:
 Daer cruydt van soeten geur, daer lieffelycke bloemen,
 Daer hondert planten staen die niet en zyn te noemen,
 Daer een Laurieren bosch groeyt aen een stille stroom,
 Daer soeten halsem syveet van boven vanden boom;
 Daer haeren milden schoot Natuer' heeft als ontsloten,
 En heel den lust-hof deur haer schatten heeft ghegoten,
 Daer 't soo is t' alle kant, soo lustigh over al,
 Oft waer een Paradijs, en niet een aerdsche dal.
 Hier was den grooten Vorst, en gingh een lochtjen rapen,
 Naer dat hy was verseeuwt van wellust en van slapen.
 Den Prins die tredt hem toe, en thoont sich onberoert,
 En heeft hem desen lof met clachten in-ghevoert:
 Ghy zijt, ô maghtigh Heldt, den blixem van ons tijden,
 Den tweeden Hannibal oft Cæsar in het stryden,

Ghy sult den Tiber noch eens verven in sijn bloedt,
 En met de dooden self gaen stutten sijnen vloedt ;
 Ghy sult voor Rhodus gaen met duysent cloecke masten,
 Om met u heele vloot het eylandt aen te tasten,
 En svermen door de haef, en sluyten haer de zee,
 En brenghen u gheschut, spijt hen, tot op de ree.
 En hoe sal Brittenlant, hoe sal noch Vranckryck schroomē,
 Als uwen oorloghs-man sal cruysen op haer stroomen ?
 Wat Koningh, of wat ryck is't dat u deiren can,
 Als sy u landen sien met hondert duysent man ?
 Ghy sult den Donauw op met uwen heyr-toght rucken,
 En daer den Arent gaen sijn beste veren plucken ;
 Ick sie het Roomsche Ryck door u noch een verrast.
 O wat een Lauwer-crans staet daer voor u en wast !
 Maer dit cost sveyet en bloet : een Keyserdom te winnen
 En is gheen kinder-werck, oft voor de ghen' die minnen ;
 'T is een manhaftigh stuck, voor die sijn leven waeght
 En die in eenen strydt naer doot noch duyvel vraeght
 Wat sit ghy hier dan noch in't midden vande wyven,
 Terwyl u heele vloot moest naer Egypten drijven ?
 Terwyl ghy met de pyck moest dringhen op een schan
 Springht ghy hier op de maet, en leydt den heelen dan
 Hoe langh sult ghy in vreught den tydt en leven slyten !
 Terwyl een vroom soldaet het spits moet af gaen byten,
 En vringhen hier u lijf terwyl de snaren slaen,
 Als ghy moest in het veldt stijm u harnas staen.
 Het gincker anders eens als wy de stadt bespronghen,
 En als u bloedigh heyr de poort quam in-ghedronghen.
 Let op ons sluyers eens, siet onse wapens aen,
 Ghy vindter rondsom op wel duysentd scheuten staen
 Dit is dat heel het Hof, dit voelen al de Standen ;
 Sy roepen, dat het streckt tot nae-deel van u landen ;
 Sy hebben vast bericht hoe dat den vijandt loert,
 En heel Europa deur de trommel wordt gheroert.

Waer is de groote ziel die u is in-gheboren ?

Waer is dat moedigh hert dat ghy hadt van te voren ?

Waer is dat edel bloedt van Ottomans gheslacht,

Dat altydt maer naer eer en nieuwe Rijken tracht ?

Ontwaecht eens grooten Vorst, en laet een weynigh rusten

V rancken die ghy leydt, u onghebonde lusten ;

Het is, ghelooft my, den alder-stercksten man,

Die midden in den lust den lust verwinnen can.

Den Vorst die siet hem aen, en hoort sijn vinnigh kallen,

En twiffelt of hy hem wil stracks aen boort gaen vallen,

En sabelen den kop, en toonen metter daet

Dat sulck-een trots verwyjt hem gheensins toe en staer.

Maer hy gheveynst sich koel, en gheeft hem goede woorden,

En cropt sijn gramschap in, of hy sich niet en stoorden,

En doet voor 's ander-daeghs de Staten al-te-mael

Op den ghesetten tijdt verschijnen in de sael.

Soo scheydden sy van een. Wat sal den Vorst beghinnen ?

Hem steckt diep in de ziel de wortel van het minnen.

Als hy maer eens en peyst dat hy haer laten moet,

Dan leet hem aen sijn hert het swaer gheronnen bloedt.

Sijn tranen bersten uyt, en drvinghen hem te weenen ;

Hy voelt sijn innigh mergh verstijven in sijn beenen,

Daer sinckt soo svvaer ghepeys in't diepste van sijn ziel,

Dat uyt sijn bleecke mondt dees droeve clachte viel :

Sal ick naer een schavot Irena connen leyden ?

En met een wreede slag de lieve ziel doen scheyden ?

Sal ick met dese handt den kop haer snijden af,

Daer ick haer met in't eerst mijn echte trouwe gaf ?

Sou ick den witten hals met bloedt sien over-goten ?

Ah! soo hebb' ick een hert wel uyt een rots ghesproten ;

Soo is mijn wreede ziel ghesmeedt uyt enckel stael,

En heel mijn inghe want ghegoten van metael.

Ken kan, 'k en sals niet doen : Irena ghy sult leven ;

Noch ick en sal mijn gunst aen iemandt anders gheven.

Sou dit myneedigh hert gaen breken voor het graf
 Den ringh dien ick u eens met dieren eede gaf?
 Eer moet den donder-slagh my duysendt-mael verpletten
 Eer moet het blixems-vyer my heel in polver setten;
 Dat eer de aerde scheur' tot aen de droeve hel,
 En slick met huyt en hayr een trouwe-loos ghesel.
 Soo spreek't hy voor de trouw'. Maer gaet hy overleggen,
 En wat dat heel het Hof, en al de Staten segghen,
 En dat het vyandts heyr van daegh tot daghe groeyt,
 En tot een groot beleggh, oft vroeghen veld-tocht spoeyt,
 En t'samen overweeght den corten lust der vrouwen,
 Dan voeldt hy aen sijn hert de liefde heel verflouwen
 Dan wou hy dat hy noyt de Maghet hadd' besint,
 Dan wou hy dat hy noyt Irena hadd' bemint;
 Dan wenscht hy om haer doot, en seyt dat sy moet sterven,
 Dat hy wilt in haer bloedt den blancken sabel verven:
 Sijn onghestadigh hert is nu vol soete min,
 Dan hevet droeven haet, en enckel bloedt-sucht in.
 Ghelyck in een tempeest daer schepen t'samen varen;
 De vloot' wordt Oost, en West gheslinghert vande baren;
 Dan naer een harde klip, dan weder naer het strandt:
 Soo wordt het Vorsten hert ghesmeten t'alle kant.
 Onseker waer hy sal ten langhen lesten landen,
 Soo leet hem in den krop 't verwyten vande Standen,
 Dat maectt hem heel beroert, dat stelt hem ongherust,
 En even wel den Vorst keert tot sijn ouden lust.
 Iae op den gansch en tijdt van drij gheheele jaeren,
 Is hy noyt sonder toom soo schandigh voort ghevaren:
 Hy springht als uyt den bandt den lesten dagh en nacht,
 Terrvyl' het heele Hof daer van den uyt-gangh vvacht.
 Hy doet haer's anders daeghs haer beste kleeden langhen,
 En rondsom stijf van goudt, en vol juvvelen hanghen;
 De vlechten van haer hoofst zyn aerdigh om-ghecrult,
 En tusschen bey met lint van schoon couleur ghevult.

Sy draeght een hals-cieraet dat soo veel sou beloopē ,
 Dat iemandt voor den prijs heel steden wel sou koopē ;
 Behalven dat op't hert een groote bagghe honck ,
 Die met een helle schijn ghelijck de sonne blonck .
 Haer cleedt vol ghebourduert met hondert moye dinghen ,
 Dat wordt haer naer geleydt van twee schoon jongelingen :
 De uyt-ghelesē stof , en al het fraye ghewaet
 Toont datter niet een vrouw , maer een Goddinne gaet .
 Terwijl' dat dit gheschiedt , de sterren gaen verdwynen ,
 Den dagheraet comt aen , de Son beghint te schijnen ,
 Den Edeldom tijdt op , en comt met groot ghetal ,
 Onseker wat den Vorst hier doen oft laten sal .
 Het heele Hof verwacht met al de hooghste Leden ,
 Tot dat hy is met haer ten laetsten in-ghetreden :
 Sy comen handt aen handt , en toonen blij ghelaet ,
 Ghelijck een echte paer dat naer de Bruyloft gaet .
 Wie dat Irena sagh , die crijght in haer behaghen ,
 Wie dat Irena sagh , die is ghelijck verflaghen ;
 Den eenen prijst de snee , een ander het cieraet ,
 Denderden haeren glans die't al te boven gaet .
 Sy wenschten hem gheluck wou hy met haer gaen paren ,
 En seyden dat hy moest haer voor sijn Bruydt verclaren .
 Sy selve , als sy haer vondt in dit rijck cieraet ,
 Gheloofde dat den Vorst haer stellen wou in staet ;
 En dat hy niet alleen haer eens en wou gaen toonen ,
 Maer dat hy haer voor al wou Keyserin' gaen croonen .
 Dies quam sy , soo het scheen , heel vlijtigh naer de sael ,
 En thoonde meer als oyt haer soet en lief ghetael .
 O wispel-duerigh radt , wie sal op u betrouwen !
 O onghestadigh Hof , op u is niet te bouwen !
 Die ghy het saechtste streelt , die ghy het meest verheft ,
 Die is't die ghy daer naer op d'onverwachtste treft .
 Den Vorst dan die beghint met voor-bedachte reden ,
 Die haer diep in de ziel , en door het herte sneden :

Hy seyt dat hem misnoeght dat trots en spits verdyt,
 En dat hy't daerom hout voor enckel wronck, en spijt.
 Hy seyd' dat eenen Prins, en grooten Heer magh leven,
 En niemandt daer en heeft af rekeningh' te gheven.
 Voorts dat hy heden noch wil thoonen op den dagh,
 Hoe weynigh vrouwen lust op sijne ziel vermagh.
 Stracks greep hy haer by't hooft, en doet den sabel blinken:
 Irena die verschiet, haer svvacke leden sincken;
 Den heelen Edeldom die wort door verschrickt,
 En niemandt is soo stout dat hy een woordt eens kickt.
 Soo hy den Sabel hief om haer den slagh te gheven,
 Soo stierf haer rooden mondt, en schein als sonder leven,
 Doch met een traenend' oogh' die sy noch op hem sloegh,
 Daer sy wel eer een pijl met door syn herte joegh,
 Ah! seyd'-se, Grooten Vorst, waer toe ben ick ghecomen?
 Wat onlust, oft wat haet heeft u doch in-ghenomen?
 T'spaert mijn jeughdigh hert, ah! wat ick bidden magh;
 Hebt ghy my oock bemindt, vergheest my desen slagh.
 Dit seyds', en sy viel neer met tranen overgoien,
 En tusschen bey soo quam een woordt noch uyt-gheschoten,
 Daer gonck een droeve sucht rondsom de heele sael,
 'T is jammer om te sien, het weenter al-te-mael.
 Maer dies al niet te min heeft hy het sweert gheheven,
 En daer met alle cracht den wreeden slagh ghegheven,
 Het hooft terwyl' het viel sprack met ghebroke sin:
 O kort', ô droeve vreught! ô trouwe-loose Min!

Dit is den droevighen uyt-gangh van Irena ende de
 groote liefde die haer Mehomet in het eerst hadde
 ghedragen. Soo verandert den soetsten wijn in den
 scherpsten, ende vinnighsten azijn. Doch wat seggh'
 ick van veranderen? Oneerlijcke Liefde is noyt Liefde
 ghe weest, maer enckelen haet, ende vijandschap
 oock van het beghinsel. De Liefde is d'edelste ghene-
 ghentheydt, ende de soetste crachte der zielen, door
 de

de welcke vvy ghedreven vvorden om een ander goedt te vvenschen, ende te besorghen. Dese goetjonstigheydt en can met eens anders nae-deel, ende met de vuyligheydt gheene ghemeenschap hebben. Ick vraegh' u eens, *voorsichtighe Philothea*, die met on-eerlijcke liefde ontsteken zijn, vvat soecken die? vvaer op' zijn-se uyt? vvat is hun voornemen? vvat peysen sy by daghen? vvat droomen sy by nachten? dat diergelijcke sich eens oprecht vvilden biechten, sy souden moeten belijden, dat sy anders niet en sochten als hunnen eyghen lust, en ghenuchten van hun eyghen vijf sinnen: en of sy duysentmael svveiren dat sy svvert vvorden, ende met dieren eedt bevestighen dat sy u beminnen, en ghelooft het niet, vvant hunne liefde is eyghen-baet-soeckinghe. De huys-vrouwve van *Putiphar*, die lagher sieck af te bedde. Maer op vvie speelde hare liefde? Op den schoonen *Ioseph*, die sy daghelijcks bekoorde? Verre van daer. Sy roept, *Moort*, sy beschuldight hem, sy doet hem smijten in den kercker, sy stelt hem in perijckel van een schandige doot, ende dat alleen om dat sy hare vleeschelijcke lusten niet en costboeren. Wie soud' oyt connen gelooven, dat de sorte liefde, die soo soet-hertigh schijnt van aerdt, die opgevoet vvort in gunste, soo sterck venijn in heeft, 't vvелck inghesvvolghen, ghenoeghsaem is om (als eene oude tooveresse *Circe*) een goedertieren hert te veranderen in een vvilde ende vvrede beeste; ende nochtans Godt geruyghet, de redene leeret ons, d' exemplen betoonen 't ons claerlijck, datter niet en is, het vvелck een goedertieren mensch meer berooft van sijne ingeborene goedertierenheyt, het vvелck 't herte meer vervult met schroomelijcke ende onghesoorde vvreedtheyt, als d' onghetemde liefde. En-

de is't dat ghy dit niet wel en kont ghelooven, let op de woorden vande vleeschelijcke menschen doot d'eeuwighe Wijsheydt ghestelt in het boeck der Wijsheydt: *Laet ons croonen het hooft met roosen, &c.* Maer terstondt daernaer: *Laet ons overvallen, en laet ons niet sparen, laet ons bedriegen, laet ons*

In Psal. 52. *ter doot verwijzen.* Op het welck lettende den H. Augustinus seght: *Soet schenen te zijn de woorden van de wulpsche ende onkuysche menschen; Laet ons stellen op het hooft de roosen eer sy vergaen Wat isser lieflijcker? Wat aengenameer? soudt ghy van dese goedthertigheyt vreesen eenigh cruysdeenighe svererden? En verwondert u niet: de wortelen vande doornen zijn sacht; is't dat ghy die aenraeckt sy en sullen u niet hinderen, maer sy brenghen voort daer ghy in het handelen mede ghewont wordt. Wat better ghetuyghenisse connen wy hier van hebben als van Henricus den VIII. Koningh van Enghelandt? Het is aen de heele werelddt bekennt, wat eene cracht over hem hadde de vleeschelijcke ghenuchte; aenghesien dat hy om die te volbrenghen, afgefallen is van sijn gheloof. Desen, gelijk bemerckt Sanderus, van ses huysvrouvê die hy getrouwt hadde, heeft twee mer sijn eyghen handen gedoodt, de derde heeft hy het lichaem doen open-snijden, om aen hare vrucht het leven te behouden, niet passende op de doot vande moeder, die door de pijn ghestorven is; van twee andere is hy ghescheyden; de sesde is wel haer eygen doot gestorven, maer hadde nu al in sijn ghemoedt de sententie des dootds over haer ghestreken. Met hoe veel bidden, met wat langhduerigh smecken en heeft hy dese te vorre niet versocht? Hoe luttel is op de woordê van een minnaer te betrouwê? En wilt dan, ô *Philothea*, naer dese Mereminnen sangh noyt luysteren; want sy*

soec-

*Lib. I.
Schism.
Angl.*

foecken u op een fant-plaet, oft op een klip te loc-
ken, om u eer schip-braeck te doen lijden. Over-
leghet dit van te voren: want

Raedt naer daet

Komt te laet.

Den put te stoppen als't kalf verdroncken is, ende
suycker te stroeyen op de vlaey als sy verbrandt is,
dat is domme liedens vverck, die dan d'oogen open
doen, ende omsien naer den steen als sy ghestronck-
kelt hebben. Soo dat my dunckt dat-se verstande-
lijk ghedaen hebben die de *Liefde* stelden tusschen
den *Tijdt*, ende tusschen de *Uren*, de welcke over
handt trocken de draeyen uyt den doeck, daer de
Liefde mede verblindt stondt, tot dat sy't heel ont-
bloot hadden, ende sy coste sien in wat staet sy door
hare blindtheydt was ghecomen.

*De Liefde is een dertel kindt,
Dat met een doecxken staet verblindt,
Den Tijdt die aen sijn sijde staet,
En pluyft den doeck van draet tot draet,
En als sijn ooghen open gaen,
Dan seyt hy: Wat heb ick ghedaen?*

VVellusten zijn vol Leedt-
wesen.

Vt potiar, patior. Patiezis, non potiezis.

P. Sluiter f. Ioan. Chodbert excud. cum Privilegio.

Soetigheydt,
Sottigheydt.

HOe Maetje? seght ghy niet een sier?
 En is den soeten in-val hier?
 Ghy valter aen 'k en weet niet hoe,
 En tast met bey u handen toe;
 Dat's lekker dinghen sonder broodt,
 Hier kryghtje vol den heelen schoot:
 Ick sie, doet ghy soo langh u best,
 Ghy roofst in't eynd' den heelen nest.
 Maer datje niet te diep en tast,
 Oft ander-sins ghy wordt verrast.
 Och! lieven Maer! ick peysde't wel,
 Sy zijn van nu af aen u vel.
 Iae soo, is dit den honigh-raet?
 Siet eens hoe dat dat back-huys staet,
 T? kijckt eens hoe den slechten bloedt
 Het speeltjen al becoopen moet.
 En dit is noch niet met al,
 Maer peyst eens hoe het svillen sal.
 Wat seghje Leser vanden Maet,
 Dat hy daer soo benepen staet?
 En wordt ghesteken heel het lijf?
 En staet schier vande anghels stijf?
 Voorseker dit gaet veel te slecht:
 En lachte ghy niet met den knecht?
 'T is lacchens weerdigh datje siet;
 Maer niet het ghene dat bediet.
 Want soo ghy vat het Sinnen-beelt,
 Het leert hoe dat de jongheydt speelt,
 Hoe dat de jongheydt leet en ralt,
 Hoe dat de jongheydt leet en malt,
 En gaet op roof, en soeten buyt,
 En't komt al op een cryten uyt:
 En daer sy sochten bonigh-raet,
 En vinden niet als enckel quaedt,

Ghenucht en duert noch gheen en tijd,
 Als sy beghint ghy zijt-se quijt,
 En sy en laet u anders niet
 Als cleynen moet en groot verdriet.

Een leeringh' dan hier tot besluyt,
 En treckt daer mitter honigh uyt.
 Wilt ghy zyn vande stralen vrij?
 Soo wacht u vande snoeperij.
 Want wie heeft oyt in't eerst ghenucht,
 Die niet en heeft in't laetst ghesucht.
 De bie-korven en de Min
 Die hebben altijd anghels in.

A E N S P R A E C K.

ALs ick dit Snoeperken hier sien staen aen den honigh-raet, Alder-lieffte Philothea, dan dunckt my dat ick den weergaye vanden Verloren Soon heb gevonden. Een corte, ende valsche soetigheyt heeft-se alle bey ghebrocht in groote, ende langhduerighe ellenden. De blinde Liefde leydde de blinde Jongheyt, ende als den eenen blinden den anderen leydt, dan moeten-se beyd' in de gracht vallen; soo dat die naer den tast oordeelde by lieffelijck geselschap te vvesen, als sijn verstandt open gonck, heeft hy sich onder de vuyl verckens gevonden. Hy teirde in het eerst vanden hoogen boom tot den leeghen boom: maer soo ras de beurs' uyt was, was het vleyen uyt; die gelde-loos was, wierdt vriende-loos. Ghelijck-men d'orangie-appels soo langh in weerden houdt alsser sap in is; maer als dat uyt ghepetst is, dan op de straeten worden ghesmeten; soo oock soo langh alsser by den Verloren Soon vvat te halen vvas, was hy vvillecom; maer soo het geldt begoft

begoft t'ontbreken, is hy ter huysen uyt-gedreven, ende heeft sich uyt honghers noot voor een verckens-drijver moeten verhueren, daer hy niet drafs genoegh en hadde om sijn holle maegh te versaden.

Valt hier een cleyne vraghe, hoe hy op soo corten tijdt soo grooten erf-deel heeft connen verquackelen? oft wel, hoe hy niet eens ghevvaer en is ghe worden, dat sy hem soo pluymden, ende sijne beste véren uyt-trocken? Op dese vraghe soo sal ick antwoorden met een andere vraghe. Als *Samson* lagh *Judic.* op den schoot van *Dalila*, ende sy eenen Barbier hem *c. 16.* dede scheren, hoe en isser *Samson* niet wacker afgeworden? vvant, oft sy raseerden hem met vverm vwater, oft niet; soo jae, hoe en is hy door de heete vochtigheydt niet uyt sijnen slaep gheschoten? soo neen, de pijn die hy leedt overmidts het hayr herdt was, sou ghenoegh ghe weest hebben om hem te doen ontwaecken. Ick antvootde hier op, ende t'samen op't voorgaende, als iemandt sijn hoofd leet in den schoot van een oneerlijcke vrouwe, die wordt gheschoren dat hy't niet en sal ghevoelen; soo dat onsen *Verloren Soon* is ghetreden inde voetstappen van *Samson*, ende op den selften kam gheschoren: ende ghelijck als *Dalila*, naer dat-se *Samson* gheschoren hadde, hem heeft van haer beginnen te stooten, soo is oock den *Verloren Soon*, naer dat hy kael vvas, ten huysen uyt-ghesloten, ende is ghevalen in eene uytvwendighe behoefdigheydt, ende invwendighe droefheydt; soo dat ick hier vvel magh toe-passen het Spaens Spreckwoordt, dat het lichtveerdigh ende oneerlijck gheselschap is een *paradijs voor d'ooghen, een vaghevyer voor de beurse, ende een hel voor de ziele*. Dit lest is't ghene het Sinnebeelt aenraeckt; te weten:

Hoe dat den aerdt van alle Min
 Wel schijnt in't eerst een soet beghin,
 Maer prickelt op den staenden voet
 Het dom, en blindt, en dol ghemoet;
 En daer en blijft van al-te-mael
 Niet anders als een bitter strael.

Paulus
 Manut.

Soo dat midden in de vreught onghenucht wordt ghevonden. Waer op de Heydenen oock ghesien hebben, als sy in den Tempel van *Volupia*, dat is, van de Goddinne der wellusten, het beelt van *Angenora*, dat is, vande Goddinne des droefheyts, gestelt hebben, soo dat nu niet alleen waer en is, dat, daer de blijdschap in huys is, daer de droefheydt voor de deur staet; maer sy zijn t'samen by een, en ghemengelt onder malckander, soo dat-men d'een sonder d'ander niet en can ghenieten. Eenen Prins in Duytschlandt had eenen tammen beir: ghelijck die beest seer snoepachtigh is, gaf hy-se honigh in een schotel die siedende heet was. Als den beir daer quam op ghevalen, ende begost te slabben, moest hy nootsaeckelijck sijn tonghe verschroyen. Het en can niet anders gheschieden, *Philothea*, of aen de soetigheyt van wellusten sullen wy ons leelijck verbranden. Het vergaet op eenen ooghen-blick dat ons verheught, ende het duert sonder eynde 't ghene dat ons pijnicht. En had d'*Ionathas* niet wel goede reden om te claghen dat hy moest sterven om een weynigh honighs die hy ghesmaect hadde? *Al proevende heb ick geproeft een weynigh honighs op het eynde van mijn roede, ende siet ick sterve.* De sententie des doodts was van den vader over hem uyt-ghesproken, ende soud' onghetwijffelt volbroght ge weest hebben, hadden de soldaten niet tusschen bey ghecomen. Bemerckt hoe dat den honigh by de roede is, dat is, de straffen by de

Paulus
 Zesent-
 ner. Ver-
 mis cō-
 scientia.

Bern. de
 opusc.
 charit.
 c. 15.

I. Reg.
 14.

by de

by de ghenuchten. *Wat sal ick segghen vande lichamelijcke ghenuchten? als, dat den drift, daer wy die mede vervolghen, is vol anghst ende benauwtheyt, het besitten ende ghenieten vol rouw' ende droefheyt. Dat een-iegheleijck eens wel ondertaeste sijne wellusten, ende hy sal bekennen datse altemael eenen droeven uyt-ganck hebben.* Overloopt de Historien van allen eeuwen, ende ghy sult bevinden dat den eenen met sijn goet, den anderē met sijn bloedt, al-te-mael met leetwesen hunnie wellusten hebben moeten becoopen; sy vergaderden met blijdschap die met droefheydt scheidten. Ick moet hier by voegghen, *Philothea*, 't ghene dat eens aen eenen Eremijt gebeurde. Hy gingh door de woestijne, ende dorstigh wesende, ontmoette hy eene clare beke; hy schepte het water met het hol sijnder handen, en̄ proefde dat het soo soet was, al of het door een bosch van caneel, oft uyt een rots vā suycker-candijs hadde ghesproten; hy nieuwv-gierigh wesende, is teghen den stroom op-ghegaen, om te sien den spronck daer dese lieffelijcke wateren uyt quamen te vloeyen. Hy vout op het eynde een vuyl stinckende carognie, uyt wiens backhuys dese beke quam gheschoten, ende dit siende, heeft de voorgaende soetigheydt door dese teghenvoordighe vuyligheydt beghinnen te vvalghen. Dit vvas het eynde van dien aengenamen teugh, die hy hadde ghedroncken. Ick vveet vvel dat de lichtveerdighe vrouwe by den Wijsman seyde, *dat ghestolen Waters soeter zijn, en dat een gestolen beetjen lekkerder smaect.* *Prover. c. 21.* Al-even-eens, oft in de val een moey brocskē vvaer, om de muys daer op te nooden, die den droeven beet niet en can becomē, 't en zy sy selver gaet verloren. Ick seggh' dan met den Prophete *David*: *Sonder menschen, hoe langh sult ghy svvaer van ghemoedt, beminnen*

Boët. l. 3.
de conso-
lat. Phi-
losoph.

Prover.
c. 21.

minnen d' ydelheyt, en waerom soeckt ghy loghentael: Wat kander meerder leughen wesen als dat-men ons wijs maect dat droefheyt blijdschap is? het bitter soet, swert wit, benauwtheydt des ghemoedts gherustigheyt des herren? Is't dattet gheoorloft is kinder-faken by gheestelijcke te verghelijcken, ick seggh' dat het daer mede gaet ghelijck als de kinders hasenoten krakē: sy breken hunne tanden, krijghen den mondt vol vuyligheyt, ende en vinden daer anders niet in als eenen worm. Waerachtigh jae; den knaghenden worm blijft sitten in de conscientie, als nu de ghenuchten zijn voor-by-gevlogen; soo dat ons Sinne-beelt niet dan al te vvaer is, dat de ghene die honigh meent te snoepen, dapper onthaelt wordt, ende in de plaetse van soetigheyt, maer bitterheyt en can becomen. Dit al verstaende vande ongheoorlofde wellusten, ende ghenuchten al-hoe-vvel het voor de ghene die in echten staet zijn, oock niet altijd boterken tot den boom en is, maer lijden, naer het segghen vanden Apostel Paulus, tribulatiē des vleeschs. Ick beken', het is een H. Sacrament van Godt in-gestelt, doch het heeft oock al sijn swarigheyt, en waer't by aldien het sijne proef-jaeren hadd', gheloove dat-se al-te-mael niet in hunnen roep en souden volherden. Altijdt het oudt deuntje wilt soo wat segghen;

*Mochten de ghehoude malckander verkoopen
 Ghelijck-men de peerden en koeyen doet,
 Men sagher met menichte naer de merckt gaen loopen,
 Daer-men nu het minste niet op hen verhoedt.*

Ick moet u hier eens aen-rakē, Beminde Philothea, hoe dat eenen door kalver-liefde aen-gedreven, sich ten houwelijcken staet begaf, en stracks naer het trouwen

Men volghde het rouwen; soo dar naer het segghen
van dien Philosoph' het Houwelijk is ghelijck een
fuyck; vwant de visschen die daer in zijn, soudender
gheirne uyt zijn, ende dier uyt zijn, soudender geir-
ne in zijn. Past dit selve het Houwelijk toe, ende
hoort hoe dit onten nieuvygehouden is overcomē.

Gheen ghenuchten sonder suchten,
Noch gheen liefde sonder pijn:
Kost-men laten honigh-raten,
Niemandt sou ghesteken zijn.
Venus Boefken speelt eerst troefken,
Soo gheraeckt-men aen den dans:
Maer het Wjyntje wordt azijntje,
Soo verkeert de slechte kans.
Onsen Ioncker, onsen proncker
Claesje dien vremden haen,
Die wou trouwen, en gaen houwen,
't Ventje wouwer goet-rondt aen.
Sy kost neyghen, sy kost steyghen,
Sy ghingh met den nieuwen snuf,
Sy kost singhen, sy kost springhen,
Daer in had ons Claesje puf.
'T wordt besloten, en begoten;
Want het Jae-vvoordt wasser uyt:
Hy doet koken, hy doet smoken,
Daer sit Claesje met de Bruydt.
Maer van trouwen komt het rouwen;
Schoon de Bruyloft is ghedaen,
Sy wil schransen, sy wil dansen,
En gheduerigh spelen gaen.
Sy wil slapen, sy wil gapen,
Sy wil altydt buyten huys:
Och als doecken draeghen broecken,
Dat is voor de mans een Cruys!

Met friseren, en palleren,
 Met den spieghel aen de sy,
 En met gommen, en met crommen
 Gaet de heele Wek' voor-by:
 Siet-se draghen Fransche kraghen,
 Rieck-se maer een nieuw faitsoen,
 Siet daer blijven Claesjens schijven,
 Dit is alle daegh te doen.
 Wou-se winnen, en wat spinnen,
 En maer nayen eene mouw,
 Claes sou schrijven, en gaen vrijven,
 Dat hy noch gheraken sou.
 Sylact sorghen die haer borghen,
 Sy en roert niet eens haer handt,
 Claes moet sobben, Claes moet tobben;
 Is dit niet een luye Dant?
 Griet die kindert, 't goedt dat mindert,
 Claes gaet achter alle jaer;
 Claes doet hoopen, en vercoopen
 D'een hoef' veur, d'ander naer.
 Seght eens Claesje, nobel Baesje,
 Staet u desen handel aen?
 Waer het Meyssen noch te eysschen,
 Claes en sou het noyt bestaen.
 Domme sinnen, als die minnen,
 'T schijnt in't eerst al honigh-soet,
 En sy waghen blinde slaghen,
 Die-men langh besueren moet.
 Siet met huycken, en met fuycken,
 Is't seer naer den selven vanck,
 Want dat trouwen, dat is houwen,
 Eens is voor u leven lanck.

Soo is het af-gheloopen met ons Claesje, ende soo
 gaet het hedenf-daeghs noch met veel andere die
 inden

in den aenvanck van den houvvelijcken Staet sich niet voor ooghen stellen het oprecht wit van de deught om daer hunne pijlen vā liefde naer te schieten. 'T schijnt dat se blinde moye loopen, ô *Philothea*, ende met den tast sich daer toe begheven, ende den eenen trouwt om d'oogen, dé anderen om d'ooren, den derden om de handé, dat is, om't goedt, om de schoonheydt, om het fracy clappen; al vierkens van stroey, die eens voor eenen corten tijdt op-vlickeré, maer ghemeynlijck niet langh en branden. Wijse-lijck dan doen, die besteden, oft moeten besteeet worden, is't dat sy sien naer de deught, ende saligheydt, niet naer den lust, ofte dier-gelijcke vise-vaserijen. De *Liefde* die is blindt, sy gaet daer't niet en dient, ende is ghelijck aen den douw, die alsoo wel valt op den dreck, als op de roosen. Dat dierghelijcke domme jonghe-lieden na-der-handt claghen, en is niet te verwonderen.

Iaeghen, visschen, vrijen,
Is altijdt vol lijen: want

Vrijen, jaeghen, visschen,
Dat moet dickmael missen: daerom

Visschen, vrijen, jaeghen,
Selden sonder claeghen.

Verwaende Hooverdigheydt.

Sic decipit orbis.

Phil's de Mallery fecit.

I. Cuobhari exc. cum Privilegio.

'Tis maer schijn
Hier groot te zyn.

WEl kleynen Nobis, slimmen Guyt,
 Hoe steckte ghy u buyckskén uyt?
 Ghy zijt een Naentje metter daet,
 En't schijnt dat daer wat Wonders staet,
 Ghy zijt een Buts, 't is al te klaer,
 En Duymken was u beste-vaer,
 En Heylrijen Dwergh dat was u Peet,
 Wat meenje dat ick 't niet en weet?
 Maer siet, door desen valschen schijn
 Soo schijnt het cleyn wat groots te zijn.
 Al thoont ghy dan een groot ghesel,
 Ick seggh' noch eens men kent u wel.

Wat siet-men Quidams op de straet,
 Met wie het noch al schlechter gaet;
 S'en zijn het niet, en willen't zijn;
 Sy gaen ghecleedt in Armofijn,
 Het huys dat hanght vol gouden leer,
 Den vader is Monsieur mon peer,
 En voor Monseurens moeders deur
 Daer light den vuylen mest-hoop veur.
 En of hy heel in't muskus gaet,
 Dit stinckt noch al de heele straet.

En wie en loecher laetstmael niet
 Met onse los verwaende Griet?
 Sy hadde peerlen aen den hals,
 Doch hier gheseydt, sy waren vals,
 En Cypers poeyer in het hayr,
 Al of het een Princerse waer,
 En droegh een Cruys van diamant,
 En had den waeyer in de handt,
 En dan noch mouchen op haer vel:
 Wat dunckt u eens, gingh dat niet wel?
 En daer-en-tusschen hoe-se gaet,
 Sy roept noch al: 'T is mijnen staet.

Al-even-eens of desen pracht
 Kost grooter maecken haer gheslacht.
 Wat meentje dan wie datje bent?
 Men heeft u over langh ghekent,
 Als ghy met een roey lijfken ginckt;
 Foey! dese hoovardje die stinckt.
 Al gaetje nu wat hofs, en net,
 Al zijtje soo wat op-gheset,
 Al gaetje proncken als een kaudw,
 Al zijtje moeyer als een Pauw,
 Ghy zijt, en blijft ons ouwe Griet:
 Dat maer is schijn en is-men niet.

A E N S P R A E C K.

DAer en is gheen Lesse, me-weerdighe Philothea,
 daer wy langher over leeren, ende die wy eer-
 der vergheten, als een cleyn ghevoelen van ons ey-
 ghen-seiven; wy staen foowel in onse eyghen gra-
 tie, dat wy terstont ghelooven dat wy't zijn. Was-
 sen wy dry duymen in weerdigheydt, wy schieten
 dry elien op in hooveerdigheydt, soo dat't verre van
 daer is, dat wy andere soudent kennen, wy en ken-
 nen ons eyghen-selvē niet. 'T is onghelooflijck hoe
 kittelachtigh dat wy zijn, ende hoe haest wy door
 eyghen liefde, ende laetdunckentheydt van onsen
 grondt gheraken; wy zijn opgheblasen, ende 't en
 is maer eenen magheren windt die ons doet swil-
 len. Wat seggh'ick windt? 'T is eenen grooten Niet.
 Wacrop draeghen wy doch onsen roem? Wat is't
 dat ons doet onsen buyck uyt-steken? Om wat re-
 den spannē wy onse wijn-brauvven? Is't misschien
 om d'eer? En wat is doch van onse eer, ende lof? En
 wie weet van onse eer, ende lof te spreken? Hoe
 veel

veel hondert duyſent menſchen zijnder inde werelt die niet en vveten datter eenē Keyſer is in Duytſchlandt? ende datter eenen Koningh is in Spaignien? Ende vwillen wy onſen roock by hunne vlammen, en by hun vyer verghelijcken? Ick en gheloove niet datter thien zijn in deſe ſtadt, die *Vencatapadino Ragiu* hebben hooren noemē, ende hy liet ſich voorſtaen datter niemandt en vvas, oock in d'uyterſte hoeken des werelts, die niet met vollen monde van hem en vviſt te ſpreken. Hoort eens hoe den vervvaenden Quant opſnijt, als hy ſijn titels gaet registreren.

Den Bruydegom vande goede fortuyn, den Koningh vande groote Provincien, den Koningh vande aldergrootſte Koninghen, den Godt vande Koninghen, den Heere van alle de ruyterije, Meeſter vande ghene die niet en konnen ſpreken, Keyſer vande dry Keyſers, Verwinner van al dat leeft, Bewaerder van al dat hy won, den ſchrick vande acht deelen ende hoecken des werelts, Verdrucker vande Mahometaeſche leghers, Heer ende Meeſter vanden Ooſten, Zuyden, Weſten ende Noorden, Iaegher vande Olifanten. Wat ſeght ghy van deſe titels, ô *Philothea*? hy meent dat hy ſoo bekend is als de Sonn' ſelver, ende niemandt van ons en heeſter oyt af ghesproken, oft af hooren ſpreken. Ende ghelijck deien niet vermaert en is in *Europa*, ſoo en is Keyſer *Carel* met ſijnen *Plus-oultre* oock niet bekend in *Asia* ende vremde landen. Ende gaet het ſoo met ſulcke vermaerde Keyſers, vvat ſal't van ons zijn? met hoe enghe palen ſal een handt vol eer, die vvy hebben, oft meynen te hebben, beſneden vveſen? Hoe weynigh menſchen zijnder die u kennen, ende hoe weynigh vande ghene die u kennen, ſullen u pruiſen ende eeren?

Iaricus
in The-
ſatro
Indico.

Marc.
Aurel.
l. 3.

Is't dat vvy d'eer ſoecken ende jaghen, ſy en is door d'opgheblaſentheyd niet te vanghen, maer

wel door oodtmoedigheydt. D'eer, *Philothea*, is geweest eene schaduwve; volght ghy die, sy vlucht; vlucht ghy die, sy volght. Eenen duysteren nacht doet de sterren veel schoonder glinsteren, ende een doncker stof doet eenen costelijcken steen veel helder schijnen. Het cleyn ghevoelen, dat wy van ons hebben, is oorfaeck van het groot gevoelen dat d'andere van ons krijghen. *Moyfes* sagh den doorenbosch branden, ende seyde: *Ick sal gaen en sien dat groot visioen, hoe dat den braem-bosch is vol vyers, ende vlam, ende dat hy niet en verbrandt*; ende dat hy noch behoudt sijne voorighe groenigheydt, ende aengename jeughdigheydt. *Ick* seggh' het is een groot visioen dat selden ghesien vvordt, dat iemandt gheraect in eer, staet, verheventheydt, in grooten aensien is, ende doorluchtigh, ende dat hy nochtans is even oodmoedigh als van te voren, even lief-getael, even me-werdigh: sulck-een en verdient niet alleen, dat-men voor hem den hoedt af doe, maer oock ghelijck *Moyfes* dede, dat-men de schoenen voor hem sou uyt-schieten: het welck een manier van groeten is onder de *Chinosen*. Hoe loffelijck en heeft al de werelt niet ghesproken van *Benedictus* den XI. Paus van Roomen, die meer gedachtigh was hoe cleyn dat hy was gheweest, als wel hoe groothy was gheworden; soo dat hy oock weygerde kennisse te doen aen sijne eyghen moeder, ten vvare dat-se quame in hare schamele cleederē; ende hy liet sich voor-staen dat het hem meer eere was, ghelijck het oock was, dat hy sijne moeder eerde in een root lijken, als dat hem eerden de *Cardinalen* in hunne purple cleederen. Den *Coningh Agathocles* was een pot-backers soon, ende daerom en ghebruyckte hy over tafel geen silveren servies,

fervies, maer alleen aerde schotelen: hy kost rijckelijcker eten, maer niet loffelijcker. Ende het Keurvorstendom van *Ments* hoe is het gheraect aen het radt in sijn wapen? *Wilgifus* vvas van eenen Waghen-maker gheboren, het radt vande Fortuyn had hem om hoogh ghevoert; maer om diefville dat hy wel vvist dat dit alleen dickvvijls buyten spoor loopt, hy heeft het sijn vvillen by-spannen. Die op het radt vande Fortuyn alleen sit, die rijdt op eenen sorgelijcken vvagen. Ende soo verre is van daer dat dese hier door by de menschen iet van hunnen lof hebben verloren, dat-ser grooter eer door hebben vercregen. *Oodtmoedigheydt in de eer, is de eer vande eer: ende de Weerdigheydt vande Weerdigheydt.* Doch vvy bevinden datter diergelijcke dunne ghesaeyt zijn. Men siet ghemeynlijck, dat

De Eeren

Bedervende Heeren,

En als Niet

Komt tot Iet,

Dan en kent Iet

Sy-selven niet.

Soo langh als het peerdt van *Alexander de Groot* in den stal stont met eenen slechten halster aen, en eenen geelen lap op hadde, dan liet het sich berijden vande palfrenieren; maer als het gongh op eenen costelijcken toom, met ghevlochte manen, ende droegh eene ghebourduerde fadel met twee goude steghel-reepen, dan en kende't niemandt als *Alexander*. Wy hebben oock soo een dierghelijcke kinderlijcke ende sotte vervvaentheynt in een Pagieken vanden *Prins van Parma*, by sijnen tijdt Gouverneur van dese Neder-landen. Het vvas een boeren kindt van af-komste; maer soo ras als hy sy-selven bevont

inde schoon Livrije, ende dat het silveren passement in sijn ooghen blonck, soo vvierdt hy soo blindt dat hy sijn eyghen vader niet meer en vvou kennen, ter tijdt toe dat dit ter ooren quam aen *sijne Hoogheydt*, die hem dede uyt-schieten, ende lustigh af-smeren, ende na-der-handt sijne lijne broeck, en 't boeren vvambays vvederom gheven, ende leerde hem soo vveer sijn vader kennen. Wat is't vvonder?

Als Niet

Komt tot Iet,

Dan is Niet

Alle-mans verdriet.

En vvat gheschietter dan een-iegghelijck vvordt den mondt geopent, men gaet onderfoecken van vvaer hy comt, van vvie dat hy is gheboren, vvat dat sijne ouders deden; min noch meer gelijk-men doet met de vlieghers, oft de papieren-voghels: Het vliegt boven in de locht, het schijndt vvat vvonders te vvesen, het svviert daer met sijnen langen sterr; maer als-mē den draet oft het kordeken eens op-vvindt, dan fiet-men dat het maer papier en is, oft lijn vvat dat daer boven den meester soo scheen te maken. Van ghelijcken domineerter hedensdaeghs menigh mensch, ende gingh-mē de linie van sijne af-comste onderfoecken, wou-mē den draet van sijn geslachte eens in-halen, 't sou op papier oft lijn vvat uyt-comen, dat is, op ouders, die inden vvinckel hebben gheseten. Het vvare te vvenschen, dat dierghelijcke, die soo op-komen, hunne vorighe nederigheyt somtijds indachtigh vvaren, ende deden ghelijck de Hovenieren, als sy roosmarijnen op den Autaer setten: sy vinden teenemael gheraden, jae noot-sakelijck, dat de vvortel blijve in d'aerde daer sy in zijn op-gheschoten, om soo aenghenamer groenigheyt

heydt te behouden. Oodtmoedigheyt is eenen ver-
ten grondt daer d'eer oock vvvel sal in vvaffen ende
groeyen. Dit is het ghene, oodtmoedighe *Philothea*, dat
my op het Sinne-beelt te voren is gecomen, om ons
in te drucken een liefghetale me-vveerdigheyt tot
onse oude vrienden, ende goede kennisse, als vvy
verheven zijn. Het en is niet al goudt datter blinckt,
vvant

*Noyt Heer, noch Eer
Was sonder seer.*

D'Eer daer-en-boven van haer eyghen nature is on-
stantvastigh, sorghelijck, slibberachtigh, perijcke-
leus, kostelijck, &c. soo dat ick vvvel magh segghen:

*Is de Wereldt niet Wel kindts ?
Dat-se voor een handt vol Windts,
En voor eer van korten tijdt
Menigh peerdt den hals af-rijdt ?
Dat-se voor wat ebb' en vloedt-
Gaet versetten errif-goedt ?
Wereldts eer, en Wereldts pracht
Zijn maer ijs van eenen nacht ;
Die gheveynsen vasten schijn,
Daer gheen balcken onder zijn.
Als-men aen de beeckskens drinkt,
Daer-men tot den enckel sinckt,
Al en vat-men gheenen tack,
Daer en valt gheen onghemack ;
Maer wanneer een maghtigh Vorst
Wil gaen blusen sijnen dorst
Ievers op een steyle ree
Aen den oever vande zee,
Slibbert hem maer eenen voet,
Hy gaet storten in den vloet.*

Daer en is gheen bidden aen,
 Dese moet te gronde gaen,
 Hoe-men spertelt, hoe-men slaet,
 In den val dan is't telaet.

Voorts soo gaeter maghtigh goet
 Tot een trots, en hoogh ghemoedt;
 Niemandt weet in sulcken staet
 Watter niet al op en gaet.

Daer zijn Ioffers dry oft vier,
 Ieder met een Camenier:

Daer zijn peerden voor de pracht;

Daer zijn voghels voor de jaght;

Daer zijn Winden in het kot;

Daer zijn Iaghers op het slot;

Daer zijn knechts en palfreniers,

En het huys vol Officiers.

Die sijn hof vol koolen plant,

Krijght veel rispen in sijn landt.

Ostje Graef zyt, oft Marquies,

Schoon ghy draeght het gulde Vlies,

Over-leght wel uwen staet,

Eer dat ghy te gronde gaet.

Icarus nam't eens te hoogh,

Als hy boven masten vloogh:

Maer sijn veiren dropen af,

Soo dat hem den vleugh begaf.

Siet Wanneer-der iemandt gaet

Hoogher als sijn eyghen staet,

Die wordt oock op korten rydt

Al sijn beste pluymen quijt.

Als-men aen een grooten mast

Grooter zeyl wilt maken vast,

En dat op een kleyne schuyt,

Dat gaet recht toe naer Reyn-uyt.

Noch heeft dit des Wereldts eer:

Selden is sy sonder seer,
 Selden is sy sonder druck,
 Oock in't midden van't gheluck.
 Is't dat uwen staet bedijdt,
 Ghy wordt over al benijdt:
 Hoe dat iemandt hoogher raeckt,
 Hoe dat hy meer scheel ooghen maeckt.

Maer het slimste noch van al,
 D'eer die vlieght ghelijck den bal.
 Krüght ghy eenen sincksen slagh,
 Daer het heele spel aenlagh,
 Ghy vat alle dinghen quaedt,
 En daer leet den heelen staet.
 Soo dan met een woordt gheseydt,
 Wacht u als de Wereldt vleydt;
 Wacht u als sy streelt, en throont,
 En het soetste wesen thoant:
 Hoe-se iemandt hoogher heft,
 Hoe-se iemandt herder treft.
 Leser staet hier op een oogh:
 Al wie klimmen wilt om hoogh,
 Die leggh af en eer en goedt,
 En stae daer op met de voet.

Overloopt eens met u ghepeysen de Princen hoven,
 ghy sult bevinden hoe menighen favorit de ballen
 heeft moeten betalen. Aman wou groot zijn, en hy
 wordt viertigh cubitus verheven. Den Blixem ende
 den Nijdt die gaen de cleyne huyskens voor-by, en
 slaen alleen de hooghe torens. Daeró is vvel geleyt:

Ick hadde mijn zeyl te hoogh ghestelt,
 En cleynen Windt heeft my ghevelt,
 Nu zeyl'ick met eenen cleynen spriet,
 En grooten Windt en deirt my niet.

Den uystersten dagh.

Venturum exhoerresco diem.

Joan. Cuobbaer exc. cum Privilegio.

Godts Oordeel
Sonder voordeel.

W At wonder dinghen sie ick hier?
 'T is t'samen mensch, en t'samen dier.

Is dit monster uyt de hel?

Oft is 't een Vastel-avondt spel?

Dat het wilt als een Maskeraet

Voor onbekent gaen achter straet?

En loopen als een vuylen Guyt

By nachten met de mommen uyt?

My dunckt daer steckt wat anders in,

Het is het Boefken vande Min,

Dat heeft sijn booghsken op den rugh,

En slaet sijn vleughels wonder vlugh,

En wringht sijn armen even seer;

'T en is nu niet soo lustigh meer,

Noch oock soo dertel als het plagh:

Ick peys' al watter schuylen magh,

En wie hem heeft sijn hayr gheroofst,

En waerom met een Uylen hoofst?

En dat het hem is groote pijn,

Van boven af bestraelt te zijn?

My dunckt dat ick't wel raden sou,

Als icker wat op peysen wou.

Den Uyl die vlieght alleen by nacht,

Dan gaet dit Boefken oock ter jacht:

Die quaelyck doet die haetet licht,

Die schouwt een-ieders-een ghesicht,

Uyt vreesse van te zijn betrapt,

Uyt vreesse van te zijn beklapt.

Maer laet hem vry on sienbaer gaen,

Men siet wel waer zijn voeten staen,

Al beter als die Daniel

Ontdeckte by den Af-godt Bel,

Als ieder op de steenen las,

Wat in den nacht bedreven was.

En ghy die achter haghē kruypt,
 En tusschen licht en doncker sluypt,
 En 's avonts mee de uylen vlieght,
 En soo alleen den mensch bedrieght,
 Wat meent ghy dat u schellems feyt
 Begraven is in duysterheyt?
 O neen! daer is den jonghsten dagh,
 Die niemant niet voorbyen magh,
 Die is't die u beklappen sal;
 Want desen dagh die siet het al,
 Die siet u daerje niet en siet,
 Die luyfert al en spreecktje niet,
 En die verstaet een ieders tael;
 In't kort, Godt siet het al-te-maek.

A E N S P R A E C K.

HOe wel heeft den Wijsman gheseydt, *Godt-
vreesende Philothea*: Zyt gbedachtigh u we uysterste
 ende ghy en sult inder eeuwigheyt niet sondighen. Voor-
 waer

Elck dede meer sonden duysent werven,

En waerder gheen oordeel, en moestmen niet sterven.

Het sal enen schroomelijcken dagh zijn, als den
 goddeloosen mensch, die gheen af-standt van son-
 den heeft willen doen, boven hem sal sien den gram-
 moedighen Rechter, onder hem de helsche pijnen,
 besijden hem de duyvelen, binnen hem sijn knagen-
 de consciencie. Siet eens op het Sinne-beelt, *Philo-
thea*, met wat groote benauwtheyt onsen *Cupido*
 staet bevangē, om dat sijne sondē die in duysterheyt
 volbrocht zijn, nu voor al de werelt in het licht sul-
 len gheraken. Op den selfsten sin by-naer schilderen
 sommighe enen Uyl op eendoodtshoof, met dese

divi-

divisie : Ick vrees den jonghsten dagh, Ende om dese vrees t'ontgaen, soo sy meenden, soo hebben sommige Heydenen de *Sonn'* aen-beden voor Godt, om dat die by nacht hunne dieverijen, ende overspelen niet en sou sien, oft weten. Andere kosen de *Maen* voor hunnen Godt, peysende dat die by daghe hunne onrechtveerdigheydt, ende hooverdije niet en sou weten. Iae daer was binnen *Mamerte* een beelt vande svverte *Venus*, die seer gheviert wierde, ende met grooten toe-loop ghe-eert was, op dat hunne vuyligheydt sou in duysterheydt bedeckt blijven. Maer voor Godt, wiens ooghen claerder zijn als de Son, zij alle dinghen kenbaer, niet en blijft verholen; niemandt en can sijn vyer soo leegh stoken, oft sijnen roock sal om hoogh klimmen; noch daer en baten ghesloten deuren noch gegrendelde vensters, noch af-ghetrocken sleutels, noch diepe hollen, noch eenigheydt, noch duysterheydt, noch lange nachten. In dien jonghsten dagh sal alle dingh te voorschijn comen, welck den mensche sulck-een vrees sal aen-jaghen, dat oock de schilderij alleen, ende d'af-beeldinge van het laeste oordeel menigmael het herte doet beven. *Vogaris* Koningh van *Bulgarien* hadd' aen sijn paleys een schoone gallerije, waer in met sijnen goeden oorlof *Methodius* een vermaert schilder, ende wel-sprekenden Religieus afgetrocken hadde het vreesfelijk oordeel; ende siet, de gheschilderde trompetten, het opstaen der dooden, de beroerte der hemelen, de Majesteit vanden Rechter alleen op den doeck af-ghemaelt, hebben soo crachtigh gheweest, dat hy sich tot het Catholijck gheloof heeft begheven. Wie en sal niet vreesen den alder-machtigste, den alder-wijsten, den alder-rechtveerdigste Rechter? Den alder-machtigsten, die niemant

Nierenbergius in Gnomoglyphicis.

Ioannes Europalates. Baron. tom. 10. an. 845.

Innoc. III. l. 3. de contemptu mundi.

kan c. 14.

can ontloopen; den alder-wijsten, die niemandt en can bedrieghen; den alder-rechtveerdighsten, die niemant en can om-kopen. Godt wint aller menschen sonden op een klouwen. ende schijnt nu als te slapen; maer inden dagh des oordeels dan sal-men dien Leeuvv hooren briesschen. Dit gingh *Vrbanus* den *IV.* soo ter herten, dat hy in sijn wapen schilderde een doorne croon met een herte midden daer in, ende onder stont: *Zijt u uystersten gedachtigh.* Onse richter-stoelen ende vier-schaeren en zijn maer kinder-spel daer by, ende nochtans siet-men dat de kloeckste, ende sterckste mannen beswijcken, als hen de sententie des doots wordt voor-ghelesen. In dien dagh dan fullen wy voor den Rechter verschijnen, waer in het openbaer ghebrocht fullen worden alle d'onbekende sonden, oock die alleen bestaen hebben in gepeysen. Ende gelijk de Medicijnen iemandt anatomiseren, ende ontlitten, soo sal ons herte ende nieren ondersocht worden: daer sal-men sien d'onghetrouwe dienaers, d'onbekende over-speelders, de geveynfde vrienden, de valsche ghetuyghen, de slimme ende cromme meyningen, de bedrieghelijcke schijnheyligheyt. O wat een verschil isser tusschen d'oordeelen Godts, ende d'oordeelen der menschen! Als *Oza* sijn handen uyt-stack om de *Arca* vast te houden, vwie en sou niet gheseydt hebben of t en vvas een heyligh vverck? Godt die straft het als eene groote sonde. Ende als *David* sijn volck gingh tellen, sicheen het niet goede policie, ende staet-sorghe te vvesen? Godt die sieter groote boosheyt in-steken. En vwie sou tvvijffelen oft d'offerhande van *Saul* vvas eenen aenghenamen Godts-dienst? Godt heeft het nochtans met eene andere schaele ghevoghen. Naer het vonnis der menschen moest den Doctoor

van Parijs ten tijde vanden Godtsaligen *Bruno* noch wereltdsch eenen grooten heyligen wesen, en naer het oordeel Godts is hy verdoemt ghevonden. Hoe wel zijn-se beraden dan, die dese saecken voor-comen, ende in tijts overpeysen, ende beteren. D'Eeuwigheydt wordt beduydt door een serpent ghevlochten tot eenen rinck, dat in sijnen steert bijt. O dat wy het eyndeken van ons leven somtijds door-knouden, ende eens proefden oft daer gheen fenijn van doodt-sonden sal in-steken! want soo ons leven is, soo sal ons doot zijn: die vvel geleeft heeft, en can niet qualijck sterven, ende die quaelijck geleeft heeft, en sal niet vvel sterven. Aen dien kant dat den boom is overghevassen, ende altijd gheheldt heeft, daer sal hy oock vallen. *Onse tacken zijn onse begheerten: en twijfelt niet oft daer het meeste gewicht vande tacken is, dat daer oock den boom sal vallen.* Dies verblijd' ick my seer, ô Godtvreesende *Philothea*, dat ghy den tijdt der ghenade vvaer neemt, dat ghy u-selven hier vonnist, op dat ghy hier namaels niet en vwordt geoordeelt; ende dat ghy vergiffenisse soeckt in den Biecht-stoel, soo en wordt ghy niet beschuldight voor den Rechter-stoel. Dit leven is den tijdt van bermhertigheyt, daer naer volght dien van rechtverdigheyt: nu wil hy ons genadigh wesen als eenen Vader, maer wee de ghene die het uyt-stellen tot dat hy sal neder-dalen als eenen wraeck-gietigen Rechter. Nu om ons Sinnebeelt noch eens aen te raecken soo seggh' ick: *Het is waerachtigh soo, 't komt uyt al metter Sonnen*
Wat midden in den nacht in't duyster wordt ghesponnen.
Hoe eenfaem dat ghy zijt, wat venster dat ghy sluyt,
Al isser niemant by, de keyen brenghen't uyt.
Let op Susanna eens: twee sonder luy te roepen
Die sluypen in den hof, en gaen daer om te snoepen:

S. Bern.
 ser. 49.

Daer

Daer Was niet eenen mensch, noch worden sy betrapt;
 De boomen van het bos die hebben hen beklapt.
 Versteect u waer ghy wilt, kruypt in de diepste hoecken,
 Waer dat ghy u verliest, daer weet u Godt te soecken.
 Al sat ghy op een slot met water om, en wal,
 En trockt de bruggh' noch op, Godt siet u over al.
 Godt is een Pauwen-steert, hy steckt rondsom vol ooghen,
 Hoe verr' dat ghy vertreckt. hy is u voor ghevlooghen,
 Elck oogh staet op een pen, en watter wordt ghedaen
 Dat stelt hy stracks te boeck en schryft het wacker aen.
 Of schoon ghy dan het stuck en handel soo al draeydde, (de,
 Dat daer noyt mēsch af wist, noyt haē daer naer en kraeyd-
 Daer staet noch voor de deur, daer staet dē jongstē dagh,
 Die ons ontdecken sal al dat verborghen lagh.
 'T is hier al winter-dagh, de sneeuw bedeckt de wercken,
 Waer ieders mest-hoop light, en can-men niet wel merckē.
 De son is onder weegh, waer eens de sneeuw vernielt,
 Men sagh de vuyligheyt, waer van den mest-hoop krielt.
 Ghy zijt den jonghsten dagh, ghy sult ons al verraden,
 Die hier schijn-heyligh zyn, ghelyck de maskeraden.
 Wat baetet dat wy gaen als schaepen achter straet,
 Is't dat wy in het hert zyn wolyen met der daet ?

Met uwen goeden oorlof, beminde Philothea, sal ick hier
 by-voeghen een Geestelijck Liedeken, dat ick by manier
 van t'samen-sprake gestelt heb. Leert hier uyt den tegen-
 woordigen tijdt waernemen, en den toecomendē vreesen.

Super-
rius.]

Nu heb ick het leven adieu adieu gheseydt,
 En tré in d'euwigheydt,
 D'lichaem is nu een lyck,

Bassus.
Super.
Bassus.

Iae morghen stofen slyck,
 En in mijn edel bloeds
 Light nu den worm en vroet.

Och menschen't leven loopt ghelyck een stroom!
 Och menschen't leven vlucht ghelyck een droom!

Och

- Och die hier naer het scheyden, naer sijnen laetsten snick
Hadd' maer een ooghenblick! Super-
rius.
- Och Tijdt Waer zijde ghy?
Die is nu al voor-by.
En al mijn jaren groot?
Die heeft de bleecke door. Bassus.
Super.
Bassus.
- Och menschen neemt doch uwen tijdt hier Waer!
Och menschen daer is gheen respijt hier naer!
- Nu moet ick (eylacen!) voor mijnen Rechter staen!
Nu gaet mijn vonnis aen! Super.
Worde't daer al ghehoord?
Iae oock een ydel woordt. Bassus.
't Quaedt dat verborghen Waer? Super.
Komt dan in't openbaer. Bassus.
- Och menschen peyst doch op u laeste uer!
Och menschen 't valt ons hier daer naer soo suer!
- Nu wensch' ick, een bergh, oft heuvel op my viel,
Soo schroomt en heeft mijn ziel. Super.
O bermhertigheydt!
O Godts rechtveerdigheydt! Bassus.
Iffer dan gheen ghenacy! Super.
Neen, het is al te spaey. Bassus.
- Och menschen peyst op 't vyer en helschen stanck!
Och Eeuwigh, Eeuwigh, Eeuwigh is soo lanck!
- Och jae, Eeuwigh is soo langh, alder-liefste Philothea.
Wilt ghy weten hoe langh? Dat den tooren van
S. Rombout tot Mechlen waer ghemaect van yser,
jae van stael, jae van eenen fijnen diamant, en datter
alle jaer een voghelten met sijn stertjen eens over-
streeck, wat een ghetal van jaren soudender niet
voor-by looppen, eer dien tooren tot de fondamen-
ten, ende diepste grondt-steenen sou zijn af-ghesle-
ten? Iae peyst dat ghy alle jaer eens soudt gaen aen

den oever vande zee, ende daer elcke reyfe niet meer waters af en soudt nemen als ghy in d'ooghe van u naelde soudt connen mede draghen, hoe langhen sou het niet aen-loopen, eer ghy de wateren soudt uyt-gheput hebben? ende nochtans als den tooren, ende de zee wegh souden wesen, ende ten eynde, dan soude d'eeuwigheydt noch al maer ghelijck als beghinnen. Telt soo langh als ghy kondt, ghy en sult het eynde niet achter-halen. Magh ick dan niet wel met recht segghen?

*P. An-
dries
Vaghe-
vyer
4. Deel.*

Lieve vrienden Wilt ghy Weten
Wat dat is de Eeuwigheydt?
Luystert toe ick sal-se meten
Met de mate van den tijdt.

Hondert daghen, hondert weken,
Hondert maenden, hondert werf
Hondert duysent-mael verstreken,
En gheteekent op den kerf,
Duysent hondert duysent jaren
Duysent hondert duysent fout:
Iae soo veel als ghy vergaren
In een heel eeuwe soudt:

Iae soo veel als d'Enghels t'saemen,
En de menschen alle-gaer
Konnen dencken, konnen raemen
Binnen hondert duysent jaer.

'T is ghenoegh, houdt op van tellen,
Dese somm' en gelter niet,
Ghy sult nimmer soo veel stellen,
Datter niet te kort en schiet.

'T wordt door gheen ghetal beteeckent,
Ock dit vyer wordt noyt ghereeckent!
Eerm' een Eeuwigheydt sou Weten,
Waer een Eeuwigheydt versleten.

iet ghy nu niet de blindtheydt, ende de sottigheydt van eenen sondaer, die liever heeft soo langh in de eeuwigheydt te branden, als eenen ooghenblick beschaemt te wesen inde biechte om verghiffenisse te krijghen. Daer lijdt men sonder voldoeninghe, daer betaelt men sonder af-rekeninghe. Wacht u dan voort-aen, ô mensch! den duyvel een hand-schrijft te gheven, oft wel en stelt het niet uyt tot dat ghy de quitanctie inde helle moet halen.

Deze cleyne aen-merckinghe van d'Eeuwigheydt, *Godt-vreesende Philothen*, heeft my een weynigh afgeheleydt van ons Sinne-beeldt, daer *Cupido* soo staet en vreesst den uystersten dagh. Let wel boven op het Sinne-beeldt, hoe datter in staet de *Sonn'*, die alle dinghen bestraect, ende achter de *Son* het swert, dat *Godt* siet nu onse wercken, die hy daer naer sal oordeelen. *Soo dat wy ghenoodsfaccht zijn wel te leven, Boëtius.* en dat wy alle dinghen doen voor het aenschijn van onsen oec-comenden *Rechter*. Eenen discipel, eenen soldaet, een kindt, een maert konnen wel iet doen achter ruggh', oft inden doncker, dat hunnen meester, *Capiteyn*, vader, vrouwe niet en sal weren; maet den sondaer en can niet bedrijven dat voor *Godt* onbekent sal blijven. Want gheen plaetse soo diep, of hy daelter; gheen plaetse soo hoogh, of hy climter; gheen plaetse soo verre, oft hy comter; gheen plaetse soo doncker, oft hy siet. Hy sagh door de ledikan-ten van *David*, door de kantooren van *Zacheus*, door de kelder-mueren van *Thais*, door de dans-scholen van *Magdalena*, door de somer-huyskens ende glo-riettekens vanden *Verloren Soon*. *Godt* siet onse her-ten, ende nieren. Vreesst dan en wacht u, wilt ghy het niet beclaghen.

Ydelheydt des Wereldts.

Tinnit: inane es & d. g. t.

Luc. Chabier 18c. cum Praxian.

*Het gheluyt
Vyset nyt.*

Soo ghy wilt weten metter daet
 Hoe dat het inde wereldt gaet,
 En wat daer al te vinden is,
 Soo let op dees beduydenis.

Cupido klopt hier aen den bol;
 Den bol die klinckt al waer by hol,
 En schijnt te segghen door 't gheluyt;
 Wat klopt ghy hier? 't is hier al uyt:
 Daer ghy naer vraeght, en woonter niet;
 Daer ghy naer jaeght, en loopter niet;
 Daer ghy naer schiet, en vlieghter niet;
 Dat ghy hier soeckt, en isser niet:
 Ghy siet doch wel het is bedrogh,
 En klopt ghy op de wereldt noch?
 De wereldt is een ydel tuyt,
 Dat hoort ghy stracks aen het gheluyt:
 Want datter 't minsten binnen waer,
 Ghy wierde 't aen den klanck ghewaer.
 Den Cuyper weet naer eenen klop,
 Dat vat dat heeft noch soo veel op;
 Iae recht soo veel, noch meer, noch min;
 Dat 't meeste bomt, heeft 't minste in.

Nu Boefken staet een weynigh stil,
 En hoort eens wat ick segghen wil.
 Ghelyck het met de tonnen gaet,
 Als ghy die met den vingher slaet,
 En speuren kont wathier ontbreckt,
 En datter niet veel in een steckt;
 Soo kont ghy oock door vast besluyt
 De wereldt kennen aen 't gheluyt.
 De wereldt die soo klinckt, en vleydt,
 En heeft niet in als Idelheydt;
 Iae Idelheydt, en anders niet;
 Oft isser wat, het is verdriet.

Van buyten is't Wel schoonen schijn,
 Maer binnen niet als druck en pijn;
 Van buyten is het honigh-raet,
 Van binnen niet als gal en quaet:
 Van buyten blijfchap en ghenucht,
 Van binnen isser sucht op sucht:
 Van buyten heeft-se bloemen aen,
 Van binnen vindt-men doorens staen.
 Ick seggh' van buyten soet gheral,
 Van binnen quaedt, oft niet-met-al.
 Ghy Philothea liefste kindt,
 Ick bidd' u dat ghy noyt en mindt
 Dees Wereldt, die soo claer bedrieght,
 En die soo platte leughens lieght,
 En stoft alleen op wat gheluyt;
 Daerom, ick bidd' u, blijfster uyt.

A E N S P R A E C K.

Hier fiet ghy ten langhen lesten, deughdelijck
 Philothea, d'ydele ende valsche Werelt, die daer
 Eccle. soo veel menschen bedroghen heeft, en noch sal be-
 siast. c. 2 drieghen. Laet ons eens den wijfen Salomon daer a
 hooren spreken, hy sal ons segghen wat verfaede
 heydt, ende ruste des herten hy in haer heeft gevon-
 den. Ick hebb' gheseydt in mijn herte (ende hy heve
 oock te keur ghedaen;) Ick sal gaen ende overvloede
 lijck hanteren de wellusten, ende nemen mijn playfier. Ick
 heb mijn wercken groot ghemaect. Ick heb voor my huys
 sen getimmert, ende wyngaerden gheplant. Ick heb hoever
 ende boom-gaerden ghemaect, ende die beplant met bo-
 men van alderley natuere, ende water-groevē heb ick vo
 my ghemaect, dat ick ververschen sou de boschag
 der wassender boomen. Ick heb beseten knechten, end
 dienst

dienst-vrouwen, ende ick heb een groot huysghesin ghehadt, rinderen oock ende groote kudden van schapen, boven al die voor my hebben gheweest in Ierusalem. Ick heb voor my met hoopen vergadert silver, ende goudt, ende rijk dommē, van Koninghen, ende van Landtschappen. Ick heb voor my ghemaect sanghers, ende sangherffen, ende wellustigheden vande kinderen der menschen, nappen ende schenckpotten inden dienst, om wijnen te schencken, ende ick heb in rijkdommen te boven ghegaen al die voor my geweest hebben in Ierusalem, ende al dat mijn ooghen begheerden, dat en heb ick hen niet gheweyghert, noch ick en heb mijn herte niet verboden te ghebruycken alle wellustigheydt. Seght my nu eens Salomon, wat vaste vreught, wat bestandighe blijfchap, wat volle versaedtheydt ghy daer in hebt gevonden? Weet ghy wel wat hy antwoordt, ô Philothea! Ydelheydt der ydelheydt, ende al-te-mael ydelheydt. Nu siet ghy wel waerom datter veel vande Wereldt soo slecht hebben ghesproken, als sy haer by den roock, by den windt, by een bobbel, by eenen droom, by een domp, by een schaduw e, by een riet, by eenen niet verghelijcken. *Wy moghen dat vry* Senec.
weten, want het is soo; de Wereldtsche saecken hebben van de tran-
buyten wel den uytwendighen schijn, maer van binnen isser quillit.
niet als ydelheydt in te vinden. Daerom dunckt my dat- animi
se wat ghemeens hebben met sommige apteke- c. 10.
rijen daer veel doosen zijn met vergulde titels daer
bittere drooghen, ende anders niet in en is te vin-
den. Over-loopt eens alle conditien der menschen.
Van soo veel duysent Coop-lieden, Soldaten, Stu- Scriba-
denten, Hovelinghen en compter qualijck eenen nus in
tot sijne volcomen hope, ende voornemen. Gaet ende Medit.
ondervraecht eens den houwelijcken staet, den welcken soo
veel duysent menschen intreden met verskeringhe, soo het
schijndt, van een voospoedigh vreedsamigh leven, ende ghy

sult nochtans van hondert, die hen daer toe begheven, qualijck eenen vinden, die sijn hope vervult word. In de plaetse van ghenuchte gheeft de Wereldt misnoeghen, in de plaetse van eer gheeft-se versmaetheydt, ende in de plaetse van gherustheydt des herten gheeft-se quellinghen ende pijnen. Als den Keyser *Matthias* met de Keyserinne, ende het Hof was tot *Reghen-sborgh*, soo wasser eenen Bouffon, ende hadd' een Loterije op-ghestelt; maer inden pot daer de briefkens moesten ligghen, daer hadd'hy eenen Eghel, oft yseren vercken met sijn pinnen in verborghen, soo dat-se hen al te-mael quetsten, die quamen om een briefken te trecken. Ende op dat-se niet alleen souden begeekt worden, soo en ontdeckten sy het bedrogh niet. *Mijn beminde Philothea*, dat ick sey dat dese Loterije de Wereldt waer, dunckt u dat ick qualijck sou segghen? Hoe veel compter niet om eer, om goet, om wellust te halen, en sy en dragen anders niet t'huys als onlustigheyt, steecten, knaeghinghe der conscientie. Wat versaedtheydt, wat troost hadd' *Aman* in sijn ghemoedt, als hy over tafel met volle monde verhaelde sijne overvloedighe schatten, sijne schoone kinderen, sijne vrienden, sijn verheven eer, sijne groot-dadigheyt, ende het groot aensien by den Coningh *Affuerus*? Het klonck wel, maer even-wel vondt hy niet als ydelheydt; want hy bekennt selver: *En schoon of ick dit al-te-mael heb, soo langh als ick Mardocheum sie sitten &c.* Wat een wonder sake sou het niet zijn, dat eenen druppel waters een groot vyer sou uyt-blussen, oft wel, dat een cleyn koltjen vyers een heel zee terstondt sou doen verdrooghen? Dese dinghen en kunnen niet gheschieden, maer dat eenen *Mardocheus* sijnen hoet niet, afen doet, ende *Aman* ongegroet laet voor-by-gaen,

Stenge-
lius c. 8.
§. 4.

Esther
c. 5.

gaen, dat vermagh soo veel by den op-gheblasen Favorit, dat hy allen sijn gheluck niet en acht, ende sich houdt voor den ellendighsten vande wereltd. Een teecken dat alle dese saken buyten maer eenen schoonen schijn en hebben, ende van binnen ten minsten met ydelheydt, is't niet met droefheydt, vervult worden. Dit wouden ons te kennen gheven de Gheleerde, als sy versiert hebben, dat *Iupiter* het menschelijck gheslacht vereert hadde met een schoone edel Iffrouw, rijckelijck ghecleedt, die genoemt was *Iffrouw het Gheluck*. Hy meende door dese ghifte, ende goet-jonstigheydt de herten der menschen te winnen, maer ieder-een isser soo op verlor gheworden, dat-se *Iupiter* met sijnen hemel daer hebben ghelaten, ende geen offerhanden meer en hebben ghebrocht aen *Iupiters* autaren. Dese sake is de Goden soo qualijck bevallen, dat het meestendeel der selver gesloten heeft, dat *Iupiter* het menschelijck gheslacht om de groote ondanckbaerheydt moest vernielen. *Vulcanus* was bereet dagh en nacht blixem te smeden om de *Wereltd* in kolen te setten; *Neptunus* gaf ten besten alle sijne golven, ende baren vanden grooten *Oceacn*; *Pluto* wou d'aerde doen scheuren om de menschen te doen versincken: andere waren van ghevoelen dat-men *Iffrouw het Gheluck* de menschen alleen sou ontnemen, dat-men moest wat door de vingheren sien om de groote kranckheydt, ende dat-men voor d'eerste reys der menschen ghebreken soo herdt niet en moest uytwetten. Dese raedt goet gevonden zijnde, is tot dien eynde *Mercurius* af-gheveerdicht: maer nederghedaelt zijnde, bevondt hy, dat alle de menschen rondsom haer dansten; ende soo hy die midden uyt den dans wou halen, soo vatten haer den cenen by

de handen, den anderen by de mouwen, den derden by de kleederen; soo dat *Mercurius* door begeerte van *Iupiter* eenen loofen vindt heeft moeten gebruycken, ende heeft op eenen ooghen-blick sonder dat het de dansfers ghewaer zijn gheworden, het *Gheluck* ghetrocken uyt dese luffrouwen kleederen, ende in haere plaetse ghestelt het *Ongheluck*. Ondertuffchē sy dansten, ende bleven dansen; en daer danster en springhter noch veel op den dagh van heden, de welcke meenen dat sy het meeste gheluck vande wereldt voor handen hebben, ende zijn door den uytwendighen valschen schijn te nemaal bedroghen. Niemandt en weet als die het proeft, onder de damasten tabbaerts, onder de fatijne vlieghers, onder de ghebourduerde karossen, onder de costelijcke pavillioenen, ende ledikanten hoe veel niet alleen ydelheden, maer oock swarigheden daer ghevonden worden.

Soo veel Heeren, soo veel seeren;

Soo veel bonigh, soo veel gal;

Soo veel deughden, soo veel vreughden;

Soo is't hier en over-al.

Ick bid u, *ô Philothea*, hoort eens op het leest den heylighen *Chrysofostomum* spreken van d'Ydelheydt des Wereldts, ende laet de woorden wat diep in u hert sincken. Wat is de *Wereldt* doch, daer wy ons aflaten verleyden? 'T is eenen droom, die in het aen-komen vanden dagh verdwynt; 't zijn bloemen die met de Lenten verflensen; het zijn schaduwē daer niet aen en is te vatten; 't is roock die verstroeyt wort; 't is een bobbel die te niet gaet; 't is een spinne-web die broos is. Oversulcks laet ons dickwijls verhalen ende segghen: Ydelheydt der ydelheden, ende al-te-mael ydelheydt. Laet ons dit schryven op de mueren, op de kleederen, op de merckt, op de ghe-

velds,

vels, op de vensters, op de Weghen; maer principelijck in ons ghemoedt: op dat wy dickmaels over-peysen dat het al-te-mael bedrieghelijck is, ende ghelijck aen de maskeraden. Die behoorden wy malck anderen gheduerigh voor te houden, ende moesten over tafel, ten tyde vande bancquetten, als wy in gheselschap zijn, anders niet segghen als: Ydelheydt der ydelheden, ende al-te-mael ydelheydt. Ick seggh dan tot voorder beduydinge van het Sinne-beeldt?

Wereldt ghy zyt schoon van buyten,
Maer dat ick u kost ontsluyten,

En dat ghy eens open ginckt,
Niemandt sou u meer beminnen;
Maer nu steelt ghy noch ons sinnen,
Om dat ghy van buyten blinckt.

Let eens op des Wereldts saken,
Hoe-se maer den boha maken,

Daer-men noyt af wort versaeft:
Veel gheloven, weynigh gheven,
Doet den sot in vreughden leven:

Gecken die zijn haest ghepaeyt.
Hoort de wereldt, hoort-se rallen,
Siet haer dienaers hoe-se mallen,

Over al is't vreught en spel:
Daeghs soo houden sy bancquetten,
'sNachts soo danffen sy baletten,

Rondsom klinckt de luyt en vel'.
Vande sweepen en kletsooren
Wordt-men doof in bey sijn ooren,

D'Ydelheydt die maect gheluyt,
Veel die rijden, en die rotsen,
En sy proncken in karotsen,

Tot sy rijden achter uyt.
Siet eens loopen soo veel Graven,
En de knechts die achter draven,

En staffieren om de koets:
 Ander' gaen heel jaren toeren
 Op het ſweet van d' arme boeren;
 Want daer was te luttel goets.
 Al de weelde vande landen
 Komen van de ſtroye-banden;
 Dat is nu een Heeren Mijns.
 Wilje ryden, ſpelen, danſen,
 Soo als doen de groote Hanſen?
 Ghy moet erghens Heere af zyn.
 Doch men vindt oock kael gheſellen,
 Die nochtans de pijpen ſtellen,
 Die verſlempen al hun goet.
 En s'en weten van gheen ſcheyen
 Voor s'en hooren 'thaentje kreyen,
 En den tap ſteckt op den hoet.
 Iae gaet buyten op de Dorpen,
 Gheen ſoo ſlecht, oft ſoo verworpen,
 'Tijſer Kermis, oft een Bruyt.
 Claes die moeſelt, Aerdt wilt ſpringhen,
 Hannen danſt, en Lijs moet ſinghen,
 Want den beſſem ſteekter uyt.
 Maer is't dat de ſatte boeren
 Hooren eens de trommel roeren,
 Daer is't eynde vanden dans;
 Saeght ghy dan eens Lijs en Hannen,
 Packen ketels, pot, en pannen,
 En doen in een boeren-ſchans.
 Siet hoe haest dat hier gaen vluchten
 Al de ſpelen en ghenuchten,
 En s'en keeren nimmer weer.
 Wat is blijſchap vande ſteden?
 Ydelheydt der ydelheden;
 En oock niet een briefel meer.

Laet dan vry de Wereldt rasen,

Dat soo tiert zyn sorte-blasen,

Daer en is niet in als Windt.

Gheen ghenuchten of verginghen,

Als alleen daer d'Enghels singhen,

Daer-men Godt altydt bemindt.

Om dieswill' dat by dierghelijcke *Vasten-avondt-voghels* den *Terlinck* veel te berdt cõt, ende datter ghe-
duerigh roockt en smoockt vanden *Toeback*, soo sal
ick dees *Borsten* eens van ter sijden groet, en seggen:

Die *Sondaeghs* slaet het *quackel-been*,

En inde *Wek'* den *terlinck-steen*,

En 's *Winters* vischt, en *Somers* rinckt,

En heeft gheen *kuyp* daer't *vleesch* in *stinckt*.

En sulcke *gilden* vindt-men veel,

Die zyn *ghenaghelt* op het *speel*,

En sitten heele *daghen* t' *huys*,

Engaen in *Kercken* noch in *Kluys*.

Men *kaert*, en *dobbelt*, en men *schaeckt*

Wanneer-men by sijn *Knuyssen* *raeckt*,

Men *smockel-biert* daer aen den *hert*,

Men *weeft* daer aen het *ticktack-bert*,

En somtydts met een *losse handt*

Verspeelt-men al sijn *landt* en *sandt*.

Ghedis wie dat *Processen* *drijft*,

En heele *daghen* *tuyscht* en *schijft*,

Die magh de *beurs* vry open *staen*,

En hangh' daer noyt gheen *mael-slot* aen:

Want *pillen*, en den *terlinck-sleen*,

Die hebben t'samen dit *ghemeen*,

Dat sy *purgeren* *beurs* en *maegh*,

En dit bevindt-men *alle-daegh*.

Hoe menigh *vrouvv* vvaer *beden* *rijck*,

En hadde *qualijck* *baers* *ghelijck*

Maer midts den man een Tuyscher was,
 En die verspeelde heel den bras,
 En honck alleen aen eenen Worp
 De schoonste hoeven van het dorp;
 Soo gaet sijn vrouw nu sonder keurs,
 En hy sit met een platte beurs.
 Wie dickmaels naer het tick-tack loopt,
 Weet dat die selden renten koopt.
 Het spel magh wel oft qualijck gaen,
 Het Gast-huys hanght de Tuyschers aen.

Franciscus Borgias vice-Roy van Catalonien, na-der-handt Religieus vande Societeyt IESV, plagh te segghen; dat-men met den terlinck vier dinghen verloos; den tijdt, het geldt, de Godtvruchtigheydt, ende de conscientie. Den gheluckighsten worp dan van al is, als-men die soo verre wegh smijt, dat-men daer niet meer mede en wilt spelen: want

Een Tuyschers handt,
 Een slockers tandt,
 Een suppers mondt,
 Die gaen te grondt: maer
 Een nerstige handt,
 Een sparenden tandt,
 Die nooden gasten
 Als ander vasten.

Goede ghesellen zijn altijd quade huys-houwers, en van vette keuckens comt-men lichtelijck tot mager erven. Ende eerder is een dorp verteirt, als een huys ghewonnen. Ick seggh' dan voorder:

Al is het gaetje vande keel
 Al is het cleyn, noch kost het veel.
 Rogier bon-temps die heeft in't sijn
 Ghegoten menigh voeder wijn'
 Soo dat hy sonder mantel gaet,
 Die oock al inden Lombaert staet.

Voor-seker die gheen renten heeft,
 En die maer van sijn handen leeft,
 En die noch daer toe alle dagh
 Wil vaghen uyt het heel ghelagh,
 En even-wel den weerd betaelt,
 Seght eens waer hy het gheldt al haelt?
 Ick kender een in onse straet,
 Die al de selve ganghen gaet.
 Als d'ooghen qualijck open zijn,
 Soo sit hy inden branden-wijn,
 En vat hem diën by den kop,
 Hy setter een nat seyltjen op.
 Dan smoockt hy eens, dan eens ghesnufft,
 En spouwt, en nieft, en geeuwt, en pufst;
 Dan drinckt hy weer eens dat hy huyght;
 Wat wonder dat die stuypen kryghet
 En of het schoon is midder-nacht,
 En dat sijn vrouw hem sit en wacht,
 Hy schijnt ghenaghelt op de banck,
 En gaet daer roncken op een planck,
 Oft op een tafel die hy vindt,
 En stinckt een vaeyem teghen-windt.
 Daer leet hy als een beest versmoordt,
 Soo dat hy lijf en ziel vermoordt.
 Hoe menigh wierd' een grissen man,
 En de den toeback en de kan
 Want veel die doen, ghelijck-men siet,
 Sy drincken, en s'en eten niet,
 En spoelen loos en longher af,
 En gaen al vroegher naer het graf.
 Maer wiens neus van den Toeback roockt,
 En als een backers hoven smoockt,
 En dan noch poeyert sijnen snuyt,
 Die blaest sijn ziel ten neusen uyt.

Des Wereldts rust is in het
Cruys.

In ceuce tuta quies.

Ioan. Cuobart excud. cum Privilegio

Oft ick wil, oft niet en wil,
Ick liggh' alleen op't Cruysken stil.

DEn Soeraert die hier voor u staet,
 Die leert ons hoe de Wereldt gaet,
 En wat sy doet, oft niet en doet,
 Waer op alleen sy rusten moet.
 Hy nam de Wereldt in de handt,
 En proefde't eens aen alle kant;
 Dan stondt sy recht, dan stondt sy crom,
 En altijd viel de Wereldt om;
 Tot dat-se viel op't cruysken neer,
 En doen en keerde sy niet meer.
 Wel is in't cruysken dan de rust?
 En is die niet in 's Wereldts lust?

De waere rust is verr' van daer,
 Dat wierd' ick lestmael eerst ghewaer.
 Ick sagh een trots, een moedigh Heer,
 Die op-gheblasen was van eer,
 En had ses peerden in de koets,
 En dan 'k en weet niet hoe veel goedts,
 En Heerlijckheden twee oft drij,
 En gaf de schoonste Leverij,
 En hiel bancketten door het jaer,
 Al oft een Graef of Prince waer.
 Ick sey: Die heeft sijn vollen lust;
 En noch en had sijn hert gheen rust.

Ick sagh daer eenen aen sijn gelt,
 En had den heelen nacht ghetelt,
 En telde noch, en had't soo breedt,
 En ley de sommen al ghereedt,
 En docht hem eenigh gelt te licht,
 Dat hongh hy in het goudt-ghe wicht,
 En sat en woegh van boven neer,
 En potten t'samen even seer;
 En sey soo met een drooghen lach:
 Dat is al voor den ouden dagh;

Als wy eens worden oudt en kout,
 Dan dient ons wel goet onder-houdt;
 Want wie niet wat in tijds en spaert,
 En soo van langher handt vergaert,
 Die sal van hongher noch vergaen:
 'T is nu al om het gheldt ghedaen.
 Daer op soo kusede hy den sack,
 Die vol van souvereynen stack:
 Ick sey: Die heeft sijn vollen lust;
 En noch en had sijn hert gheen rust.

Ick sagh hier leest een hoffsche quant,
 Dan met den voghel op de handt,
 En met de wey-tesch aende sij;
 Dan weder inde piquerij,
 En ghingh ghedurigh naer den noen
 Den Tour van à la mode doen,
 'T en waer hy sat in een prieel;
 Want buyten had hy sijn Casteel,
 Gheleghen in een groen valley,
 Omringhelt met een vette wey;
 En boven dien wel beplant
 Met schoone druyven t'alle-kant:
 Ick sey: Die heeft sijnen vollen lust;
 En noch en had sijn hert gheen rust.

Soo soeck t een ieder over al
 Waer dat hy sich vermaken sal,
 Maer vindter niet als groot verdriet,
 De ware rust en isser niet.
 Want eer, en gheldt, en soete Min,
 Die hebben vry wat quelligh'in,
 En stooren dick wils heel een huys;
 Des Wereldts rust is in het cruys.

AENS PRAECK.

DE Wereldt en vindt nergens in gheen rust, *Beminde Philothea*, sy rolt van d'een op d'ander, en kan nergens als op het Cruys stil ligghen. *Al wat in de Wereldt is, dat is begheerlijckheydt des vleeschs, begheerlijckheydt der ooghen, ende hooverdije des levens.* ^{Ioan. 1.}
 Om dieswill' dan dat de begheerlijckheden zijn ^{2.} inwendighe crachten, ende dat de wereldtliche saken niet veerder en gaen als tot d'uytwendighe sinnen, soo en cander den mensch niet door verfaedt worden. Weet ghy wel de reden waerom dat een schaep van's morghens af tot den avont toe niet en doet als knabbelen en scheren, ende evenwel hongherigh blijft, ende gretigh? Reden is, om dat het heeft twee maghen; in d'een is den hongher, ende in d'ander steckt het gras; ende om dat de spijs niet en comt daer den hongher is, soo en isser oock gheen verfaetheydt. Van ghelijcken de geldt-gierigheydt is in het hert, het goudt ende silver light in de kist; siet, de plaester en light niet daer de wonde is, en daerom en wordt de geldt-sucht niet genesen. Ende de *Liefde* die binnen in de ziel is, en can door de wellusten van het lichaem niet ghelaeft worden, ghelijck het aen eenen dorstighen *Tantalus* gheenen troost, oft verkoelinge aen sijn tonghe veroorsaect, dat hy met sijn voeten staet in het water. Daerom en vindt de *Wereldt* dan nergens in gheen rust, om dieswill' dat daer het begerlijck hert de pijn voelt, dat daer de sinnelijcke wellusten de salve niet en kunnen smeren.

Dan soo ghenomen dat de wereldlijke goeden, ende ghenuchten kosten de vijf sinnen passeren, ende tot het hert ende de ziel vanden mensch in-dringhen,

ghien, souden sy het hert versaden, ende onse ziel vernoeghen? Gheen sijn. Ghelijck eenen drij-hoeck van eenen bol nimmermeer soo vervult en can worden, of de hoecken sullen altijd ydel blijven: soo ons hert, by manier van spreken, is ghelijck eenen triangel oft drij hoeck, die van den ronden bol van de *Wereldt* nimmermeer soo en can vervult worden, oft daer sullen altijd openhoeckē, ende ydele plaetsen ghevonden worden. Steckt in het hert van den mensche eer, goetd, wellust, ende dierghelijcke tijdelijcke saecken, noyt en salt sijne begheerlijckheyt daer door versaden. *David* was herder, hy geraeckt in't legher, hy comt in't hof. Is hy versaedt? Neen hy. Hy spreckt met den Koningh, hy gact vechten teghen *Goliath*, hy verslaet den Reus, hy wordt ingehaelt vande Iffrouwen met snarespel, ende lofsanghen. Is hy versaedt? Verre van daer. Hy sit daghelijcks aen 's Koninghs tafel, hy trouwt *Michol*, hy wordt den schoon-soon van *Saul*. Is hy versaedt? Minder als van te voren. Hy overleeft sijn vijanden, hy wordt selfs Koningh ghesalt, hy heeft wat sijn hert can wenschen. Is hy versaedt? In het minste niet; het is olie in het vyer ghegoten.

Wanneer dan, ô slechten herder! ô stouten vechter! ô kloecken verwinner! ô gheluckighen Bruydegom! ô maghtighen Koningh! VVanneer sult ghy versaedt wesen? VVanneer sult ghy eens rust hebben? *Ick sal versaedt worden, seydt hy, als u glorie, ô Heere, aen my sal verschijnen.* Eerder niet; want noch mijn victorien, noch mijne bruyloften, noch mijn rijck, noch mijn croon can den oneyndelijcken hofgher mijnder zielen versaden. *Ghy hebt ons gheschapen tot u, ende ons hert is ongerust, tot dat het op u rust.* Ghelijck de naelde van het compas draeyt ende keert, en loopt

loopt tot dat-se haer Noord-sterre heeft gheonden: soo is het wispeldurigh hert vanden mensch in eene ghedurighe be weginghe, ende in een om-loopende onruste, tot dat het sy-selven eens tot Godt gaet bekeeren. Hoe wel sey dat den eenen Edelman daer ons den H. *Augustinus* af schrijft, als hy met sijn mede-ghesellen buyten *Trier* gingh wandelen ter wijle den Keyser sat in de schouw-spielen. Soo dese Hovelinghen ginghen om inde bosschen sich wat te vettreden, zijn-se ghevallen in eene Eremijts hutte, ende vindende in sijn celleken het leven vanden H. *Antonius*; soo den eenen sommighe bladeren daer met aendacht in ghelesen hadde, ende van binnen door Godt beroert wierdt, sprack met dese woorden: *Ick bidd' u, seght my eens, wat het doch al is, dat wy in het Hof door soo veel arbeydts soecken te verkrügen? kan onse hope grooter zijn, als dat wy vrienden van den Keyser wordenzende hoe sorghelijck ende perijckeleus is dat? ende door hoe veel perijckelen loopen wy misschien tot een grooter perijckel van onse saligheydt te verliezen?* Met goede reden, *ô Philothea*, oordeelt hy het Hovelinghs leven vol arbeydt te wesen. Den eer-suchtighen wordt meer vermoeyt, als die spitten en delven; als de ghene die smeden ende sware ambachten doen. Sy moeten nauwer toe-sien, als de Bootf-ghesellen ende Matroosen, die maer op weynigh winden hebben te passen; maer in het Hof zijn duyfent klippen en winden, die ons kunnen te gronde zeylen. Ende dit is een leven daermen arbeydt sonder loon, daer-men zeylt sonder hope van haeve. Sy moeten hunne beste middelen daer in besteden, winnen, ende sich verbinden aen die ondanckbaer zijn, toonen een vriendelijck aensicht aen hunne vijanden, spreken een-iegelijck naer den mondt; hebben anders

*August.
l. 8. Cō-
fess. c. 6.*

niet op de tonghe, als: *Vwen dienaer, mijn Heer; ende dat om een weynigh eere te verkrijghen. Ende Wanneer sal dat wesen? De jongheydt gaet voor-by, onse beste jaeren schietender in, den ouderdom komt. En als wy't al hebben, hoe broos is onse eere ende ons ghe-luck? Wat een ongherustigheydt, ende onstandt vastigheydt in alle die saken? duysentd perijckelen zijn daer, duysent tempeesten, duysent schip-braken: die grooter zijn als wy, sullen ons verachten; die cleynder zijn, sullen ons benijden. 'T is al-te-mael brooser, als dat tot ghelas is gheblasen. Is't wel de pijn weerd so grooten ende geduerighen arbeydt voor soo korte, ende onghestadighe eer te besteden?*

Hoort mijn eer-gierigh hert, Wil ick u eens verhalen,
Hoe dier de eere staet, Wat ghy noch moet betalen?
Komt, leert eens uyt dees proef, hoe dat het eenwigh goet
In verre nae soo veel den mensch niet costen moet.

Ghy hebt daer voor betaelt veel slape-loose nachten,
Van dat de eersucht eens verheerde u ghedachten,

En hoeft-syveir sonder eynd, en moey, en matte lé,
En onlust over hoop, dat reken' ick niet mé.

'T kost duysent druppelē syveet, 't kost wel drij duysent hūgē,
En altydt een bloot hoeft, 't kost stuypen ende nūghen;

Her kost beloofden dienst, en menigh Serviteur.

Is dat niet dier ghekocht als ghy u daer gheeft veur?

Het kost u haet en nūdt, het kost u veel scheel ooghen,

Die ghy zijt voor-ghezeylt, en boven't hoeft ghevlooghen,

En menigh helschen vloeck die krūgh-je naer den kop,

En oft u smaect oft niet, 't moet al voor suycker op.

Is dit den loon van alle mijnen arbeydt? is dit den troost van alle mijn sweet? is dit de vergheldinge van ons loopen ende hopen? een ongheruste, een woe-lende, een onstandt vastighe, een perijckeleuse, een broose

broose ende verganghelijcke kennisse met den Keyser? O neen! *Van daghe, is't dat ick begheere, can ick vriendt worden van Godt almaghtigh.* O wat een verschil tusschen de vriendschap met de menschen, ende de vriendschap met d'Enghelen; tusschen de standvastigheydt ende de onstandvastigheydt; tusschen den nijdt ende de goet-jonstigheydt! *Is't dat ick begheere* (ô menschelijck verstand! ô wil! ô memorie! overleghet dit eens, ende weeght dit) *ick can worden vriendt van Godt.* Voor waer dese ghepeysen zijn soo crachtigh gheweest by dese twee Hovelinghen, dat sy op staende voet de *Wereldt* ende hunne twee vrijsters, die-se hadden, verlaten hebben, ende het Palleys van den Keyser verandert in een celleken, de stadt in een wildernisse, hunne sijde cleederen in een grove pijs, hunne leckere spijsen in wortelen en wilde cruyden. Sy hadden hen inde weelde van het Hof ghekeert tot alle canten van ghenuchten, ende sy en kosten gheen ruste vinden, tot dat sy het cruyts, dat is, het ghebedt, Godt-vruchtigheydt, verstervinghe, eenigheyt, soberheyt, oodtmoedigheydt, suyverheyt, lijdsaemheyt, een-vormigheydt van den eygen wil met Godts wille, alle deughdelijcke oefeninghen hebben beginnen te omhelsen. Ghelooft my, vierighe *Philothea*, dat d'oprechte rust, den waerachtighen troost, ende de blijdschap der herten hier in te vinden is. Maer dit en can de *Wereldt* niet vatten, soo dat den *H. Bernardus* wel sey: *Veel sien onse cruyssen, ende weynigh sien onse vertroostinghe.* Hoort de ghetuyghenisse van *Laurentius Justinianus*, die soo veel te ghelooftbarigher is, om dat hy dese soetigheydt niet alleen ghesmaect en heeft, maer van jonghs af als met sogh daer mede is op-ghevoedt. Met raedt, ende willens heeft Godt dit ghedaen, dat de ghe-

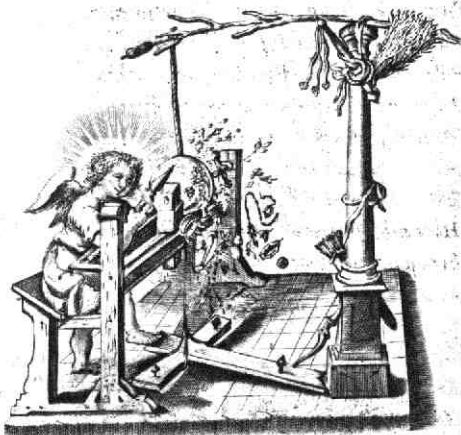
noeghte van een eenigh leven verborghen ende verholen soude zijn; want waer het by-aldien dat den menschen die kennelijck ware, het soude ghebeuren dat de wereltd soude gansch uyt-geput worden; soo soude een-iegheelijck dese ghenoeghre naer loopen, ende omhelsen. Maer op dat ghy niet en verwerpt dese ghetuygenisse, als van eenen die de wereltd niet gheproeft en hadde, ende oordeelt als eenen blinden, die niet en wist wat ghenoechte datter is in eten, drincken, goedt ende eer: ick sal u voor-stellen de ghenoechten, de groote ruste, die *Keyser Carel* den V. in dese maniere van leven twee jaren voor sijne doot genoten heeft. Dese immers (soo ghy bekent, ende ieder kennelijck is) wist wat in de *Wereltd* t'eten was: want, naer dat hy sijne vyanden hadd'onder de voeten ligghen, soo gingh hy sijn eyghen-selven oock verwinnen, ende vrij willigh af-legghende het *Keyserdom*, ende de *Monarchie* van *Spaignien*, heeft sich vertrockē in het *Escuriael*, ende daer in sommighe lichamelijcke oefeninghen tot ghesontheydt, ende in den wegh des cruys, dat is, in vele deughdelijcke wercken tot saligheydt sy-selven begheven; ende als hy een weynigh tijdts de gheruste manier van leven gesmaect hadde, soo plagh hy te segghen, dat hy daer meer ghenuchte schepte in eenen dagh, als heele jaren in sijne victorien; als hy den *Landt-grave*, den *Hertogh* van *Saxen*, den *Coningh Franciscus* in persoone gevanghen kreegh. Sulck-eene gherustheyt, sulck-eenen troost, sulck-eenen peys isser in een gheestelijck en Godt-vruchtigh leven te vinden; soo dat het niet is te verwonderen dat eenen sich uyt de *Wereltd* verreckende, en *Eremijt* wordēde, inde schors van eenē boom schreef desen Adieu aende ongheruste *Werelt*:

Adieu

A Dieu ó Wereldt snoode Vrouw,
 V blydschap steckt vol spaey berouw.
 Adieu ghenucht schijn-honigh soet,
 Ghy vult met gal ons heel ghemoet.
 Adieu eer-suchtigh purper-cleedt,
 Ghy deckt, maer heelt gheen herten-leedt.
 Adieu ryckdommen lief verdriet,
 Ghy steckt, maer thoont u doorens niet.
 Adieu gheselschap dat noch licht,
 VVeet dat de droefheydt u verwacht.
 Adieu mijn Lief, wordt vry de Bruyt,
 Voor my, ick gae, ick scheyder uyt.
 Adieu mijn bloedt, en aed'lyck huys,
 Daer is gheen rust als in het Cruys.
 Hier mé treck ick langhs bergh en dal:
 Een slaef van Godt is Heer van al.

De Passie Christi brenghet de VVellust
tot Volmaecktheydt.

Erit ex hoc aequior ovis.

Van. Cuthbert. excudit. cum Privilegio.

**Leert haer prachten
Hier verachten.**

Komt Philothea gheestigh Kindt,
Hier is wat dat u leven diendt;

Hier is een cort, een nut bescheydt,

Een lesse voor de Ydelheydt;

Hier is den Spiegghel voor de Jeught,

Hier is den Leyds-man tot de Deught.

Ghy siet hier dees Colomme staen,

Met Roeyen, en met Gheessels aen,

En d'wers een Riet daer op ghestelt,

Dat haelt het Cruys op met gheweldt:

En als dit onder wordt ghedruckt,

Dan wordt het riet oock neer gheruckt.

En midden op het draye-ghetouw

Daer loopt de Wereldt wildt en rouw,

De Liefde heeft-se onder-handt,

En draeyt-se af van alle kant;

Al watter op onessen staet,

Al watter buyten Schreven gaet,

Al watter is te bont, en grof,

Oft in't faitson, oft inde stof,

Al wat-men uyt een Loterij,

Oft uyt de Fransche Kremerij,

Al wat-men haelden uyt Parijs,

Godt gheve voor wat gheldt, oft prijs:

Waer mé-men à la Mode gaet,

En M'Ifrouw mé te proncken staet;

Dit wordt hier t'samen af-gheshnoeyt,

En watter was te wildt ghegroeyt:

Soo dat-men hier niet meer en acht

Dat eerstmael was den meeste spracht.

O Philothea gheestigh Kindt,

Siet eens hoe dat u Godt bemindt?

En wat hy voor u heeft ghedaen,

En soudt ghy dan noch wereldtsch gaen?

Neen, neen, leght af den syden rock,
 En bindt eens in de ydel lock,
 Als ghy soo siet hier uwen Heer,
 Dan is't gheen tijdt van proncken meer.

A E N S P R A E C K.

*Annal.
 Minor.
 part. 3.
 ad ann.
 1308.*

Ick wensch uyt almijn hert seer, *Godt-vruchtighe Philothea*, dat ghy een hert hadt ghelijck het hert vande salighe *Clara van Montefalco*, waer in ghelijck in een *Cabinet* volmaecktelijck uyt ghedruckt stonden de *Instrumenten* van de *Passte Christi*: want soo het selfste naer hare doot op-ghesneden was, soo vondt-men aen den eenē kant een *Crucifix* soo aensienlijck, dat selver de Wonde vande ghebenedijde sijde haer teenmael incarnaet vertoonde. Van den anderen kant sagh-men een doorne Croon, de Lantie, dry Naghels, een Spongie op een Riet, een roede, ende sommighe koorden: soo dat haer gheheel herte, dat is, alle hare ghedachten, ende ghepeysen nerghen anders op en schenen gespeelt te hebben, als op de bittere *Passte Christi*. Ick laet u eens peysen hoe dat hare manieren ghe weest hebben van buyren, als hare gedachten soo waren van binnen. Dierghelijck hert wensche ick u, *ô Philothea*; ick weet wel dat ghy schoon zijt: maer ick sou dese uwe schoonheyt noch soo gherne wat vol-maken, ende daerom sal ick de stoutigheydt nemen van u desen Spieghel oock te vereeren; biddende, dat ghy alle daghen een weynigh tijds daer voor wilt staen om u te verciereu, ende te palleren: op dat ghy moght segghen met de heylighe *Agnes*:

Uyt sinen mondt
 Heb ick ghesont

Honigh

Honigh en melck ontfanghen;

En met sijn Bloet

Heeft hy seer soet

Doen bloosen beyd' myn' Wanghen.

Dit is den Spiegel, in den welcken een Christen ziel hare ydelheydt ende onvolmaecktheydt moet gaen ontdecken. Defen ghebruyckte *Rudesindus Bisschop* van *Compostellen*, den welcken in sijn wapen voerde een *Cruys*, ende op den eenen erm eenen Spiegghel, op den anderen van 't *Cruys* eenen *Passer*, om daer als mede af te meten het lijden ende sterven *Christi*; ende den Spiegghel, om daer dan sijn eyghen wercken in te sien, op dat hy soo sou weten, ende ontdecken hoe verre hy was vande voet-stappen *Christi*, ende waer in hy sijne werckē hadde te beteren, ende sijn leven te versterken. Die sy-selven voor desen Spiegghel stelt, die sal lichtelijck met den heyligen *Bernardus* segghen: *Ick schaems my te worden een delicaet lichaem onder een hoeft ghecroont met doorens.* Hierom weygherde den Godt-vruchtighen, ende victorien *Godefridus Bullonius*, naer dat hy *Ierusalem* hadde in-ghenomen, met Koninghlijck cieraet door de stadt te gaen, segghende, dat het niet en betaemde dat hy met scepter en croon sou gaen langhs de straten, die sijnen *Saligh-maker* betreden hadde ghecroont wesende met doorens. *Hy rhoonde dat hy liever had te wesen eenen gouden Coningh met een houten croon, als eenen houten met een goude.*

*Divus
Maurus
in Hist.
S. Jacobi.
l. 2. s. 12.*

Salic.

Ende op dat ghy niet en peyst, *o Philothea*, dat dit alleen is gheweest eenen spiegghel voor mans personen; soo wil ick hier oock by-voeghen de *H. Elisabeth* dochter van den Coningh van *Hongarijen*, de welcke als ick noem, soo bidd' ick u, dat ghy het Exempel van dese triomphante *Princesse* ten min-

stert

sten eens aendachtelijck wilt overweghen. Dese dan in haer Coninghlijck cieraet, met eenen grooten sleyp van Staet. Iofferen, ende Hovelinghen comende in de Kercke, heeft haer ooghen gheslaghen op een beweghelijck beelt, daer *Christus* aen het Cruys was ghehanghen, ende begonst daer door terstont in tranen te smiltten, ende in haer ghemoedte eenmael ontstelt te worden: ende als sy eenen tijt langh op den ghecruysten *Iesus* ghesien hadde, ghestoort op den pracht, en op het Coninghlijck cieraet: Siet eens, seyde sy, mijnen Godt ende Saligh-maker sterft moeder-naeck aen een galghe, ende ick blinck in't gout, ghesteente, ende purpuren cleederen; hy draeght een dorne croon, ende ick een goude; mijne vingheren glinsteren van diamanten, ende sijnen hande zijn door-boort met ysere nagels; ick blancket mijne wanghen, ende hy hanght daer met blauw gheslaghen kaecken; ick poeyere mijne locken, ende sijn hayr is door sweeten en bloedt in een ghebacken; hy wordt van sijnen hemelschen Vader om mijne sonden berooft van allen troost der wereldt, ende ick neme noch mijn vermaeck in tijdelijcken pracht ende ydelheydt des wereldts. O ellendigh mensch als ick ben! die soo qualijck mijnen Saligh-maker naer-volghe, die soo veel de wereldt hebbe gheacht; ende die de wereldt, ende al wat inde wereldt leeft, heeft gheschapien, ende verlost met soo een schandighe ende pijnelijcke doot, die hebbe ick verlaten: hoe wel magh hy over my klagen ende segghen:

Ick ben schoon, men bemindt my niet:

Ick ben Edel, men diendt my niet:

Ick ben ryck, men bidt my niet:

Ick ben almachtigh, men vreesst my niet:

Ick ben eeuwigh, men soeckt my niet:
 Ick ben Wijs, men vraeght my niet:
 Ick ben den wegh, men bewandelt my niet:
 Ick ben de waerheydt, men ghelooft my niet:
 Ick ben dat leven, men begheert my niet:
 Ick ben dat licht, men siet my niet:
 Ick ben bermhertigh, men vertrouwt my niet:
 Ick ben den leyds-man, men volght my niet:
 O mensch! gaet ghy verloren, en wÿtet my niet.
 Want ick en ben d'oorfaeck van u verdoememisse niet.

Wat can ick andtwoorden op dese klachten, met de welcke hy, soo my dunckt, mijn wereltsch herte is toe-sprekende? wat can ick by-brengen tot ontschuldighen? hoe can ick mijn over-groote onachtsaemheydt verschoonen, dat ick den wegh der saligheydt, dat ick dat eeuwigh goet, de onghementen wijsheydt, de oneyndelijcke bermhertigheydt, de brandende liefde, niet anders en verghelde, niet anders en beminne, niet anders en gheloove, niet anders en weerdere, niet anders tot noch toe naet en volghen?

Dit gheseydt hebbende is sy door gheweldt van droefheyten ende leedt-wesen in onmacht gevallen, ende beswcken ter aerden, ende qualijck tot haerselven ghecomen, versakende voort-aen haer hofs ende prachtigh leven, heeft ghesloten, den naeckten, ende ghecruysten, ende oodtmoedighen IESUM naet te volghen. Wat dunckt u, ô Philothea, van dit kloeck voornemen, van dese veranderinge, van dese volcomen verfoeyinghe der ydelheydt? het was een teeken dat de gratie Godts, ende eenen heylighen Gheest noch in de Godvruchtighe ziel was spelende. Ghelijck-men iemanden, die langh in sijne uystersten heeft ghelegen, soo dat-men twijffelt

of daer noch aeffem in is, een pluymken op den mondt leet, om te sien of het wech gheblasen sal worden, welck een seker teecken is, dat daer noch gheeft inden siecken is: soo oock als iemandt verdrijsf ende verfoeyt de pluymkens der ydelheydt, ende den lichtveerdighen pracht versaect, 'tis een ghewis teecken, dat den Gheest Godts, ende sijne gratie dierghelijcke ziele noch is by-woonende ende bestierende. Dit selfste sien wy aerdighlijck verbeeldt in veel poincten van de heylighe *Magdalena*, de welcke voor een *Crucifix* biddende, ende met eenē heylighen haet teghen hare voor-gaende sonden ende aerd'sche genoeghten ontsteken zijnde, haer eyghen lichaem gaet berooven, af-ruckende allen ydel cieraet haerder leden; als faveuren, stricken, mouchoiren, waeyer, spieghel, friseer-priem, blanketsel, poeyer-doofen, goude ketenen, juweelen, pendanten, braseletten, peerle-snoeren, bagghen, minne-brieven, contrefaitsels; ende met het *Crucifix* in de handt, ende tranen in d'ooghen soo schijnt-se hare voor-gaende ydelheydt, soo my dunckt, met dierghelijcke clachten te beweenen:

Ziele laet rusten uwe lusten,
 En verlaet eens uwen pracht:
 Sult ghy minnen, en besinnen
 Al wat dese Wereldt acht?
 Gaet besnoeyen, en verfoeyen
 Al dit ydel hooft-cieraet:
 Ciert u leden naer de reden,
 Siet hoe uwen Meester gaet:
 Hy quam gheven ons sijn leven,
 Hy quam sterven onse doot,
 En door't lyden ons verblijden,
 Ons gheluck brocht hem in noot.

Troost der menschen, die wy wenschen,

Laeghde ghy voor ons op't stroy?

Moest ghy draghen Noordsche vlaghen?

Wasser dan voor u maer hoy?

Wulpsche leden, die betreden

Ledikanten van Damast,

Utapijten die verwijten,

Dat het op gheen kryb en past.

Sult ghy voeren perle-snoeren,

En juweelen om den toon!

Sult ghy rocken u twee locken,

Als hy draeght een doorne croon?

Ghy met ringhen, moye dinghen,

En met stricken van sattyn?

Daer sijn handen vast met banden

Op den rugghe ghebonden zyn!

Upaleersel, u friseersel

Wilt ghy weten hoe het staet?

Siet het schynen in sijn pijnen,

Daer hy vol van wonden gaet.

Ons blancketten zyn souffletten,

En ons poyer dat is siveet;

Onse sonden dat zyn wonden,

Dese doen hem't meeste leet.

Peyst dees smerten met der herten,

Die gaet proncken stijf van gout;

Onse Moden zyn als Ioden,

Die Godt cruysten op een hout.

Dat nu beken quamen leken,

Hadd' ick nu een tranen-vloedt;

'T hert van steenen wou het weenen,

Ick gingh storten oock mijn bloedt.

Siet eens, o Godt-vruchtighe Philothea, hoe dese heyli-
ghe Sondaresse ghebruyckt heeft den Spiegel, ende

den Passer, om het groot verschil tusschen haer leven ende het leven *Christi* meerder te doen blijken; soo dat sy oock lichtelijck cost gronderen de leelijckheydt haerder sonden uyt de swaerheydt sijnder pijnen. Op welcke maniere oock seer vernuftelijck verstaen can worden de *Maxime* oft gemeyne *Spreucke* vande oude Rechts-gheleerden: *Dat-men het swert niet en can verstaen, of men moet het root ghelesen hebben.* Sy wouwen segghen, dat-men den sin van een Capittel, dat met swerte letters gedruckt was, niet wel en kost vatten, 't en ware saken dat-men eerst den tijtel daer van las, die met roode letters pleegh ghestelt te worden. Soo seggh' ick oock, *ô Philothea*, men verstaet nimmermeer beter het swert ende de leelijckheydt onser sonden, dan, als wy eerst lesen het root, dat is, het dierbaer bloedt, ende de pijnen van de *Passie Christi*, ende al het ghene, dat hy voor onse verlossinghe gheleden heeft.

Desen rooden *Tijtel* ende dit swert *Capittel* was de Lesse vande salighe *Angela de Foligini*: de welcke van haer eyghen selven belijdt, dat sy, staende voor het *Crucifix*, merckte, dat *Christus* sijn eygen ooghen sloegh op sijne Wonden: ende dan keerde hy die naer het hooft, sijde, ende handen van *Angela*; of hy had willen segghen: Is het moghelijck dat de menschen noch niet en vatten d'ydelheydt hunder werken, ende de swaerheydt hunder sonden; daer-se sien dat ick soo gronde-loose pijnē om hebbe moeten lijden? Waer door *Angela* soo ontsteken vierde, dat-se hare wanghen verbrande, ende ghenootsaeckt was die met kout water te lesschen.

Soo dan, *ô Philothea*, den naeckten, ende gheeruysten *IESVS* is een sterck, ende crachtigh beweegh-

Nō intelligitur nigrum, nisi legatur rubrū.

P. Barry c. 2. devot. 9.

sel om inwendelijck alle ghenuchten te versaecken;
 ende uytwendelijck allen ydelheydt te verfoyen.
 Waer't nochtans, dat ghy om ghevichtighe reden
 u niet teenemael van een wereltds cleedt en kost be-
 rooven; maer bedwonghen wierde van uwen staet,
 oft iet anders het selve naer de manier, ende loop
 des tijdts rijckelijck ende costelijck t'aenveerden;
 dan waer van u te wenschen, dat ghy ten minsten
 gheenen hooghmoedt, trotsheydt, oft hooveerdigh
 hert daer op soudt willen draghen. De schoone en-
 de oodmoedtghe Koninginne *Esther*, al-hoe-wel sy *Esther*
c. 14.
 boven maten costelijck verciert was, ende boven
 alle d'andere van *Absuerus* bemindt, dien haer oock
 tot dien eynde de Koninghlijcke croon op het hoofd
 had doen stellen; sy niet te min was soo verre van
 haer hert door dit uytghelesen cieraet, en Koningh-
 lijcken pracht te verhooveerdighen, ende te laten
 op-svillen, dat-se plagh Godt daer af tot ghetuygen
 te nemen, segghende: *Ghy weet, ô Heer, dat ick gheen*
ghenuchte en neme in dit teecken van hooverdije, ende
glorie, dat ick op mijn hoofd draghe op die daghen, als ick
voor al de Wereldt in groot-dadigheydt moet verschijnen.
 Niet veel min, al-hoe-vvel in minder fortuyn, en-
 de staet, dede de huys-vrouwve van *Iacoponus*; de
 vvelcke noch bovē dien onder haer vverelts cleedt,
 dat-se droegh alleen om haren man te believeen, had
 een ander van scherp hayr gevvevē: met het vvelck
 sy haer teer vleesch temde; op dat het sich door
 den uytvendighen schijn niet en soude verydelen.
 Dier-ghelijcke vveet ick datter noch hedensdaeghs
 zijn, oock al van qualiteyt, die nochtans onder hare
 cleederen strenghe penitentie ende lijf-castijdighe
 verdraghen; jae ick en tvvijffele niet, *ô Philothea*, of
 ghy en pleeght dit op sommige tijden oock te ge-

bruycken. Doch ick keer weder tot ons eerste pro-
 pooft ende ick wil noch eens voor ooghen stellen
 den Spieghel van den ghecruyften IESVS, ende be-
 toonen dat menigh ydel hert daer door wordt be-
 weeght. De bewijſinghe ſal ick doen in een ſalighe
Dochter, die vry al wat te trots was op haere ſchoon-
 heyt, ende dies volghens al te ſeer gheneghen tot
 het ydel cieraet ende palleren. Sy heeft ſich dan op
 eenen ſekeren tijdt voor haren ſpieghel gheſtelt :
 dan, ghelijck-ſe uyt der maten vies was, ende al te
 nauw-keurigh, ſoo en koſt ſy haer ſelven gheenſins
 vol-doen : hare locken en croiden niet ghelijck-
 ſe begeerde: hare wanghen en bloofden niet gelijk
 ſy w enſchte: hare wijnbrauwen en waren niet ge-
 ſpannen, ende veel dierghelijcke viſe vaſerijen doch-
 ten haer hooft te ontbreken. Soo dan ſy dede, ende
 her-dede alle deſe dinghen vijf-en-twintigh-mael,
 ende noch en wou't niet lueken : waer door ſy ſoo
 vermoeydt wierdt, dat-ſe ghenoodtſaeckt wierdt
 op een ſtoeltjen te gaen ruſten. Daer ſittende, ley ſy
 haer ydel, ende nochtans ſy vaer hooft op haer hant,
 en bleef van ſpijt ſoo ſitten fantaſeren. Ondertuffché
 hervvaerts ende derwaerts hare ooghen om-draey-
 ende, zijn-ſe gevallen op een *Crucifix*, dat op het bu-
 ſet ſtont; het welck aenſchouwende, wierdt ſy ſoo
 diep in haer ghemoedt ghetroffen, dat deſe wee-
 moedighe ende rouvv-hertighe clachten uyt haren
 boeſem zijn ghevloghen, ende ſich begheven heeft
 om Godt te dienen. Ick bidd' u, *lieve Philothea*, ſiet
 eens oft ſy de vvaerheyt niet en bekent: is't oock by
 aldien dat ghy daer iet in vint, dat u raeckt, ghelijck
 ghy eenen reghel oft twee vvel ſult vinden; neemt
 het in danck, vvant het u met een gunſtighe penne
 geſchreven vyort. Hare clachtē dan beginnen aldus:

Wie sal een tranen-vloet aen mijn gesicht verleenen,
 Om met mijn oogen selfs mijn ooghen te beweenen?
 Wie sal uyt elcke vlecht doen springhen een fonteyn?
 Want droefheyt die maer sucht, die is voor my te kleyn.
 Ick wil dit ydel hoost van hayr tot hayrken wasschen,
 En dan eens wederom bestroeyen dick met aschen;
 Ick wil van heden af gaen in een hayren kleet,
 Tot dat dit weeldigh vleesch syvem in de roode syveet.
 Ken can my nimmermeer te harde wetten maken,
 Al koos' ick van nu afeen vyer om in te blaken;
 Dit wulphsch, en wereltsch hert dat moet gesuyvert zijn,
 Godt gheve door wat straf, Godt gheve door wat pijn.
 Den kostelijcken tijdt, en mijn' verloren daghen,
 Hoe can ick sondigh mensch ten vollen die beclaghen?
 Doch dien goeden Godt is dick wils haest voldaan,
 Als hy siet uyt een oogh maer rollen eenen traen.
 Dies wil ick met gheclagh in't cort eens gaen verhalen,
 Hoe ick tot noch toe gingh in eenen dool-hof dwalen:
 Ick wil met herten leedt eens brenghen aenden dagh,
 In wat een diepen slaep van Ydelheydt ick lagh.
 Wanneer de morggen-sonn' op haren gulden wagh
 De wereldt weder schonck de nieuw-gheboren daghen;
 En dat het blinckend' hoost soo hoogh gheresen was,
 Dat het diep in de sael schoot stralen door't ghelas:
 Als buyten op het landt de offen ginghen ploeghen,
 Als al de bracken los, als al de winden joeghen,
 Als ieder in het syveet hadd' uren over-bracht,
 Dan was't tot mynen' tnoch gheen eynde vanden nacht.
 Ick sliep tot thienen toe, dan quam de maeght ghetreden,
 En gingh ghestolens wijs met ruchteloose schreden,
 En quam tot in het ghemack, tot aen mijn ledikant,
 En nam my inden slaep heel soetjens by der handt;
 En bod' my goeden dagh, en sey my goeden morggen:
 Hier was den aenvangh eerst van al mijn ydel sorghen.

En soo ick had ghedroomt, soo moest ick zijn gbehult ;
 Soo moest ick zijn ghespeet, soo moest ick zijn ghekrult,
 Al soud' ick uren langh daer hebben sitten kijcken,
 Al soud' ick uren langh daer hebben sitten strycken :
 De maect en had gheen rust, al was-se moe van staen,
 Of ick en was voor eerst oock tot een hayr voldaeen.
 Dan gingh' ick naer Godts-dienst, de Misse vande slapers,
 Iae soo ghy't wel bevroedt, de Misse vande gapers ;
 Godt weet hoe menigh oogh daer vierigh leet en spelt,
 Terwijl' een rouwigh hert stort tranen met ghewelt.
 Hoe selden heb ick daer met aendacht Godt ghebeden ;
 Maer sagh nu hier, nu daer, wie uyt, wie in quam tredend'
 Wie ginck in wit sattijn, in pan, oft svvert sluweel ?
 Daer vloogh mijn oogh en tijt wel voor het meesten deel.
 En als't al was ghedaen, en dat wy ghinghen scheyden,
 Dan reeser groot verschil wie ons sou t'huys gheleyden ;
 En t'wisten onder een, ende op den staenden voet
 Bestemde sy een plaets, en al met koelen moet.
 Soo iser menigh-mael om ons crackeel ghesproten,
 Soo heb ick meer als eens onnoosel bloedt vergoten ;
 Ick hiet het trouwen dienst, ick noemd' et vrijerij,
 En het was metter daet maer lauter moorderij.
 Soo wierdt het midder-noen, men ginck de spijsen rechten,
 Daer stont tot onsen dienst een heel deel gauwe knechten ;
 Daer wierdt de gasten eerst ghedient van het beghin,
 Een costelijck lampet met roosen-water in.
 Als ieder een nu sat, soo moest-men vrolijck wesen,
 En was tot dien eynd' oock alles uyt-ghelesen,
 Soo van ghesoden spijs, als alder-bandt ghebract
 Van wildt, en kort-ghebeent, tot lust en overdaect,
 En soete confituer, en lecker marmeladen,
 En alderhande fruyt, en schotels van succaden ;
 Daer toe den koelen wijn die ginck gbedurigh rondt,
 Die altijd in bet ijs den heelen Somer stont.

Hoe menigh dertel tongh' en onghesouten reden,
 En syverten achter-clap en wierdt daer niet gheleden?
 En veel broodt-dronckerij, en onbeschoft gheluyt:
 Want daer den Wijn gaet in, daer gaet de Wijsheydt nyt.
 Dan gingh-men in't prieel, oft met een jaghtjen varen,
 Om nieuwen appetijt te scheppen uyt de baren;
 Oft wel in een karos soo gingh-men naer den noen
 Den Tour van à la mod' Venus processie doen.
 Soo quam den avondt aen, dan ginck het op een singhen,
 Dan ginck het heel den nacht op danssen en op springhen,
 Op losse vrjerij, die qualijck dient gheseydt:
 De moeder van het quaedt, dat is de duyster heydt.
 En quam het by gheval dat wy daer niet en waren,
 Soo ginghen voor ons deur' by nachten dese snaren:
 De speel-mans op de straet die maecten soet gheluyt,
 Dat menigh mensch stont op, en keeck te venster uyt.
 Hier hebt ghy, mijne ziel, eens in het kort beschreven
 Den loop van uwen tijdt, en u voorgaende leven;
 Maer is dit oock den Wegh, des hemels rechte baen?
 Is't hier langhsdat een ziel moet tot den Schepper gaen?
 Of Christus heeft ghedoolt, of seker ghy moet dwalen;
 Dies hanght de Ydelheydt doch eens in beter schalen,
 En weeght met u verstandt, wat hy ons daer af leert:
 Den mensch en doolt niet heel als hy ten halven keert.
 Ah! had ick soo gheleest ghelijck veel Edel Maeghden,
 Die naer de Ydelheydt, oft lusten niet en vraeghden!
 Sal ick't dan zijn alleen die naer de Wereldt loop,
 Daer ick voor minder prijs den Hemel vind' te coop?
 Sal dit onaerdigh bloedt dan altydt achter-wycken,
 Als menigh teerder Maeght gaet met de croone strycken?
 Wel-aen dan slappe ziel, 't is tijdt dat ghy beghint;
 Den Minnaer, dien ghy houdt, is lichter als den wint.
 Al schijn' ick iemandt schoon, men heefter meer ghevonden,
 Die schoonder schoonheydt noch met eygen hande schonden;

Het speet haer, dat de glans oock Keyfers had behaeght,
 En seker die Godt dient, dat is de Wijste maeght.
 En heeft Lucia niet haer ooghen uyt-ghestooten,
 Die stralen, soo hy sey, in's Koninghs herte schooten?
 Sy was haer ooghen quijt, en spelt op sijn ghesicht,
 En als sy wierdt gheblint, dan wierdt den Vorst verlicht.
 Brigitta moest haer eer, oft schoonigheydt verliezen,
 Sy gaet een leelijck vel voor korten lust verkiezen,
 Sy haelt haer Wanghen op, en scheynt den schoonē glans,
 En seydt: Die is voor Godt, niet voor onsuiver mans.
 En heeft niet den Tyran sijn vinnigh stael gheslepen,
 En u, ô Agatha, de borsten af-gheopen?
 Nu siet ghy wel, mijn ziel, hoe dat een ydel Maeght
 Haer eyghen ongheluck in haeren boesem draeght.
 En Apollonia, wat hebt ghy niet verdraghen,
 Als u uyt uwen mondt de tanden zijn gheslaghen?
 Al waert ghy doen mis-maect, en uwe tanden uyt,
 Ghy waert doen aldermeest voor Godt de schoōste Bruyt.
 Dit is het hals-cieraet van soo veel edel Maeghden,
 Daer sy in haere jeught den Hemel mé behaegden:
 Daer en was niet-met-al dat aen haer leden blonck,
 Als't syveert dat door den hals, oft haere borsten gonck.
 Nu zijn sy al-te-mael daer boven in ghenuchten,
 Terwyl' den tyt en jeught, en schoonheyte van my vluchten;
 Terwyl ick liggh' en woel in trouwe-loose min,
 Daer niet als slum bedrogh, en valscheydt en steect in.
 Ick hebbet al ghesien, en het sal noch ghebeuren
 Dat een meyneedigh hert steect in de Serviteuren;
 Den List is nu een deught, 't Bedrieghen dat is eer,
 Men maect van valsche Eed' nu geen conscientie meer.
 En weet ick niet ghenoech, hoe dat-se met ons leven?
 Hoe dat-se ons alleen maer schoone woorden gheven?
 En syveiren menigh-mael een vast en echte trouw,
 En speten soo de jeught blauw bloemkens op de mouw.

De menschen zyn niet meer, ghelyck-se eertijds pleghen,
De tongh is van het hert al verder nu gheleghen;

Oft wordet eens ghemeynt, het is soo haest ghedaen :

Wie can doch op een riet, wie cander vast op staen ?

De Wereldt is te valsch, daer is niet op te bouwen,

De menschen zyn te snood, wie sal daer op betrouwen ?

Sy maecten ons wat wijs, en siet ghy dat niet claer ?

Waerom dan, ô mijn hert, vvaerom gheloofdy haer ?

Al beter dan voort-aen Monsieur Adieu ghegheven,

Soo Kondt ghy sonder schand', en sonder opspraeck leven.

Soo mijde ghy't bedrogh van alle Ydelheydt,

En houdt de rechte baen van uvve saligheydt.

Is't dat ghy hebt een hert gheneghen om te minnen,

Is't dat een stadigh vyer speelt in u teere sinnen ;

Besiet een Koninghs Soon, die daer ghenaghelt hanght,

Die is't die naer u hert, en uwe ziel verlanght.

Siet eens vvat dat hy heeft voor uvve gunst gheleden;

Hy lagh in eenen stal, en vvierdt voor u besneden,

Ghegheeffelt, en ghecruyst, door-nagelt, en door-vvont,

Om dat ghy in sijn hert soo diep ghevvertelt stont.

En sult ghy dan niet eens u danckbaerheydt betoonen,

En Liefde met de liefd', en hert met hert gaen loonen ?

Wel aen dan mijne ziel; seght eens met kloeck en moedt,

Aen eenen, die voor u heeft uyt-ghestort sijn bloedt :

Ick schenck u, IESV soet, ick schenck' u duysent herten ;

Ick ghev' u lijf en ziel voor uvve pijn en sn. ten :

Ick bidd' u, neemt my aen, ontfanght my voor u Bruyt,

Ick gae de Wereldt af, ick svveir' ick scheyder uyt.

Dit gheseyt hebbende, gingh sy den grooten pracht
ende Ydelheyte tenemael verlaten, om voort-aen
alle affectie op Christum den waerachtigen Bruyde-
gom te stellen: waer toe ick hope dat ghy u oock,
ô alder-liefste Philothea, dit voor een exempel nemen-
de, sult begheven, ende kloeckmoedigh volcyn den.

Strijdt teghen d' onfuyvere
Liefde.

Patet aethæ; clauditur oebi.

Ioan. Crobbart. 1664. cum Privilegio.

Gheen wereldts Min
En kan hier in.

HEt Boefken dat de Wereldt hout,
 En op mijn hert met crachten douwt;
 Dat wouwer laetstmael vuyle Min
 Gaen schrijven met een pyltjen in.
 Hy quam my aen met soet ghelaet,
 En streelde met gheveynsden praet,
 En smeecte met een liefgheley,
 Met menigh quinck-slagh tuschen bey :
 Want schoon beloften heeft de Min,
 En meer en steeckter oock niet in;
 En hoe de woorden soeter zijn,
 Hoe dat-se hebben meer fenijn :
 Daerom soo dienter op ghepast,
 Eer dat het Boefken u verrast :
 Want Venus soon en is niet blindt,
 Ghelyck-men't uyt-gheschildert vindt ;
 Als by eens lonckt, dan siet hy snel,
 En door een harnas schiet hy wel.
 Sijn booghsken dat is sijn gheweer,
 Dat quetst en doet daer naer eerst seer,
 Al blyster gheen lick-teecken van,
 Nochtans het vele soo menigh man.
 Daerom, ó jongheydt, op de wacht,
 Besonder als het Guytjen lacht :
 En als het vlieght op den hals.
 Want siet, het Boefken is soo vals,
 Dat het u troetelt met den mondt,
 Ter wyl' her't hert met pylen wondt.

Soo quam het my oock laetstmael aen,
 Maer het en heeft niet op-ghedaen :
 Ick smeeet sijn pyltjens in het vyer,
 En doen en kost het niet een sier.
 Nu komt het weder voor den dagh,
 En kouwt al anders als het plagh :

'Ten voert gheen lanci, noch gheen speir.
 De Wereldt dat is sijn gheweir.
 Het weet hoe pracht, wellust, en gheldt
 Op een jongh hert doen groot gheweldt :
 En dat sluweel, en saecht sattijn
 Nu wel de selste wapens zyn.
 Maer siet, ick ben de Wereldt moe,
 En't hert is nae beneden toe ;
 En Godt die stort daer in sijn vier,
 En daerom vrees' ick niet een sier :
 Al stormter heel de Wereldt veur,
 Het Hert is herdt, 't engaet niet deur.

A E N S P R A E C K.

D It is den alder-herdsten strijdt, *ô lieve Philothea*,
 daer de *Wereldt* een jongh hert komt bestor-
 men: ende daer de onsuivere *Liefde* teghen de God-
 delijcke komt te vechten, om te sien, vvie dat het
 veldt sal behouden. Dry vijanden heeft het men-
 schen leven; eenen in het beghinsel, eenen in het
 midden, eenen op het eynde: soo dat het is een' oorlogh
 op der aerden, naer het segghen van *Iob*: ende vvordt
 altijd vanden eenen, oft vanden anderen bespron-
 ghen. Ick sal u dese vvaerheydt door een fabel ont-
 decken, die ons vvatlicht sal gheven. De *Poëten* ver-
 fieren, dat een schoone Maeght, met name *Athalan-
 ta*, van veel jongh-mans versocht vvierdt: maer dat
 sy aen niemandt hare jonste vvilde gheven, als die
 haer in de loop-baen sou vervvonnen hebbē; doch
 met sulcke conditien, dat, die sy vervvon, die niet
 alleen haer, maer oock sijn eyghen leven moest ver-
 liesen; het vvclck dickvvils ghebeurde, overmidts sy
 ghelijck eenen pijl snee door de vvinden. *Hippoma-*

nes nochtans heeft het ghewaeght, ende den strijdt met sulck-een herdt belpreeck aen-ghevanghen : nemende by sich dry goude appelen , om die inde baen haer voor te smijten , ende soo haren snellen loop door het op-vatten te vertragen. Wierp oversulcks den eersten in het beghin, den tweeden in het midden, den derden op het eynde; de welcke sy opnemende, is van *Hippomanes* overwonnen. Dat *Athalante* gheschiedt is, dat ghebeurt aen onse ziele: sy is wel snel in het loopen, en gaet op eenen oogenblick met hare vlieghende ghepeysen naer *Parijs*, *Italien*, *Indien*, jae tot de Hel, ende Hemel: maer den duyvel, die teghen haer strijdt, die werpt haer voor dry schoone appels; eenen inde jongheydt, ende is den gouden appel der wellusten; den tweeden in den voortgangh, ende is den gouden appel vande eer; ende den derden in de ouderdom, ende is den gouden appel der rijckdommen en begeerlijkheden: met de welcke hy onse zielen soo besich houdt, dat hy-se somtijds komt verasschen. Maer om dat ghy, *alder-liefste Philothea*, noch zijt in het groenste van u jaren, soo sal ick in dese aen-spraeck maer den eersten appel een weynigh aen-raken, midsgaders den middel, die bequaem is om victorieus te blijven. Ende om alle wijt-loopende verhael af te snijden, soo seggh' ick in't kort, dat u alder-meest van noode is de *Vreesse des Heeren*. Dese is den ancker, daer u schipken op moet vlotten, om geen schip-brake te lijden. *Ten zysaken dat wy eenen gront-steen leggen op de Vreesse des Heeren, soo is't onmoghelijck, dat wy de suyverheyt hoogh sullen ap-trecken.* Maer is't by aldien dat wy daer op steunen, soo sullen wy onberoerlijck connen rusten. Daer wierde eens in het Hof van *Hispanien* onder de Hovelinghengdevraeght, hoe't gheschiedde,

de, dat die vande *Societeyt* dagelijcks waren in conversatie, ende hanteringe oock met ongelijke personen; ende dat men nochtans noyt van schandael oft lichtveerdigheyt en hoorde: waer op sommige antwoorden, dat sy een seker sterck cruyt over hen droeghen, preservatif teghen alle bekoringhe. Het welck ter ooren van sijne Majesteit ghecomen zijnde, heeft selver daer over aen-ghesproken *P. Rodriguez*; die bekende, dat de *Societeyt* sich door een cruydt bewaerde, maer dat het was de *Vreesse des Heeren*. Dit cruydt, *ô beminde mijne Philothea*, moet Winter en Somer in u hofken groeyen, ende ghy moet dat dickwils speten op uwe borst, daer d'andere hunne faveurkens draghen. O wat een groot vercierfel is dese bloeme van eerbaerheydt! hoe groot is dese victorie geacht gheweest! 'allen tijden! wat een eer en pleeg-men aen dierghelijcke niet te bewijfen! Hebt ghy noyt ghehoort, oft ghelesen, datter binnen *Roomen* waren ten tijden dat't Heydensch, was sommige Maeghden, ghenoeemt *Vestales*? Dese waren daer in soo grooten aensien, dat, had by gheval geschiedt dat cenigh victorieus veldt-Oversten sijnen triumphantē ingangh gedaen hadde binnen *Roomen*, ende dat hy een van dese Maeghden ontmoet hadde, dat hy op staende voet aftradt van sijnen wagen, ende haer eerbiedinghe dede, ende een diepe groetenisse, ter vijl' sy passeerde; willende daer mede te kennen gheven, dat sy grooter victorie hadde gevochten, als oft sy sijnen vijant had verslaghen, naer het ghevoelen vanden Poët: *Hy is stercker, die sy-selven overwint, als die's vijants vesten* *Chrysof-beklimt*. Voorwaer ick acht meer, dat *Ioseph* staet onbeschadicht aen de ledikanx van *Putiphars* huys vrouwe als dat ick sie dry *loughelinghen* in het fornays

van *Babylonien* sonder een versenght hayrken te krijghen. Al s'ert twee, *ô Philothea*, teghen malckanderen staen in *Duel*, ende dat den eenen een stocade, acht, oft thien op sijn bloote borst ontfanght sonder ghequetst te worden, dan sluyt-men, dat sulck-een *hooghe Namen* over sich moet dragen. Ende wat meent ghy dat den suyveren *Ioseph* soo herdt ghemaect hadder? 'T was de *Vreesse des Heeren*: dese had den jonghelingh soo ghe wapent, dat sy hem niet en kost treffen. Hy en had geen ander *Corselet* als dese woorden: *Hoe sou ick sulck-een quaedt kunnen doen, ende sondighen tegen mynen Godt?* Ende even-wel en heeft hy van hare gebeden, ende smecken niet kunnen ontfaghen worden; jae hoe hy hare beweginghe ende aen-vechtinghe meer verstit, hoe sy stijver wederom quam aengevallen, min oft meer, ghelijck-men siet in het kinder-spel, daer eenen sit in een touw, oft seel om te touteren en schockelen, achter wiens ruggh'een ander staet, die het daer ingheseten kindt voorts is stootende, ende den vollen swier ghevende: ende hoe hy dat met meerder crachten van sich douvt, hoe dat terstondts oock met meerder ghewelt komt te ruggh'ghedreven. Soo oock hoe dat *Ioseph* dese oneerlijcke vrouwe meer verstit, hoe dat sy stercker op hem quam aengevallen, ter tijt toe dat hy de vlucht nam, om dat hy door dese *Meremin* in geen voorder perijckel loopen en sou; soo dat eenen Schilder, die dese gheschiedenisse af-ghemaelt hadde, met groote letters daer onder wel heeft mogen stellen dese woorden: *Men sal meer sulcke Me-vrouwen vinden, als sulcke knechten*. Dan wat isser ghebeurt? sy verandert hare onsuivere liefde in eenen gewissen haet, roept *Moordt*, en *Brandt*, al-even-eens of by haet hadd' willen vercrachten. *O helschen brandt*

Gen. 39.

S. Hier.

der

der onkuyfcheydt! Wiens materie ende stof is de droncken-
 fchap; Wiens vlam is de hooveerdigheyt, Wiens voncken zijn
 oneerlijcke t'samen-fpraeck: Wiens roock is de fchande;
 Wiens affchen zijn behoefstigheyt; Wiens eynde is verdoeme-
 niffe, Seer vvel, ô Philothea, vvorden de vvellusten by
 een brandende vyer vergeleken; want fy stellen ons
 de lusten soo groot voort ooghen, of het vvat vvon-
 ders vvaer, die nochtans in haer eyghen-felven met-
 ter daet niet veel te beduyden en hebben. Ghy hebt
 immers vvel gefien in de keucken, als men in eenen
 grooten ketel vvat foet-melck overhanght, de vvcl-
 ke, als den brandt groot is, den heelen ketel vult, en-
 de doet over-loopen, daerder nochtans seer vvey-
 nigh in ghegoten vvas. Siet als den brandt van on-
 eerlijckheydt groot is, dan oordeelt men de ghe-
 nuchten, dat te ons kunnen versaden ende vervul-
 len: maer komen vvy nader-handt tot ons selven,
 vvy sien datter soo vveynigh af vvordt ghevonden;
 alleen misschien vvat op-gheblasen schuym, die den
 brandt heeft op-ghejaeght, ende doen fvvellen. Dit
 is ghevveest de vlam, die het herte van Putiphars
 huys-vrouwve hadd'ontsteken; vvaer door de ghe-
 nuchten haer schenē grooter te vvesen als sy vvaren
 in haer-felven. Maer den eerbaren Ioseph, sluytende
 sijn ooren aen hare smeekinghe, ende sijn hert aende
 lusten, heeft dat een vvoon-plaetse laten zijn aende
 Goddelijcke Liefde, ghevende een' eeuwvighe lee-
 ringhe aen alle jongheydt, hoe dat sy haer moet dra-
 ghen in alle t'samen-spraeck daer de Eerbaerheydt
 soude kunnen ghequetst, oft ghedoot vvorden. En-
 de om diesvvill dat ick dit tot u principelijck stier,
 alder-liefste Philothea, ende dat ghy alleen oorsaek
 zijt, dat ick de penne inde handt hebbe ghenomen;
 soo bidd'ick u door het Bloedt Christi IESV, dat ghy

Petrus
 ad Ro-
 mes.

u hert altijd suyver wilt bewaren, besnijdende dat van alle hanteringhe der ghene, die uyt zijn om de schoonste perle van uwe croon te rooven; ende nader-handt met u souden leven, ghelijck wy met d'appelen van *Oraignien*, daer wy eerst het sap uyt suyghen, ende dan de schellen ten huysen uyt smij-tē; ende op dat ghy hier te stercker soudt wesen, soo moet ghy u meeste crachten gaen halen daer boven uyt den hemel, van waer alle versterkinghe op onse swacke ende krancke leden moet neder-dalen, naer de belijdenisse vanden *Wise-man*: *Soo ras als ick ver-* Sap. 8.
staen hebbe, dat ick my anders niet en sou connen onthou-
den; 't en ware my Godt dat gave; sooben ick ghekomen tot
den Heere, ende hebbe hem ghebeden. Och jae, *Philoshea*, dit is den hemelschen dauw daer de suyvere perle van *Eerbaerheydt* mede ghevoedt moet worden. Soo sien wy dat alle de treffelijcke *Heylighen*, die in dese deught uyt-gheschenen hebben, den eenen met eenen hemelschen schicht, den anderen met eenen gordel omvangen, sommighe met een sneeu-wit cleedt begaeft zijn ghe worden. Ende hoe dese hen vande wereldtsche *Liefde* meer af-ghetrocken hebben, hoe dat se door de Goddelijcke meer zijn ontstekē; ende schenen hier als aerdsche *Seraphinnen* te branden. Ende dit is in vele levens der *Heyligen* te bemercken: hoe sy hun hert onder meer sloten aen de creaturen ende schepselen, ende dat meer openden aen Godt; hoe sy de zeylen hunder goeder begheerten wijder uyt-spanden, hoe Godt door sijnen H. Geest daer oock crachtiger quam in dalen; soo dat ons Godt meer sou lief hebben, wouwen wy hem oock meer beminnen.

Ende by ghebreck van dese onse verweckende *Liefde* moeten wy bekennen, dat de flauwigheydt

ons behoort aen-gherekent te worden, min ofte meer ghelijck als *Venus* claeghde dat haer Sontjen even cleyn van wasdom bleef, sonder iet meer op te schieten; wierde haer gheseydt, dat-se noch een ander fontjen sou moeten baeren, eenen *Anteros*, dat is, een *Teghen-liefde*: ende als desen sou wassen, dat den anderen dan oock van spijt soude eenen scheut krijghen. Soo gaet het tusschen onse Liefden, *o Philothea*: sy moeten malckanderen aenschouwen, ende d'een den anderen op-jaghen, ende doen groeyen; ende dit niet alleen voor een jaer, oft twee, oft wel in voorspoedt; maer op alle plaetsen ende tijden; ende in alle voor-vallen; naer d'af-beldinghe der *Liefde*, die gheschildert wordt als eenen fraeyen *Ionghelingh*, hebbende op sijn voor-hoofd geschreven *Winter* ende *Somer*; dat is, dat-men in voorspoedt ende teghenspoedt moet beminnen: ende aen sijn herte staet, *Van verre* ende *van by*; dat is, als den *Beminden* is uyt d'ooghen, dat hy daerom niet en moet zijn uyt der herten. Andere schilderen de *Ziel* ende *Liefde* Godts in een ghevlochten serpent, tredende alle bey op een doodts-hoofd; om te betoonen dat de *Liefde* moet dueren tot de doodt toe, jae inder eeuwigheyt sonder onderbroken te worden.

Hier hebt ghy, *scer beminde Philothea*, een' af-beeldinghe van oprechte *Liefde*: liet of sulcke in u wordt ghevonden, ende of uwe ziel oock meer is daer-se liefst, als daer-se leeft: ende of ghy u hert met menighvuldighe ghepeysen van uwen *Beminden* vindt ontsteken, sulcks als was het hert vande *Bruydt* inde *Lof-sanghen*, daer den *H. Richardus de S. Victore* af seydt: *Danckt u niet dat dat herte door-schoten is, als den brandenden schicht der Liefde ghepasseert is door het binzenste, ende door het mergh der beenderen: ende hare*

ziele soo beweeght heeft, dat-se haer-selven niet meer en can bedwingen, noch haren brandt verberghen: sy haect ende snaect; sy brandt ende vlamt; sy sucht ende weent van blydschap, ende roept anders niet, als dat-se door sijne Liefde soo diep is ghewondt gheworden dat-se niet en can gherusten. O gheluckighe ziele, die soo is ontfeken, dat-se alle dinghen versmaect ende vergheet, behalven hare Liefde! Ick sal tot u vermaeck, ô Philothea, ende soo ghy't noch van doen hebt, tot u verweckel hare vyerighe, maer nochtans suyvere wenschen, u verhalen; onder-tusschen sult ghy sien, hoe veel datter van dese in u herte worden ghewonden; vóór my, het ware my lief om hooren, datter in u niet een en quame t' ontbreken. Ick hebb' hare suchten voor desen ghemaect op het een-en-dertigste Beeldt van Pater Hermannus Hugo, in sijnen tijd Biecht-vader van den on-verwinnelijcken Italiaenschen Heldt Marquies Spinola. De ziele-suchten ende groote klachten van dese ghewonde heyliche Herderinne luyden aldus:

STaet Dochters van Syon, en hoort mijn droevigh klage;
 En wilt, die ick bemin, de boodschap daer van draghen;
 Getuyght den grooten brandt die my doet swichten neer,
 En dat ick bidt om troost; want ick en can niet meer.
 Hoe menigh vyerigh pyl mijn herte heeft uyt-gheschoten;
 Hoe menigh stillen wensch daer noch blijft in besloten:
 Dat wou ick dat die wist, die ick mijn Liefde draegh;
 Want soo ick langher swijgh', soo sterv' ick alle daegh!
 Het minnen is gheen pijn voor die daer af magh spreken:
 Maer een verborghen vlam die doet mijn herte breken.
 Ah! moght ick eens vry uyt, en sonder vreesse zyn,
 Soo langh ick minn' en swijgh', soo lijd' ick dobbel pijn.
 Wie sal een groote vlam verborghen konnen draghen?
 Wie sal vol wonden zyn, en noyt eens moghen claghen?

Pia desideria.

Adju-
ro vos
Filiz
Hieru-
salem.

Maer ick sit hier en brand', ick ligh hierheel door-wont,
 En binnen claeght het hert, en buyten svvijght de mont.
 Al is by verr' van hier, al kan ick hem niet spreken,
 En dat ick mijnen wensch daer dick mael om moet breken:
 Nochtans in mijn ghemoedt word' ick hem soo ghewaer,
 Al of by hier ontrent, en altijd by my waer,
 Ghelyck het zee-compass doet anders niet als woelen,
 Tot dat het in den Noordt sijn sterr' beghint te voelen:
 Soo keert en draeyt mijn hert naer dese clare sterr',
 En treckt mijn heel ghemoedt, al is-se noch soo verr'.
 En daerom lev' ick oock een onghestadigh leven:
 Want by, en anders gheen en can my ruste gheven,
 Hy can mijn droevigh hert verlossen uyt de pijn.
 Ah! waer ick eens by hem, ick sou ghenesen zijn!
 Ick hebber by gheweest, ghy moghet doch wel weten,
 En heb met uren langh beneficus hem gheseten:
 Ick en weet niet hoe het quam, al was den tijdt voor-by,
 Noch ick en kost van hem, noch hy en cost van my.
 Het is waerachtigh soo, daer zijn gheen stercker banden,
 Als daer twee onder een door suyver Liefde branden;
 Maer alle vuyt bejagh, al duert het somtijds lanck,
 Het scheydt doch op het lest met eenen vuylen stanck.
 Dus als ick by hem was, ghingh by mijn hert verwecken,
 Op dat ick't eers voor al van Ydelheydt sou trecken:
 Om datter in de deught was meerder honigh-soet,
 Als in het cort plaister van alle vleesch en bloedt.
 En dat ick boven al sou spenen mijne sinen,
 En weiren allen sangh van soete Mereminnen;
 Die een onnoosel hert verleyden tot het quaedt,
 Eer dat het heeft verstandt hoe dat de wereldt gaet.
 Noch sey by menigh-mael, dat ick met mijn ghepeysen
 Sou vande aerde gaen, en naer den hemel reysen,
 En soecken reynen troost verr' van dit tranen-dal,
 Daer oock de meeste vreught verdwijnt tot niet-met-al.

Dan badt hy op het lef, dat sal ick langhghedencken,
 Dat ick hem fuyverjonst, en Liefde wilde fchencken,
 En dat hy nimmermeer my dan verlaten fou,
 Dat hy in teghen-deel mijn broeder wesen wou.
 Ick heb het hem beloof, en fveir' het hem by defen,
 Dat ick hem nimmermeer en sal meyneedigh wesen.
 Siet Dochters van Syon, dit is de fuyver vlam,
 Daer hy my mé ontstack, doen ick mijn af-fcheyt nam:
 Doen ick mijn af-fcheyt nam om in den vroegehen morghen
 Gaen weder voor mijn vee, en voor mijn fchapehen forghen,
 Doen ick moest in het veldt, en naer het jeughdigh kruyt,
 Dat hier op Libanus, oft daer op Hermon fpruyt.
 Doen ick moest ander-werf mijn jonghe lammers ftrouwen,
 Waer dat Jordanus vloeyt langhs al de fchoon landouwen;
 Of daer Engaddi berg' met rijpe druyven ftaet,
 Daer menigh Herderinn', en Herder weyen gaet.
 Doch waer ick ben, of niet, by daghen, of by nachten,
 De gheen die ick beminn', die speelt in mijn ghedachten;
 En of ick nem' mijn riet, en, of ick nem' mijn fluyt,
 Daer komt, wat dat ick doe, dit Herders deuntjen wyt:
 Al war' mijn ziel van ftael,
 En't herte van metael,
 'K weet een, die my fou wonden;
 Maer heelt hy vveer mijn quaet,
 Soo betert mijnen ftaet
 Trots al de wel-ghefonzen.
 Daer is voor al mijn pijn
 Gheen beter medicijn,
 Om wederom te leven;
 Als dat dat Herders-kindt
 Eens feyt, dat't my bemindt,
 En my fijn jonst' wil gheven.
 Dan vvil ick huys en goet,
 Dan vvil ick ftam en bloedt,

En alle lust verfoeyen;
 Dan stell' ick voor het goudt
 Te moghen in het woudt
 Mijn schaepjens met hem hoeyen.

Dit singh' ick vroegh en laet, dit singh' ick t' alle tijden :

*Soo dat my menighmael de Herders gaen benijden,
 En vraghen goet-rondt uyt, Wie dat ick liefde draegh?*

Naer wie ick menigh wensch en heete suchten jaegh?

*Dies wou ick haest alleen den tijdt eens gaen verkorten,
 En langhs het eensfaem wout mijn hert wat uyt gaen stortē,*

*Want hoemē vier en Min bedwinght, en borgh, en sluyt,
 Het wilt, het sal, het moet, het berst ten lesten uyt.*

Mijn sprake-loofse tongh' is daer dan los ghebroken,

En heb eens claer den naem dien ick minn', uytghesproken:

Maer qualijck was by my ghevloghen uyt den mondt,

Den weer-clanck vande rots verraedde my ter stont;

Ick sey: O wijdigh bosch, af-ganstigh rots, en klippen!

Die my de woorden schier gaet stelen uyt de lippen;

'T en is gheen vuylen lust, 't en is gheen geylen brandt,

Die my wanhopigh doet hier d'walen achter landt.

Gheen Venus dertel Kindt heeft in mijn hert gheschoten;

In desen boesem is een suyver vlam besloten:

Het is al beter pyl die mijne pese draeght,

En dat tot een die is soo eerbaer als een Maeght.

Waer toe dan dit gheclap? Wat wilt ghy my verraden?

'K en soeck gheen snooden lust, die't hert niet can versaden;

Siet eens hoe dat ick't mak': waer dat ick gae of stae,

My volghen over al, my volghen klappers nae.

Iae ick gingh laetstmael eens beneden aen de stroomen,

En wou den soeten naem gaen printen op de boomen,

Ghelijck als Paris schreef op eenen Populier,

OENONE, uwen naem die waert sijn meeste vier.

Ick stondt nu al ghereedt om in den quaest te schryven,

Dan peysd' ick wederom; sal't oock verborghen blijven?

Waer-

Waerachtigh wie dat mint, die lijdt contrari pijn :
 Want by wilt heel bekent, en heel verborghen zijn :
 Bekent, aen die by mindt ; verborghen, die hem haten,
 En die hem wijsen naer met vinghers achter straten ;
 Soo dat ick niet en weet hoe, en op wat manier
 Dat ick noch leven sal met dit gheweldigh vier :
 Dat blaect in mijn ghemoedt, dat gloeyt in mijne sinnen :
 Dat teirt mijn innigh mergh, dat eet my op van binnen :
 Dat sit in mijn gevrigh, dat knaeght my aen mijn hert :
 Dat is van buyten pijn, en is van binnen smert.
 Is't dat ghy, Dochters, dan hem erghens quaemt te vinden,
 Ick bidd' u, seght doch eens aen mijnen Wel-Beminden,
 Dat ick den heelen dagh uyt lauter liefde claegh,
 En dat ick hem alleen maer suyver jonste draegh.
 Seght eens, hoe dat mijn hert ghesloten is beneden,
 En dattet onder is van allen troost besneden :
 Seght eens hoe dat ick hier als eenen ballingh ben,
 En dat ick hem alleen voor mijnen broeder ken :
 Seght dat ick niet en wensch naer Koninghlycke renten,
 Naer een rijck ledikant, oft ghebourduerde tenten,
 Oft naer een trots palleys met schoon tapisserij,
 Noch oock naer eenen sleyp met Hoffche Leverij.
 Wat sitter op de croon ? op Vorstelycke landen ?
 Op al het groot bevel in Raden, en in Standen ?
 Wat heeft de Eersucht in, als't bitter poinct d'honneur ?
 Hier van eenen Marischalck, daer van Ambassadeur ?
 *T is minder, als het ons van buyten schijnt te wesen :
 Want daer komt enckel gal, en onlust uyt-gheresen ;
 Die u daer soet besien, en wenschen veel gheluck,
 Die sullen u op't eynd' noch brenghen in den druck.
 Het Hof is al te snood', en vol gheveynsde perten,
 Men gheefter hedens-daeghs meer handen als wel herten :
 Daer is ghemaskert volck, men thoont van voren eer',
 En achter uwen rugh soo schimpt-men even seer.

En die van aen de poort u binnen komen halen,
 Die brenghen u't fenijn uyt hun vergulde schalen ;
 En fiet den Wijn niet aen, als by gheschoncken Wert,
 Het Schorpioen dat streelt, en steeckt u met den stert.
 En die van het ghebraet daer noyt en hadden gheten,
 Die worden alder-eerst daer met de spit ghesmeten ;
 Maer die verraderij, en grove stucken brouwt,
 Die is't die ieder-een voor man met eeren houdt.
 Maer wie sal al den pracht van soo veel Hoffsche Wjven,
 Wie sal de jalousie van al de Damen schryven ?
 Het lacchen, en het Hof en is niet sonder pijn ;
 Wat sal dan vanden druck, en hunne droefheydt zyn?
 Iae selfs de Coninghs croon, die menigh hert doet jaghen,
 Die fiet-men op het sop oock al een cruysken draghen.
 Soo datter niemant is, Godt gheve wie het zy,
 Die oyt was sonder smert, en alle pijnen vry.
 Daerom en heeft my noyt de Eersucht in-ghe-nomen,
 Daerom en ben ick noyt ontrent het Hof ghekomen.
 Ick soeck' een stil vertreck, ick prijs' een cleyn ghemack,
 Daer woont gheen hert met rust, als in een stroyen dack.
 Ick heb al meerder vreught te zyn een Herderinne,
 Dan of ick heden noch kost wesen Koninghinne.
 Wie dat ghenieten can sijns herten vollen wensch,
 Die is, naer mijn verstandt, den alder-rijcksten mensch.
 En mijnen vollen wensch is, dat ick eens ontmoete,
 Dat ick eens vinden can, dat ick hem eens magh groeten,
 Dat ick hem eens beste, hem, en oock anders gheen ;
 Hy is't die ick oprecht, die ick van herten meen.
 Gaet Dochters van Syon, ghy weet mijn droevigh clagen,
 En wilt die ick beminn' de boodschap daer van draghen :
 Getuyght den grooten brant die my doet swichten neer,
 En dat ick bidd' om troost, want ick en can niet meer.
 O wat een crachtigh vier, dat meer en meer gaet blaecten!
 Op dat Godts Liefde hier sou minne-schichten maecken ;
Smeed

*Smeed aen, reyn Liefde, smeed, want 't u niet en verdriet,
Hoe ghy meer pnylen maect, hoe icker meer verschiet.*

Dit is den brandt der Goddelijcker *Liefde*, daer dese ziel mede was ontfteken; welcke vlammen noch al meer heylighe Maeghden ghevoelt hebben; namentlijck *Cecilia, Agnes, Theresa*, als oock de schoone ende standtvastige Herderinne de *H. Libaria*; wiens naem Godt oock verbreydt heeft, als sy met hare schaepkens in het veldt wesende, haren spin-rock ende spillen inde aerde stekende, die heeft doen bewassen met groene blaederen, ende oock bloemkens doen draghen. Ick wensche tot belluyt, *beminde Philothea*, dat u herte, ghelijck het Sinne-beldt aen-wijst, voor Godt, ende de hemelsche saecken alleen open zy; ende aen de *Wereldt*, ende hare onstandtvastighe *Liefde* inder eeuwigheydt blijve ghesloten.

Wereltsche Blijdschap is kinder-werck,
 kleyn ten opficht der Hemelsche.

Hæc animant pueros cymbala; at illa viros.

Jaan. Enckhuert dec. cum Privilegio.

Alle Blijdschap heeft vergangh,
 Als, daer-men hoort der Enghelefangh.

Is dit Parijſch, oft lichter werck?

Al wel ghemaect, en niet te ſterck?

Daer hanghen ronds-om bellen aen;

Die doen des Wereldts klater gaen;

Dat is oprecht een poppen-goet,

Dat Venus Boefken ſvrijghen doet:

Als dit de moeder keert en draeyt,

Dan is het kindt gheheel ghedaeyt,

Dan heeft het kindt ſijn volle ruſt,

Dan heeft het kindt ſijn volle luſt.

Maer is dees moeder niet wel blindt,

En noch veel ſotter als haer kindt?

En die-men wel voor een Laudaet

Magh uyt gaen roepen langhs de ſtraet?

Dat die den hemel, haer vermaeck

Oock ſtelt hier in een kinder-ſaeck,

In bellen, en in dol gherucht,

In luſten, en in vuyl ghenucht,

Die als een vlam van ſtroy verſchijnt,

En dan tot vuylen domp verdwijnt?

O grooten ſot! ó ſlechten dwaes!

Wat doet ghy al om weynigh aes?

Die om een pintjen ſoeten Wijn

Gaet drineken voeders vol azijn;

En voor ſoo veel als niet-met-al

Wordt op-ghecropt met bitter gal.

En dit is den ghemeynen loop:

Gaet vraeght het vrij den heelen hoop.

Vrouvv-Venus, en Vrouw-Venus-dier,

'Ken acht u hlijdschap niet een ſier,

'Ken acht u kleyn en kort gheral,

'Ken acht het, ſeggh' ick, niet-met-al.

Mijn ziele gaet met haer verſtandc

Al hoogher naer het Vader-landt:

Daer is al ander spel en vreught,
 Daer wordt het hert gheheel verheught,
 Daer singhen in een gulde sael
 De neghen Chooren al-te-mael:
 Men vindt al beter melodij
 Daer boven vande Borgherij;
 Daer is't dat ghy eens metter tijdt
 Sult Philothea zyn verbljdt:
 Daer sult ghy singhen aen den dans
 Ghecroont met een Lauriren-crans;
 Daer sult ghy singhen overluydt
 Een Airken vande lieve Bruydt;
 Daer sult ghy singhen eer-men scheydt:
 Godt lof tot inder eeuwigheydt.

A E N S P R A E C K.

IN dit teghenwoordigh Sinne-beeldt, soete Phi-
 lothea, vvijsft ons de Goddelijcke Liefde aen de blij-
 schap der hemelen, die eeuwigh is; ende de Wereldt
 thoont in een klaterken de ghenuchten, ende cleyn
 playfier, daer sich de kinderen der menschen hier
 mede laten paeyen, die maer vveynigh tijdt connen
 dueren, ende menighmael tegen hunnen danck met
 droefheydt worden onderbroken. Den Coningh
 Abner vvou sijnen soon in een ghedurighe blijdschap
 opvoeden, sonder dat hy met een gepeys van droef-
 heydt, oft misnoeghen soude ghequelt vvorden; de-
 de overfulcks hem alle vermaeck hebben in een Co-
 ninghlijck palley, in het welck niet en gebrack van
 bly gheselschap, van leckernije, van Musieck, van
 spelen, van peerden, van voghels, van jachten, van
 duysent ghenuchten, die een cleyn Goyken in eenen
 aerdschen hemel (by maniere van spreken) sou con-
 nen besitten, oft moghen wenschen; ende even-
 vvel

S. Da-
 mascen.

vvel in dit bly ghemoedt , en in dit vrolijk hert is de droefheyt noch in-ghecropen : vvant naer het verloop van ettelijcke jaeren begheerde hy van fijnen vader buyten te rijden: welcke vraghe den vader op eenē cruys- wegh stelde, niet wetende, wat hy fijnen soon hier in soude toe-latē, oft vveygeren : want hy over-peysde by sy-selven aldus: Laet ick mijnen soon buyten niet spelen rijden, slae ick hem sijne begheerte af, soo sal hy dat sonder twijffel gevoelen, ende sal hierom met eenighe droefheyt bevangen vvorden, die ick tot noch toe van hem heb soecken te vveiren Laet ick het hem oock toe , soo stae ick oock in't selve perijckel: want ghelijck de wereldt is vol miserien en ellenden; soo sal het quajlick connen geschieden, of hy en sal iet hier, oft daer sien, dat sijn blijmoedigh herte sal misnoegen. Evenwel den vader sloot den oorlof aen sijnen soon te gheven, belastende ondertusschen aen sijne dienaeren , dat-se hem soo bly soudent r'huys brenghen , als-se hem soudent wegh voeren. Maer te vergeefs ; want recht buyten comende sagh hy eenen bedelaer, daer naer eenen melaetschen , en een weyngh voordereen stock-out mannekē, dat langhs de straten ghelijck een flecke voorts kroop op sijne krucken; door welcker aenschouwen den jongen *Prins* is beroert gheweest: en verstaende dat dit den mensch in sijn leven vvas onder-vvorpen , heeft ghenoech bevonden dat den raedt vanden vader niet bestaen en kost, ende dat niemant soo de deur'aen de droefheydt en can fluyten, of sy weet een venster te winnen, daer sy haer-selven op het onverwachtste weet in te dringhen. Pure blijdschap sonder droefheydt en vvordt hier nimmermeer gevonden: maer pure droefheydt sonder blijdschap alle daghen. Ick weet

wel datter sommighe *Vastenavondt-voghels* zijn, die niet en doen als singhen ende springhen, de welcke hebben *Herteken* *Wat lust u, mondeken* *Wat begheerdj?* Ick weet wel, seggh' ick, *mijne alder-liefste Philothea*, datter zijn, die ghelogeert zijn inden *soeten Inval*, ende *duysent vreughden*; even-wel en wil ick hen dat niet toe-staen, dat het by hen oyt soo schoonen ende blijden dagh is, of daer en comt al menighe wolck van droefheydt geresen. Dat ghy den bier-bas met de velonsen daer hoort, dat sy singhen met volle kellen, dat en is niet altijdt reecken van blijdschap: maer dick wils van droefheydt, die-se soecken te versetten. Hebt ghy noyt ghemerckt, *ô Philothea*, dat, als de kinders 's avondts in den donckeren boven op de folders moeten klimmen, oft dat sy alleen over het kerck-hof moeten gaen, dat-se dan fluyten ende singhen? Ick vragh' u, Is dat van blijdschap? Neen, maer om dat-se verveirt zijn: soo vreesen sy cenigh gherucht te hooren, dat hen noch bangher moght maecken; ende om dat te verhoeden, soo is 't dat sy gheluyt maecken, om alsoo alle ander oorsaeck van benautheydt te verdooven. Soo seggh' ick van ghelijcken, *Vele danssen ende springhen, ende doen alle snaren gaen*, niet uyt lauter blijdschap, die-se niet en hebben: maer om hunne droefheydt, die in 't herte is, t' over-roepen: ende om hunne vroegende conscientie, deise verveirt maect, ghelijck als t' overschuyffelen. *Hunne ghenuchte*, seght *Seneca*, *zijn vol benautheden, ende hebben gheen en vasten voet: maer ghelijckselicht zijn te bekomen, soo vvorden-se oock haestelyck verloren.* Dan soo ghenomen, dat het waer *Boterken tot den boom*, ende dat hunne blijdschap waer sonder eenighe menghelinghe van swaermoedighe gepeysen; wat is dit alle veel te achten; aenghesien sy die

*De bre-
vit. vitæ
c. 17.*

maer

maer voor eenen korten tijdt connen besitten, ende dan hunne voor-gaende genuchten met een droeve kans van bittere swarigheden, ende pijnen moeten besueren; soo dat hun leven ende sterven ghelijck is aen de *Mereminnen*; ende het leven ende sterven der Dienaren Godts aen de *Swaaenen*. De *Mereminnen*, segghen de *Naturalisten*, hebben goedt bloedt aen haer herte, terwile sy leven, ende dat doet haer singhen: maer op het sterven dan treckt allen het grof bloedt vande uytwendighe lidmaté naer het hert; het welck daer door soo beswaert wordt, dat-se anders niet en doen als suchten. Een oprecht Sinnebeeldt van een ydel, ende wereltdsch mensch, die in sijn uytterste (als wanneer hem het swaer bloedt ontrent sijn hert begint te naecken) anders niet en doet als suchten ende kermen, menighmael oock wanhopen; dan speelt hem in sijn ghedachten de traegheydt der voeten, d'oncuyscheyt der handen, de gulsigheyt des buycks, de hooverdijde des hoofts, ende voorts alle swarigheyt der sonden, met sijne sinnen volbrocht, die sijne benaude ziele dan comen bestormen. Maer de *Swaaen* sucht in 't leven, ende singht inde doot een vrolijck liedeken, om dat het verr'-uytgespreydt goet bloedt sich dan tot het hert gaet begheven, ende teenemael doet verheughen. Ghy siet wel, *verstandighe Philothea*, waerick met dese ghelijckenisse wil wesen; soo dat wy oock hier uyt comen te sluyten, dat, die blijde gheleest hebben, droevigh sullen sterven. Dit can ick bevestigen met de vermaninghe van eenen *Eremijt*, gedaen aen een deel wulpsche mensché. Den *Eremijt* is gheco-

La Non-

284

en

en hadden, kort van lijf, breedt van borst, cleyen van hooft, schoon van manen, &c. ende achter met eenen pauwen-steirt: waer op sy andtwoorden, dat dierghelijcke niet en waren te vinden. Den *Bremijt* dan hen vattende in hun woordt, heeft tot de omstaenders gheseydt: Sulck peerdt en isser niet te vinden, ende nochtans meent ghy-lieden, als ghy t'huys zijt, dierghelijck een op den stal te hebben: want ghylieden leeft als beesten, uyt-ghestort in alle vuyligheydt, ende vleeschelijcke sonden; ende naer dese ghenuchten ende blijdschap meent ghy-lieden noch eenen pauwen-steirt, dat is, een goet eynde, ende een vrolijck scheidten te besitten. Dat zijn de wenschen der goddeloosen, *ô Philothea*, als het klouken van hunne blijdschap ten eynde is ghelooopen. *Dat mijne ziel*, roepen sy, *sterve ghelijck de Rechtveerdighen, ende dat mijne uyttersten aende hunne ghelijck worden!* te weten, om daer boven in den Hemel d'eeuwighe ghenuchten te beghinnen, als hunne tijdelijcke hier beneden comen t'eyndighen.

Al en waerder anders niet, dan dit kort ende bitter eyndeken der wereltscher ghenuchten, soo sou een voorsichtighe ziel, ghelijck d'uwe is, *ô verstandighe Philothea*, tooms ghenoegh hebbē, om sich te wederhouwen. Maer daer is noch meer in, dat oock wel rijpelijk dient overwoghen. Ick seggh' dan, dat oock in dit leven een Godt-vreesende ziel meer ghenuchte heeft in hare bitterheyt ende cruyskens (soo de wereltsche dat noemen) als de wereltsche in alle hare soetigheden. Ick en moet niet seer besorght zijn om dit te doen blijcken, ende te bevestighen: daer zijnder met honderden van hun, die het selver opentlijk bekennen. Dry uren vordden spieghel te staē, te danssen ende te springhen tot den

den midden-nacht, gheperst te gaen in sijne cleederen Somers-daeghs, met bloote borsten te wandelen in't koutste vanden Winter, als-vvanneer eenen grof-smidt sich qualijck can verwormen, krijt eten, terwe, kolen om bleek te wesen; is dat sulcke genuchte ende plaisier? Voorwaer dat het in het ghebruyck niet en ware, ende dat het eenen Biecht-vader voor sware sonden quaem op te legghen voor penitentie, men sou met voilen monde roepen; dat het een indiscreet man waer, die al te herdt ende te vinnigh de sonden sou willen uyt-wetten; somma dan souden onse delicate *Ioffertjens Barrabas* roepen, ende segghen; dat haer niet als kassey-steenen opgheleet onwierden; ende als het vande werelt komt, dan zijn't al lieve soetewel-riekende roosen.

Wel is waer datter wat schijnt te wesen in hare banquetten, conversatien, gloriettekensende lusthoven: welcke altemael door eenen hoffchen pracht merckelijck op-gejaeght worden; soo datse schijnen een wondere goede ooghe te hebben: maer Godt weet (die het gheproeft hebben konnen daer van oordeelen) met wat een achterdencken sy dickwils vergaderen, met wat een jalousie sy by malcanderen zijn, ende met wat een misnoeghen sy dan noch scheidten. Niemandt sien siet waer een ander den schoen vringht.

Daer is al menigh verdriet,

Dat alle-man niet en siet.

Den pluymstrijcker *Damocles* was oock van ghevoelen dat dierghelijcke de gheluckighste waren, ende als hy eens in hunne plaetse aen tafel sat, daer aen een peerd-hayr een blanck sweert boven sijn hooft was ghehanghen, soo hadde hy terstondt allen sijnen hongher verloren. *Een goede conscientie is het beste*

banquet, datter op-ghericht kan worden. Al en waerder in hunne overdadighe banquetten anders niet, als quersinghe der ghesontheydt, dat alleen waer ghenoech om d'andere schaele op te halen. Doch behalven het lichaem soo vindt de ziele daer oock alle hare quellinghe; den eenen sit u te hoogh, den anderen sit u te leegh: noyt en sullender soo veel kuffens geleet worden, of daer sal noch iemandt qualijck gheseten hebben. Voeght hier by twist ende krakeel, spijtigheydt ende kijvagien, die daer dick-
Prov. 17 wils oprijfen; soo dat den *Wyseman* wel seght: *Beter is een droogh brocksken met blijdschap, als een huys vol maeltijden van slagh-offer met kijvagie.* Hebt ghy noyt ghehoort, *mijne Philothea*, hoe dat de Veld-muys ende Steets-muys malckanderen ghenoodt hadden? Het Muysken vande stadt quam eerst buyten, alwaer het ontfanghen wierdt in een schuer, daer wat korens, ende een eyndeken keerffe viel te knagen: doch liepen heel blijde den stroy-tas op ende neer, sonder ghestoort te worden. Het Steets-muysken, siende, dattet buyten soo armelijck ghestelt vvas, heeft het Veld-muysken mede naer de stadt ghenomen, ende zijn met den donckeren avondt ghesloopen in de bottelerije van een huys, daer-men Kermis oft een Bruyloft hadde ghehouden; daer vonden sy witten-broodt, leckeren kees, amandel-tarten, mar-sepeynen, &c. maer terstondt soo sy geseten waren, veraschte hen de Maert, soo dat-te qualijck een holleken kosten insnappen. Het Veld-muysken dan door de vreesse aen-ghejaeght, is sonder op-houden soo verre gheloopen, dat het, buyten de poorte is ghekomen, ende aldaer heel moede van loopen op een heuveltjen vvat rustende, keerde sich naer de stadt, ende seyde:

Is dat lecker dingh, daer ghy soo quaemt op stoffen ?

Ick heb met eens ghenoegh, gh'en hoeft niet meer te poffen :

Eet lecker soo ghy wilt, maer ick eet hier met rust ;

Daer vrees' is aen den disch, daer eet-men sonder lust :

Dit is een fabeltjen vande Muysen, maer ghewille waerheydt onder de menschen : want Koninghen ende Princen, als sy eens willen ghenieten oprechte ende waerachtige blijdschap, soo soecken sy buyten een stil vertreck, ende nemē hun vermaeck ten platten lande, soo verre vande Steden, dat hen de Eersucht, Hofsche pluym-striickerije, sēde het steeds ghewoel niet en kan achter-halen : ende ghevoelen daer een eenvoudighe ruste, die het lichaem ende de ziel can vermaecken; wel-verstaende nochtans, is't dat sy by hunne stille spel-plaetse, ende by de eenigheyt van hun vertreck, oock by-voeghen de gerustigheyt hunder conscientie: ende niet alleen sich afen sonderen van het ghewoel der Steden, maer veel meer van het ghetier ende onrust der inwendighe passien, ende wereldtsche gheneghentheden. Och ja, *Philothea*, soo zijn de saecken gheleghen: geloove vastelijck, dat ghy het selfste meer als eens in u eyghen-selven hebt bevonden, ende dat ghy meer ghenuchten gheschept hebt in het afsnijden der wereldtscher ende ongheruste blijdschap, als andere in het besitten. Dies reken' ick u voor gheluckigh, dat ghy den oprechten spronck ende fonteyn van blijmoedigheyt ontdeckt hebt, waer over ick my meer verblijde, dan of ghy een nieuw *Indien* hadt gevonden. Want *Gherustigheyt der herten gaet boven alle schatten*. De rest vande wereldtsche menschen die doen ghelijck iemandt die sou hebben hooren segghen, dat het suycker in het riet wast, ende soude daerom hier op den oever vande vijvers gaen sitten

het riet breken : daer nochtans dit alleen verre van hier in *Canarien*, oft *Brasiliën* iste vinden. Het is al verre van hier gheleghen, daer d'oprechte soetigheid in is te vinden, dat is, den Hemel, ende de hemelsche saecken; het ghene wy hier hebben, en is maer swack, ende onghestadigh riet, daer niet als Ydelheydt in en is te vinden.

'T ghene ick dan tot noch toe gheseydt hebbe, *o beminde Philothea*, dient daer toe, dat-mē meer moet achten de hemelsche blijdschap hier boven, als de aerdsche hier onder. Ick vraghe, waer't saecken dat iemandt twee daghen sou moeten hebben, eenen blijden, ende eenen droevighen, welcken hy d'eerst sou behooren te verkiesen? ongetwijffelt den droevighen; want koos hy eerst den blijden, soo sou hy bly zijn op dien dagh; ende droevigh, om dat hy sou peysen dat den quaden dagh sou volghen; maer koos hy eerst den droevighen, soo sou hy droevigh wesen om den teghenwoordigen, ende bly om den toecomenden. Soo gaet het in het verkiesen van tijdelijcke ende eeuwighē blijdschap, ende droefheyt; soo dat, die eenen voorsichtighen keus doen, nimmermeer sonder blijdschap en worden ghevonden. Onder dat ghetal stell' ick u met reden, mijn seer beminde *Philothea*; wensche, dat de blijdschap van u noyt en worde ghenomen, dat u die ghesontheydt veroorsake aen lichaem, saligheyt aen de ziele; dat ghy met een gerust herte gaet slapen, met eenen blijden gheest 's morghens komt t'ontvvaecken; dat ghy den dagh over-brenght met een puer, suyver ende ongemengde vrolijckheyt des gheests: vvelcke in de vreesē, liefde, dienst van Godt almachtigh; in d'eenigheyt, ghebedt, neerstigheyt; in het oefenen der deughden, in het schouwen der sonden

vwordt

vvordt ghevonden. Ende op datick uvve blijdschap een vveynigh somtijts sou onderhoudē, soo heb ick goedt ghevonden tot uwer eeren, ende vermaeck dit mijn tegenvoordigh boecksken met sommige Gheestelijcke Liedekens te sluyten; ick en vvijffele niet of ghy, ghelijck veel andere Maeghden, by een Lijster in singhen mooght zijn vergheleken. Eer ick nochtans dese Liedekens hier by voeghe, soo vvil ick u gheirne bekennen, dat-se altemael uyt mijnen koker niet en comen: ick en vvil niet, ghelijck de kraye dede, met de schoone pluymen van andere voghels gaen proncken; een goedt deel nochtans houd' ick voor de mijne, sommige van d'andere hebb' ick toecken vvat te vijlen sommige oock te vermeerderen; somma hoe-se zijn oft niet, sy zijn u, alder-liefste *Philothea*, gheschoncken.

L I E D E K E N.

Tot het nieuw-ghebozen Kindeken

I E S V S.

1. **O** Herderkens al soetjens en sonder ghetier,
Messias rust alhier: *O Herderkens.*
 Na, na, na Kindtjekleyn,
 Na, na, na Kindtje reyn:
 Slaept bloem van Iesse stam,
 Nu slaept onnoosel Lam,
 Slaept nieuw-ghebozen Vorst van Israël,
 Slaept kleynen Coningh, slaept Emanuel. *Na, na.*
2. Goey liekens van buyten al stillekens al
 Die komt in desen stal: *Goey liekens.*
Na, na,

Na, na, na Kindtje kleyn,
 Na, na, na Kindtje reyn:
 Slaept bloem van Jesse stam,
 Nu slaept onnoosel Lam,
 Slaept nieu w-gheboren Vorst van Israël,
 Slaept kleynen Coningh, slaept Emanuel. *Na, na.*

3. Houdt op van u stormen ghy Noorden windt,
 'T is uwen Heer dit Kindt. *Houdt op.*

Na, na, na Kindtje kleyn,
 Na, na, na Kindtje reyn:
 Slaept bloem van Jesse stam,
 Nu slaept onnoosel Lam,
 Slaept nieu w-gheboren Vorst van Israël,
 Slaept kleynen Koningh, slaept Emanuel. *Na, na.*

4. Nu IESV, nu slaept, nu isset al ghestilt,
 Nu slaept alsoo ghy wilt. *Nu IESV.*

Na, na, na Kindtje kleyn,
 Na, na, na Kindtje reyn:
 Slaept bloem van Jesse stam,
 Nu slaept onnoosel Lam,
 Slaept nieu w-gheboren Vorst van Israël,
 Slaept kleynen Coningh, slaept Emanuel. *Na, na.*

**Vanden Stal ende de Herders die
 IESVM besochten.**

Op de wijze: *O debonnaire IESV!*

1. **O** Ch! daer en is in desen stal
 Niet-met-al;
 Onder dit kleyn dack
 Is gheen ghemack.

Och daer.
IESVS

Iesvs light hier
 Sonder vyer,
 In den windt,
 Ghelijck een kindt,
 Vol van druck,
 En vol van ongheluck.

Siet, hy light daer op het stroy,
 En hy is ghedeckt met hoy;
 Is dit voor een Coninghs kindt niet moy? *Siet.*

2. Een-iegheelijck die gaet ter sy,

Oft voor-by,
 Daer is gheen besoeck
 In desen hoeck;

Noch aen de deur
 Staet Monsieur,
 Noch Me-vrouw,
 Sy vrees de kouw:
 Daer is hier

Noch Maert, noch Camenier.

Ioseph die gaet op en neer,
 Ioseph die gaet vvegh en weer,
 Ioseph dient den nieuuv-gheboren Heer. *Ioseph.*

3. Ick sagh daer maer vyat Herders by,

Tvvee of dry,
 En besijden stont
 Den Herders hondt;

D'een die brocht aen
 Melck en saen,
 D'ander quam
 Met een wit lam,
 'T derde schonck

Het Kindt een duyve-jonck.

En doen namen sy hun fluyt,
 Maeckten t'samen soet gheluyt,
 Daer mé ghinghen sy den stal weer uyt. *En doen.*

L I E D E K E N.

**Van het nieuw-ghebozen kindeken
 tot den Sondaer.**

Op de Wijse: *Les graces & l'amour.*

1. **A** Enfiet hoe IESVS schreyt,
 In hoy in stroy gheleyt,
 In doeckskens teer ghe wonden; *Aenfiet.*
 Waer is u Majesteit
 Godt vander eeuwigheyt,
 Dat ghy soo naeckt hier wordt gevonden? *Waer.*
2. Al schudt hy heel van kouw,
 Sijn traentjens zijn noch louw,
 Sijn ooghen zijn sijn monden: *Al schudt.*
 O mensch in liefde flouw!
 Komr, roont een bitteren rouw,
 En weent hier over u sonden. *O mensch.*
3. En vreeft niet Sondaer groot,
 Het Kindt is naeckt en bloot,
 Sijn handen zijn bewonden; *En vreeft.*
 Hy jaeght van u de doot,
 Hy helpt u uyt den noot,
 Hy heeft u handen al ontbonden. *Hy jaeght.*
4. Ick danck' u IESV soet,
 Ick schenck' u lijf en bloet,
 Ick schenck' u duysent herten,
 Iae gansch mijn heel ghemoet,
 Met allen's wereldts goet,
 Schenck' ick u voor u bitter smerten. *Iae gansch.*
 5. Het

5. Het bloedt is een *Nieuw-jaer* ,
 Ghestort voor alle-gaer,
 Schept nieuwen moedt, en sinnen. *Het bloedt.*
 Adieu, 't is 't leste jaer,
 Laet ons dit nemen waer ,
 En IESVM gaen voort-aen beminnen. *Adieu.*

L I E D E K E N.

Dan de eerste bloedt-stortinghe inde
 Besnijdenisse.

1. **W** At gaetu weerde *Priester* aen,
 Dat ghy alree sijn bloedt gaet storten ?
 Oft vvaer heeft IESVS iet misdaen,
 Dat ghy sijn leven wilt verkorten ? *Wat.*
 Sijn Vader en was *Adam* niet,
 Sijn' Moeder leefde sonder sonden,
 't Kindt is onnoosel soo ghy fiet,
 Waeró dan het soo vroegh gaen wonden? *Sijn.*

2. Dees daghen inde felle kouvv
 Soo beefden al sijn teere leden,
 De kribb' en stroey viel hem soo rouw,
 En nu soo vvordt hy noch besneden. *Dees,*
 O spaert het doch. 't en is gheen noodt,
 O laet het kindt sijn bloedt ghenieten,
 Het sal't aen't Cruys, en in sijn doodt
 Tot eenen druppel toe vergieten. *© spaert.*

3. Hy neemt eens sondaers teecken aen,
 Daer hy niet toe en vvas verbonden :
 Op dat den sondaer sou ontgaen
 De slavernije vande sonden. *Hy neemt.*

Hy stort voor alle-gaer sijn bloedt,
 Voor all' die zijn vangoede vvenschen.
 Siet vvat den brandt der liefde doet:
 Godt schenckt sijn hert aen alle menschen. Hy.

L I E D E K E N.

**Van Iesusken en Sint Ianneken die spe-
 len met het Lammeken.**

1. **L** Estmael op eenen somerschen dagh,
 Maer hoort wat ick bevallijcks sagh,
 Van IESVS en sint Ianneken:
 Sy speelden met een Lammeken
 Al in dat groen gheklavert landt,
 Met een pap-schoteltjen inde handt.
2. Die witte, vette voetjens die waren bloot,
 Hunlippekens als corael soo root,
 De soete vette praeterkens
 Die saten by de waterkens,
 Het Sonneken dat scheen daer soo heet,
 Sy deden malckanderen met melckskē bescheet.
3. D'een troetelde dat Lammeken sijn hoot,
 En d'ander kittelde het onder sijnen poot:
 Het Lammeken gingh springhen,
 En Ianneken gingh singhen,
 En huppelde, en trippelde deur de vvey,
 En dese crollebollekens die dansten alle bey.
4. En als het danffen vvas ghedaen,
 Soo moest het Lammeken eten gaen,
 En IESVS gaf vvat broeyken,
 En Ioannes gaf vvat hoeyken;

Ter wereldt wasser noyt meerder vreught,
 Als dese twee *Cousijntjens* waren verheught.

5. *Ioannes* sijn cleyn *Neefken* nam,
 En sette hem boven op dat Lam:
Schoon Manneken ghy moet reyen,
 Ick sal u t'huys gaen leyen:

Want Moeërken die sal zijn in pijn,
 Waer dat wy soo langh ghebleven zijn.

6. Sy saten, en reden al over-handt,
 En rolden, en tuymelden in het sandt,
 En dese twee cleyn jonckskens
 Die deden sulcke spronghskens,
 En al de kinderkens saghen hen aen,
 Tot dar-saten lesten zijn t'huys ghegaen.

7. De Moeder die maecte op staende voet
 Van suycker en melck een pappeken soet;
 Daer saten de twee babbaertjens,
 Daer aten de twee slabbaertjens,
 En waren soo vrolijck en soo bly,
 Gheen Coninghs banquet en heester by.

8. Naer tafel soo danckten sy onsen Heer,
 yd' op hunne kniekens neer,
 n Cruyseken,
 i suycker huysken,
 hen stillekens inden slaep,
 En naer het stalleken gingh het schaep.

De Bruidt wenscht te branden door de
Liefde van IESVS, haeren Beminden.

Op de wijze : *Ierusalem ghy schoone, &c.*

1. **K**omt IESV soet, komt in mijn hert,
Laet dat door uwe liefde branden,
Alle mijn vreught is anders smert,
Ronds-om sit ick in 's vyandts landen.

2. Ah moght ick eens ontsteken zijn!
Kost ick ghelijck den *Phœnix* sterven!
Als-dan vvierd' ick een *Seraphijn*,
Palleyfen sou ick dan gaen erven.

3. Van sulck-cen doodt en komt gheen leedt,
Al vvat-se schiet, zijn gulde stralen,
Noch sy en komt in't svvert ghekleedt,
Om iemandt tot de doodt te halen.

4. Maer och of ick eens by u vvaer!
Stracks sou ick gaen u hert door-schieten.
Beminnen is een doodt voorvvaer,
Soo ghy u *Lief* niet kont ghenieten.

L I E D E K E N.

Vande klachten der Sielen in't
Daghever.Op de wijze: *Amarille.*

1. **M**ijne vrienden, ô vrienden,
Laet dalen u ghesicht
Op dese pijnen, die my verslinden.
Ick arme Siel met boosheydt overladen
Word' in dit vyer ghebraden,
Om kleyne sonden
Word' ick in dees vlam verslonden,
Mijne vrienden, naeste vrienden, liefste vrienden
Thoont ghenade.

2. Thoont dan, ô thoont ghenade,
Thoont dat ghy vrienden zijt,
Van mijn' misdaden wilt my ontladen.
Waer is den tijdt van mijne jonghe jaeren,
Die my dees pijnen baren?
Waer zijn de daghen,
Die ick nu moet beclaghen?
Mijne vrienden, naeste vrienden, liefste vrienden
Thoont ghenade.

3. Thoont dan ghenade, ghenade,
Door u ghebeden goet,
Wilt niet versmaden een siel met druck gheladen.
Ick ben u bloedt daer ghy zijt uyt geboren,
Hoe kondy doch aen-hooren
Mijn bitter kermen,
En mijnder niet ontfermen?
Mijne vrienden, naeste vrienden, liefste vrienden
Thoont ghenade.

Tot den H. Enghel Bewaerder
van Philothea.

Op de Wijse: *Maria schoone, &c.*

1. **E** Nghelsche kracht,
Die soo by daegh, als by nacht
Houdt voor mijn *Philothea* vacht,
Voor-vechter fier,
Ghecroont met groenen lauvv'rier,
Over't verslaghen helsche dier,
Daerom singhen vvy u desen lof,
Want ghy zijt triumphant
Door u krachtighe handt,
Die haer treckt uyt den brandt
Tot het vaderlandt;
En maect, dat sy, maer stof,
Zy een Princess' van 's Hemels hof.

2. 'T zy dat de Maen
Door-loop haer silvere baen,
Daer soo veel duyfent sterren staen;
'T zy dat dan vveer
De Sonn' her-nem' haer keer,
En reys' de vvereldt op en neer;
Ghy zijt die haer ziele bevrijdt,
Ghy onvvinbaren Heldt
Vecht voor haer in het veldt
Teghen 's duyvels ghevveldt,
Dat de hell' teghen stelt,
Soo dat ghy t' allen tijdt
Voor mijne *Philothea* strijdt.

3. Door u beleydt
 Verfoeyt sy d'*Ydelheydt*,
 Waer met de Wereldt soetjens vleydt,
 En wil voorttaen
 Houden de suyvere baen,
 Daer soo veel schoone Maeghden gaen;
 Want sy is daer uyt het ghevaer,
 En dan fals' hare jeught
 Gaen besteden in deught,
 En ghenieten de vreught,
 Die het herte verheught:
 Daerom vvaectt over haer,
 En neemt mijn *Philothea* waer.

HIer hebt ghy dan in het kort sommighe be-
 merckinghe op d'*Ydelheydt des Wereldts*, die ick
 tot gheen ander opzicht by een gevoeght en hebbe,
 dan om u Godtvruchtigh hert, *o soete Philothea*, in
 te drucken eene versmadinghe van al het gene ver-
 ganghelijk is, ende een begheerte tot al het ghene
 dat eeuwelijck inden hemel sal dueren. Het is voor-
 vvaer een besondere gratie die u Godt doet, dat hy
 u verstandt soo verlicht, dat ghy vvel door-siet, hoe
 vveynigh dat de lief-hebbers deser vvereldt naer
 grooten arbeydt, ende veel moeyten van dese ydel-
 heydt besitten; soo dat my dunckt dat-se volgen de
 voet-stappen van den Godt *Pan*, die de schoone
Nympe Syrinx vervolghde; ende als hy haer achter-
 haelt hadde, ende nu om-helsde, soo bevondt hy
 niet dan ydel riet in sijne armen daer-se vvas in ver-
 andert. Och jae, *Philothea*, onse eere, ghenuchten,
 ende rijckdommen vvat zijn't als ydele pijpkins,
 daer gheen versadinghe, noch standr in en is te vin-
 den. De mannen der rijckdommen, seght den Koningh
 David,

Ovid.
 Metam.

David, die hebben hunnen slaep vol-eyndt, ende sy en hebben niet in hunne handen ghevonden. Als iemandt by nachten droomt dat hy wonderdinghen heeft, ende daer over ontwaeckt, wat vindt die anders in sijne handen als een slaep-laecken? My dunckt seker dat de werelt seer naer soo vol van droomers is, als van menschen, die in hunnen slaep wondere verbeeldinge hebben van hooghe staten, van ghemack, van ghenuchten; ende als hun droomende leven ghedaen is, wat hebben sy anders als een slaep-laken, om in begraven te worden? Soo dat den Keyser *Saladinus* op sijn uyterste heeft bevolen dat men een hembde op een spijs sou hanghen, ende door de gheheel armade draghen, ende uyt-roepen: *Siet, Saladinus dien machtighen Keyser en sal van al dat hy in de Werelt besit, niet anders met hem draeghen.* Het werelts goet, met allen de ghenuchten blijven hier, alleen onse wercken sullen ons volghen. Hoe voorsichtelijck doet ghy dan, ô mijne seer beminde *Philothea*, dat ghy uwen tijdt soo wel bestedt in bidden ende Godtvruchtighe oeffeningen, in leed-veesen der sonden, in versaeckinghe der Ydelheyt. Het schijnt aen uwemaniere van doen, dat ghy somtijds ghehoort oft ghelesen hebt het leven van *Barlaam*, *Damasenus* ende *Iosaphat* Koningh van *Indien*, waer in verhaelt wordt van eenen die ghedaeght vvas, ende moest voor de vyerschare van sijne Majesteit verschijnen, ende vvel vyetende dat oock d'onnoosele selfs hen qualijck ghenoech alleen daer konnen verandvvoorden, ende verschoonen, soo is hy ghegaen by dry van sijne beste vrienden, om sich in desen nootd vvat ghedienstigh ende behulpsaem te vvesen. Den eersten die hy seer in sijn leven gheviert hadde, gaf voor antvvoordt dat hy hem niet meer en kende, ende

ende dat hy sijne voorgaende vriendschap al hadde vergheten: voorts was hy ghedient met een slecht kleedt, dat waer hem gheschoncken, meer en hadde hy niet te verwachten. Den tweeden vrient sey, dat hy hem wel buyten huys een weynigh tijds wou vergheselschappen, maer dat hy niet van sin en was met hem onder des Koninghs ooghen te komen. Soo wierdt hem allen troost by twee sijne beste vrienden af-gheslaghen: ende den derden derfde hy niet moeyelijk vallen, wel wetende dat hyer in sijn leven oock weynigh wercks afghemaeckt hadde. Even-wel ghedwongen zijnde door de benauvtheyt, is hy dien oock comen bidden; den welken hem buytē hope alle mogelijke hulpe beloofte heeft, ende sy-selven vrywilligh opgheoffert om by den Koningh ten besten te spreken. Doen beclaegde desen armen mensch anders niet, dan dat hy soo veel wercks ghemaeckt hadde van de twee eerste vrienden, en dat hy den derden den ghetrouvften van allen niet in meerder wercke en hadde gehouden. Den eersten vrient, *ô Philothea*, dat zijn de Rijckdommen, die den stervenden mensch niet en geven als een slaep-laken, ende daer mede teenemael verlaten. Den tweede is d'Eere, die ons vergheselschappen sal tot het graf toe, daer een eerlijk uytvaert ende sepulture op-ghericht can worden. Den derden vrient is de *Deught*, die wy hier in ons leven weynigh oeffenen, ende dese is't nochtans die de benauwde ziel tot voor den thron des oppersten Rechters gaet vergheselschappen ende verdedigen. Mer desen derden vrient is't dat ghy nu soo groote kennisse maeckt die is't die uwe voorsprake sal vvesen in uve uystersten: overfulcks soo bidd'ick u, beminde *Philothea*, dat gy het u niet en laet verdrie-

ten; en tijdt sal komē, dat ghy de waerheydt mijner woordē sult bevinden, en den troost uwer wercken.

Hier en resteert nu anders niet, dan dat u ghelieve desen mijnen kleynen arheydt met uwe gunste ende met een vriendelijcke ooghe te gheweerdighen, ende dit mijn kleyn kindt als d'eyghen moeder in uwen schoot t'ontfanghen, ende te beschermen. Ick verseecker' u, dat ick niemants gratie hier door en soecke als d'uvve, niemants gunste als die van *Philothea*; als't u maer alleen behaeght sal hebben, soo sal ick mijnē loon by de menschen alten vollen hebben ontfanghen: desen loon der v'ick my belover, op dat ghy, alder-liefste *Philothea*, een besondere gratie hebt van danckbaerheyt te bethoonen, oock daer ghy gheen verdiensten en hebt gevonden. Ghy zijt een aerdige ziele, die ick sal beminnen soo langh als ick sal leven, soo dat de waerachtighe *Philothea* sal wesen mijnen schat, *Philothea* sal zijn mijn forgh, *Philothea* sal blijven alle mijne vreught ende mijnen wensch. Ick segghe dan tot besluyt, dat my effen ghebeurt (is't nochtans gheoorloft kleyne saecken by meerdere te verghelijcken) 't ghene geschiedt is aen den vermaerden schilder *Apelles*; den welcken dick wils aensijende het beeldt van de schoone *Pan-caste* (die hy voor *Alexander den Grooten* uyt-schilderde) is op haer verliefte ge worden; soo bevind' ick my van gelijcken door uwe manieren ghetrocken, ter wijl ick die lese, Godt geve dat uwe goedertierenheydt, beleeftheydt, seeghbaerheyt, Godtsdienst, eerbauerbeydt, deughden, die my soo behaghen in dit leven, dat ick die inden hemel gheloont ende ghecroont magh aenschouwen om Godt te loven ende te dancken in alle eeuwen der eeuwen, *Amen.*

• 11111

A P P R O B A T I E.

Ick ondergheschreven Provinciael der Societeyt I E S V in Duytsch-Nederlandt, uyt maght my ghegheven door onsen seer Eerweerdighen *P. Mutius Vitellescus* Generael, gheve oorlof aen de Weduwe ende Erfghenamen van I A N C N O B A E R T, dat sy in druck sullen moghen stellen de Y D E L H E Y D T D E S W E R E L T S door *P. Adrianus Poirters* Priester van onse Societeyt. Ghegheven tot Ruremunde den 2. Septemb. 1644.

Andr. Indoci.

Vidit & approbavit
GASP. ESTRIX, Pleb. & Librorum
Censor Antverpiensis.